

ASUUKOHAN TIILITALOSSA SITTENKÄÄN ONNELLINEN PERHE?

Tutkimus perhesurmien ymmärrettäväksi tekemisestä

HEIDI KUKKOLA

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalipsykologian Pro Gradu –tutkielma

Joulukuu 2014

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KUKKOLA, HEIDI: Asuukohan tiilitalossa sittenkään onnellinen perhe? Tutkimus perhesurmien ymmärrettäväksi tekemisestä.

Pro Gradu –tutkielma, 87 s. + 9 liites.

Sosiaalipsykologia

Joulukuu 2014

Pro gradu -tutkielmassani tutkin sitä, miten ihmiset tekevät perhesurmaa (itselleen) ymmärrettäväksi. Perhesurma on tapahtuma, jossa tekijä on surmannut lapsensa, puolisonsa ja lopuksi itsensä. Tutkimusongelmani täsmentyy seuraavien kysymysten avulla: Miten perhesurmia pyritään ymmärtämään tai tekemään ymmärrettäväksi verkkosivujen kirjoituksissa? Millaisia selityksiä kirjoituksissa surmille annetaan? Yhdistetäänkö tekoon häpeää tai salailua?

Tutkimusongelmaani tarkastelen Erving Goffmanin teoreettisten käsitteiden avulla, erityisesti kasvojen sekä julkisivun näkökulmasta. Tutkimukseni aineisto koostuu kahden perhesurman, jotka tapahtuivat Oulussa 2008 ja Helsingissä 2012, Kalevan ja Helsingin Sanomien verkkosivujen uutisoinnin yhteyteen kirjoitetuista mielipidekirjoituksista eli viesteistä. Aineistoa käsittelem teoria-sidonnaisen sisällönanalyysin keinoin nojaten viitteellisesti hermeneuttiseen tulkinta-perinteeseen. Sisällönanalyysiä käyttämällä muodostan aineistosta luokittelujärjestelmän, joka kuvaa perhesurmien käsitteellistä sisältöä, sitä, miten perhesurmia tehdään ymmärrettäväksi. Tätä luokittelujärjestelmää tulkitsen teoreettisten työkalujen avulla.

Tulkintani pohjalta aineistosta nousee esiin seitsemän eri yläluokkaa, joista käsin perhesurmaa pyritään ymmärtämään: 1. mielenterveysongelmat, 2. yhteiskunnalliset rakenteet ja suomalainen kulttuuri, 3. yksilön vastuu, 4. yhteisön vastuu, 5. taloudelliset ongelmat, 6. idyllin ylläpitäminen ja ongelmien salailu sekä 7. tekijän sosiaalinen asema. Tulkitessani aineistoa teoreettisten käsitteiden pohjalta nousee esiin, että perhesurmaa pyritään ymmärtämään 1. tekijän tietyn- tai vääränlaisten kasvojen avulla, 2. huomioiden kasvot ja yhteisö sekä 3. julkisivun ja kasvojen ylläpitämisen näkökulmasta. Perhesurmaa pyritään ymmärtämään eri näkökulmista, mutta läpi aineiston nousee esiin yhteisön vaikutus teon taustalla, sillä yhteisön tai yhteiskunnan nähdään luovan paineita ja odotuksia tietyllä tavalla elämiseen. Usein teon taustalla nähdäänkin epäonnistuminen kasvojen tai tietynlaisen julkisivun ylläpitämisessä.

Tutkimuksellani osallistun keskusteluun perhesurmasta ja valotan osaltani ilmiötä ja sen ymmärtämistä. Pyrkimällä ymmärtämään perhesurmaa eri lähtökohdista voidaan ehkä paremmin tunnistaa ja löytää syitä tekojen taustalla ja puuttua niihin ja mahdollisiin riskitekijöihin jatkossa aiempaa paremmin. Tutkimuksellani haluan myös nostaa keskusteluun sen, että perhesurmaa on hyvä tarkastella myös sosiaalisena ilmiönä, ei vain yksilöpsykologisista lähtökohdista käsin.

Asiasanat: perhesurma, kasvot, julkisivu, Goffman, sisällönanalyysi.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	1
2 AIEMPI TUTKIMUS.....	3
2.1 Perhesurma	3
2.2 Syitä perhesurmien taustalla.....	6
2.3 Perhesurma lehdissä kirjoitettuna.....	10
3 TUTKIMUSKOHDDE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	13
4 TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET	14
4.1 Erving Goffmanin työstä ja tieteellisistä juurista	14
4.2 Kasvot.....	17
4.2.1 Kasvot ja sosiaalinen järjestys	20
4.2.2 Kasvot, nolostuminen ja häpeä.....	22
4.3 Julkisivu.....	24
5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO	27
5.1 Hermeneuttinen tulkinta ja hermeneuttinen kehä.....	27
5.2 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.....	30
5.3 Tutkimusaineisto	32
5.4 Analyysin eteneminen	35
6 AINEISTON ANALYYSI JA TULKINTA.....	40
6.1 Mielenterveysongelmat	40
6.2 Yhteiskunnalliset rakenteet ja suomalainen kulttuuri.....	46
6.3 Yksilön vastuu ja yhteisön vastuu	53
6.4 Taloudelliset ongelmat	58
6.5 Idyllin ylläpitäminen ja ongelmien salailu	61
6.6 Tekijän sosiaalinen asema	68
6.7 Muutamia huomioita analyysin ulkopuolelta ja aiheesta.....	70
7 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	74
LÄHTEET	80
LIITTEET	88
LIITE 1. Alkuperäisilmaisut.....	88

1 JOHDANTO

”Perheen isä surmasi vaimonsa sekä kaksi lastaan Kaijonharjussa lauantaina. Poliisin mukaan näyttää selvältä, että talossa asuneen nelihenkisen perheen 43-vuotias isä ampui 39-vuotiaan vaimonsa sekä 11-vuotiaan poikansa ja 9-vuotiaan tyttärensä. (...) Lauantaina sattuneen Kaijonharjun surmatyön motiivi on edelleen epäselvä. Oulun poliisilaitoksen väkivaltayksikön tutkinnanjohtaja (...) vahvistaa Kalevalle, että perhe ei ollut saanut myytyä nykyistä asuntoaan ja uusi oli jo rakenteilla. ”Meillä on tiedossa toisen asunnon myyntikuvio, mutta siitä ei ole varmuutta, onko se johtanut tilanteeseen. Ne ovat enemmän tai arvailuja.” (Uutiset Kalevan verkkosivuilla 18.10.2008 ja 20.10.2008.)

”Perjantaina Helsingin keskustassa tehdyn perhesurman motiivi on yhä hämärän peitossa. (...) Poliisi epäilee, että perheenisä surmasi 40-vuotiaan puolisonsa ja kaksi alle viisivuotiasta lastaan. Tämän jälkeen isä tappoi itsensä ajamalla kuorma-auton alle Porvoossa.” (Uutinen Helsingin Sanomien verkkosivuilla 13.4.2012).

Yllä olevat uutisotteet kertovat kahdesta eri perhesurmasta, joita tässä pro gradu -tutkielmassani käsittelen. Ne kertovat melko vähäeleisesti perhesurmasta, tapahtumasta, joka on traaginen ja hämmäntävä. On hankala ymmärtää, mikä saa ihmisen tappamaan yhden tiiviimmistä ja läheisimmistä yhteisöistä, oman perheensä. Perhesurma herättää usein voimakkaita tunteita ja herättää kysymyksiä, joihin ei useinkaan saada vastauksia, koska tekijä ja uhri ovat kuolleet. Oman perheen ja itsensä surmaaminen tuntuu äärimmäiseltä ilmiöltä, jota on vaikea käsittää.

Oma kiinnostukseni tehdä pro graduni perhesurmiin liittyen heräsi luettuani uutisen, jossa kerrottiin erään perhesurman taustalla olleiden taloudellisten ongelmien. Uutinen sai pohtimaan, mikä ajaa ihmisen oman hengen riistämisen lisäksi surmaamaan myös oman perheensä. Mikä esimerkiksi taloudellisista ongelmista tekee omaa perhettä isompia asioita. Ensimmäisiä mieleeni tulleita ajatuksia oli häpeä tai pahan olon tai epäonnistumisen salailu, ikään kuin jotain hävettäisiin tai haluttaisiin salailla niin paljon, että ollaan valmiita johonkin niin äärimmäiseen tekoon kuin omaan perheen surmaamiseen. Häpeän yhteydessä usein puhutaan myös kasvojen menettämisestä, ja aloin pohtia, voiko taustalla olla jotain, joka herättää pelon omien tai perheenjäsenten kasvojen menettämisestä ja mistä se pelko voi johtua.

Perhesurma on paitsi traaginen tapahtuma myös väkivaltainen teko. Perhesurmat ovat äärimmäisyydessään monitasoinen ilmiö, johon johtaneiden syiden en oleta palautuvan vain yhteen tekijään. Toisenlaista ääri-ilmiötä, koulusurmia (tapauksia, joissa opiskelija tai oppilas omassa oppilaitoksessaan tappaa useita henkilöitä), tarkastelleet Oksanen, Nurmi ja Räsänen toteavat, että

yksittäinen psykologinen, kulttuurinen tai sosiaalinen syy ei selitä koulusurmia tekona. Ylipäätään väkivallan ja julmuuden syntymiseen vaikuttavat niin psykologiset piirteet, sosiaalinen konteksti kuin kulttuuriset tekijät. (Oksanen et al. 2011, 104-105, 107). Myös Burr (2004, 40) on todennut, kuinka ihmisen käyttäytymistä ymmärtääkseen tulee huomioida niin sosiaaliset tekijät ja odotukset, kulttuuri kuin sosiaalinen vuorovaikutuskin. Tutkielmassani en perehdykään varsinaisiin syihin ja taustoihin surmien takana, vaan siihen, miten perhesurmia ymmärretään, miten niitä yritetään käsittää, herättävätkö ne esimerkiksi muissa samanlaisia kysymyksiä kuin itselläni.

Perhesurmien tutkimisen koen tärkeäksi, sillä teko on eräänlainen ihmisyyden ääri-ilmiö, joka koskee lähimmäisten lisäksi usein myös laajempaa yhteisöä. Tutkimalla ilmiötä voidaan mahdollisesti myös löytää keinoja estää tapauksia. Koska näen ihmisen aina olevan osa jotain laajempaa yhteisöä, on ilmiötä hyvä myös tarkastella yhteisöllisistä lähtökohdista eikä vain tekijän yksilöllisistä motiiveista käsin. Lähestymistapa määrittelee tutkimukseni sijoittumisen sosiaali-tieteisiin ja tarkemmin sosiaalipsykologiaan.

2 AIEMPI TUTKIMUS

2.1 Perhesurma

Seuraavaksi käyn läpi sitä, millaista tutkimusta perhesurmista on tehty. Tämä auttaa myös tarkastelemaan sitä, mitä perhesurmista ajatellaan ja miten niitä pyritään ymmärtämään. Itse perhesurma –termin käyttö ei ole täysin vakiintunut. Suomessa perhesurmasta on puhuttu murha-itsemurhana, laajennettuna itsemurhana tai perheitsemurhana. Englanninkielessä murha-itsemurhasta laajasti käytetään termiä murder-suicide, mutta jaottelua on tehty myös täsmällisemmin uhrityyppin mukaan: filicide (oman lapsen surma), infanticide (alle vuoden ikäisen lapsen surmaaminen), neonaticide (vastasyntyneen lapsen surmaaminen), filicide-suicide (lapsen surmaaminen ja itsemurha) sekä familicide (lasten, puolison ja oma surma/perhesurma). (Lehti, Kääriäinen ja Kivivuori 2012, 4; Nikunen 2005, 19-20.) Esimerkiksi sisäasiainministeriön teettämässä selvityksessä lasten- ja perhesurmien syistä ja taustoista (Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003-2012) käytetään käsitettä ”perhesurma”, jolla viitataan tapauksiin joissa tekijänä on vanhempi ja uhreina lapsen (lapsien) lisäksi avo- tai aviopuoliso, minkä lisäksi osassa tapauksista tekijä on myös surmannut itsensä (familicide). (Piispa, Taskinen & Ewalds 2012, 5.) Samaa termiä käytän itsekin tutkimuksessani ja keskityn tapauksiin, joissa tekijä on ensin surmannut koko muun perheensä ja tämän jälkeen vielä itsensä.

Lastensurmat ylipäänsä ovat melko harvinaisia kaikkien henkirikosten joukossa. Suomessa tapauksia, joissa surmataan alle 15-vuotiaita, tapahtui esimerkiksi 2003-2011 vuosittain keskimäärin neljä. Kaikkiaan kyseisellä ajanjaksolla ilmeni 35 surmatapausta, joissa uhrin olivat alle 15-vuotiaita lapsia ja tekijänä oli lapsen vanhempi. Perhesurmia, joissa tekijä on joko surmannut itsensäkin tai jäänyt perheensä surmaamisen jälkeen itse henkiin, tapahtui seitsemän. (Piispa et al. 2012, 3, 6-7.) Esimerkiksi vuosina 2002-2013 perhesurmia, joissa tekijäkin kuoli tapahtui puolestaan viisi (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2014). Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna lastensurmat ovat Suomessa laskeneet 1960-luvulta 2010-luvulle tultaessa noin yhdestä vuodessa alle yhteen vuodessa, isien tekemät surmat äitien tekemiä enemmän. Myös perhesurmien määrä on laskenut. Laskeva trendi on yhteneväinen muiden läntisen Euroopan maiden kanssa. (Lehti et al. 2011, 9-11; Piispa et al. 2012, 3.)

Lehti et al. näkevät syynä lastensurmien vähenemiselle muun muassa perheiden parantuneet elinolosuhteet, mikä on vähentänyt taloudellista räsytystä, syntyvyyden säännöstelyn sekä muut-

tuneen moraalisen ilmapiirin, minkä vuoksi esimerkiksi yksinhuoltajuutta tai avioeroa ei enää nähdä niin stigmatisoivaksi¹. Alkoholi on yleensä taustalla useissa miesten tekemissä puolisoiden surmissa, mutta perhesurmissa alkoholilla ei kuitenkaan ole erityistä merkitystä. Perhesurmien väheneminen mukaillee yleisiä miesten tekemien puolisoitensa surmien trendejä ja rakenteellista muutosta. (Lehti et al. 2011, 9-14.)

Perhesurmia on tutkittu usein surma-itsemurhien yhteydessä ja tutkimus on osin painottunut lääketieteelliseen (psykiatriseen) tutkimukseen, myös kriminologisia tutkimuksia on tehty.² Tutkimuksissa on typologisoitu tekijöitä uhreineen ja heidän välisine suhteineen ja esimerkiksi kartoitettu riskiryhmiä. Nikusen mukaan kulttuurisen tason tulkintoja on kuitenkin vähän eikä sosiaalista taustaakaan ole pohdittu paljon kriminologisen ja sosiologisen painotuksen ulkopuolelta. (Nikunen 2005, 26, 35.) Esimerkiksi Galta, Olsen ja Wik ovat tarkastelleet Norjassa tapahtuneita murha-itsemurhia ja toteavat, kuinka tieto tällaisista tapauksista paitsi Norjassa myös Skandinaviassa laajemmin on usein epätasaista eikä tarkkoja vertailtavia tilastoja ole (Galta et al. 2010, 397). Osin samaa ongelmaa havaitsin perehtyessäni aiheeseen, sillä kuten edellä totesin, perhesurmia on tutkittu usein esimerkiksi murha-itsemurhien tai lastensurmien yhteydessä.

Perhesurmia enemmän on tutkittu paitsi itsemurhia myös lapsensurmia.³ Esimerkiksi Anne Kauppi (2012) ryhmittellee väitöskirjassaan 'Filicide, Intra-familial child homicides in Finland 1970-1994' lastensurmatapauksia erilaisten taustatekijöiden kuten mielenterveydellisten ongelmien (esimerkiksi vanhemman psykoosi ja masennus) pohjalta. Tällaisissa tapauksissa tekijänä oli usein äiti ja motiivina oli tahto pelastaa lapsi pahalta. Lapsia kuoli myös yksittäisten pahoinpitelyjen seurauksena. Perheväkivaltatapauksissa, joissa lähestytään enemmän tutkimukseni aihepiiriä eli perhesurmaa, isä halusi surmata lapsen äidin eron tai erouhan takia. (Kauppi 2012, vii.) Tutkimusta

¹ Stigman käsite liittyy olennaisesti myös Goffmaniin, jonka käsitteistö muodostaa oman tutkimukseni teoreettisen kehyksen. Goffman käsitteli stigmata erityisesti teoksessaan *Stigma. Notes on the management of spoiled identity* (1963). Stigman käsitteellä hän viittaa johonkin, joka jollain tavalla häpäisee tai saattaa henkilön huonoon valoon toisten silmissä. Goffman näkee kaikkien olevan jotenkin stigmatisoituja. (Goffman 1963, 13; Manning 1992, 9).

² Kriminologinen tutkimus esimerkiksi D.J. Westin vuodelta 1965 oleva *Murder Followed by Suicide*. Surman osallisten suhteita tarkastelevaa tutkimusta ovat puolestaan tehneet Carcach & Grabosky (Murder-Suicide in Australia (1998). Eri lähtökohdista (esimerkiksi Freudin tuhoamisvietin pohjalta) aihetta ovat tarkastelleet esim. Phililps, Ruth & MacNamara (1994) ja minuuden häiriötiloista käsin Strazomski & Nussbaum (2000). Suomessa murha-itsemurhia ovat tarkastelleet esimerkiksi psykiatrisista lähtökohdista Virkkunen (1974) sekä luokka-asmaa tarkastellen Kivivuori ja Lehti (2003). (Nikunen 2005, 26.)

³ Esim. Flynn, Shaw & Abel *Filicide: Mental Illness in Those Who Kill Their Children*, 2013 sekä McKee & Egan *A case series of twenty one maternal filicides in the UK*, 2013. Tutkimuksia tietyistä erityistapauksistakin löytyy, esimerkiksi Coorg ja Tournay (2012) ovat tutkineet lapsensurmia, joissa lapsilla on ollut jokin vamma (disability). Äitien tekemiä lastensurmia ja yritettyjä lastensurmia vuosilta 1970-1995 on tarkastellut myös pro gradu -työssään Sonja Petäjä (1997). Hänkin jaotteli surmaajat vastasyntyneiden ja vanhempien lasten surmaajiin. Edeltävien ollessa kyseessä koko raskaus oli yritetty kieltää, jälkimmäisten kohdalla taustalla oli usein psyykkisiä tai perheen sisäisiä ongelmia, joihin oma itsemurha nähtiin ratkaisuna. (Petäjä 1997, 2)

lapsiin kohdistuneista murha-itsemurhista on tehty eri näkökulmista 2010-luvulle tultaessa (ks myös av 3). Esimerkiksi Katz tutki lapsia, jotka ovat selvinneet vanhemman yrityksestä surmata heidät. Hän löysi haastatteluissaan viisi eri kategorista teemaa lasten kertomuksissa: lapsille oli tapahtunut paljon pahoja asioita ("many bad things have happened to me"), surmayritys ei ollut ensimmäinen kerta, jolloin lapset joutuivat vanhemman väkivallan kohteeksi, lapset olivat huolissaan vanhemmastaan, lapset kokivat olevansa elossa sisarustensa ansiosta ja itse tapahtuman tarkka muistaminen oli hankalaa. (Katz 2013, 763, 757.)

Eri tutkimuksissa on esitetty eriäviäkin näkemyksiä siitä, missä määrin perhesurmien tekijät eroavat yksittäisten läheisten murhien tekijöistä. On havaittu, että perhesurman tekijöillä on enemmän taloudellisia resursseja ja epätodennäköisemmin aiempaa rikostaustaa kuin yksittäisten läheisten murhien tekijöillä. Toisaalta on havaittu, kuinka tekijän taustalla on ollut töiden menetyksiä, pitkittynyttä työttömyyttä ja vaikeuksia perheen elättämisessä. Liem ja Koenraadt esittävät tutkimuksessaan, että perhesurmien tekijät muistuttavat vaimon surmaajia iältään ja sukupuoleltaan eli tekijät siis ovat yleensä miehiä ja vanhempia kuin muut lastensurmaajat. Myös Galta et al. toteavat, että (aikuiset) uhrin ja tekijän tekijät ovat vanhempia kuin yksittäisissä murha-tapauksissa. (Liem & Koenraadt 2008, 307, 314; Galta et al. 2010, 397.)

Suomessa vastasyntyneiden (alle 1-vuotiaat) surmissa tekijä on useimmiten äiti ja perhesurmissa isä, perhesurmaaja on siis useimmiten mies. (Lehti et al. 2011, 10.) Myös ruotsalaistutkimuksessa (tarkastelussa vuodet 1971-1989) ilmeni, kuinka perheen sisäisissä lastensurmissa tekijä on useimmiten isä. Samansuuntaisia tuloksia on löytynyt myös Yhdysvalloista. (Friedman et al. 2005, 501.) Syyksi sille, miksi miehet surmaavat perheensä naisia useimmin, on pohdittu muun muassa erilaisia sukupuoleen liittyviä tekijöitä: miehet esimerkiksi surmaavat todennäköisemmin kuin naiset kielteisten elämäntapahtumien seurauksena (Liem & Koenraadt 2008, 314).

Perhesurman tekijät ovat koulutustasultaan useimmiten korkeampia kuin lastensurmaajat eivätkä erityisen sosiaalisesti eristäytyneitä. Liem ja Koenraadt eivät löytäneet erityistä tukea omassa tutkimuksessaan sille, että masennus tai mielialahäiriöt olisivat olleet erityisiä tekijöitä perhesurmien taustalla, mutta erilaiset persoonallisuushäiriöt kuten narsismi kylläkin. Galta et al. toteavat, että vaikka mielenterveysongelmia perhesurmien taustalla usein onkin, ne tulisi nähdä myös pitkäaikaisten henkilökohtaisten konfliktien kuten työn, perheen tai sosiaalisen maineen menetyksen pelkoa vasten. (Liem & Koenraadt 2008, 314; Galta et al. 2010, 397.) Esimerkiksi Keltikangas-Järvinen toisaalta toteaa (käsitellessään psykoanalyttisen teorian mukaan väkivaltaa ja itsemurhia), että kiistelyä on käyty

siitä, onko avoimen tuhoikäyttäytymisen taustalla psyykkisesti häiriytynyt ihminen vai ei (Kelikangas-Järvinen 1978, 13).

Perhesurman tekijöitä on myös jaoteltu masentuneisiin sekä ”syyttäviin” (accusatory), joilla viitataan surmaajiin, jotka ovat mahdollisesti kohdelleet vaimojaan väkivaltaisesti tai huonosti. Masentuneet tekijät puolestaan voivat nähdä perhesurman ja itsensä surmaamisen ainoana tienä ulos. Esimerkiksi Friedman et al. toteavat omassa tutkimuksessaan (tutkivat lasten ja itsensä surmanneita), että useimmiten perhesurman taustalla oli altruistisia syitä ja masennusta, joskin joissakin tapauksissa oli piirteitä kummastakin tyylistä. (Friedman et al. 2005, 502) Lehti et al. ovat tehneet tutkimuksensa perusteella yllä mainittua mukailevaa jakoa nimetessään kaksi eri perhesurman alatyyppejä, eli ne, joissa taustalla on tekijän itsetuhoista käyttäytymistä, ja ne, jotka on tehty koston (entiselle) puolisolle. Suomessa miesten tekemät surmateot liittyen erotilanteisiin (ja miesten tekemät perhesurmat) vähenivät 1960-luvulta 2000-luvulle tultaessa. (Lehti et al. 2012, 16-17)

2.2 Syitä perhesurmien taustalla

Perhesurman taustatekijöiden selvittäminen ei ole aina yksiselitteistä, sillä ensikäden tieto katoaa uhrien ja surmaajan mukana. Perhesurmien ja omien lasten surmien osalta sekä suomalaisessa että kansainvälisissä tutkimuksissa on nähty taustalla olleen pääasiassa mielenterveydenongelmat, lapsen kaltoinkohtelu tai pahoinpitely, parisuhteen ongelmat ja parisuhdeväkivalta, vanhemman yksinäisyys tai kosto parisuhteen toiselle (entiselle tai nykyiselle) osapuolelle sekä elämänhallinnan ongelmat kuten taloudelliset vaikeudet tai päihteet. (Piispa et al. 2012, 4-5.)

Äitien tekemien lastensurmien taustatekijöiksi on nimetty altruistisia sekä huonosta kohtelusta tai psykoosista johtuvia tekijöitä koston ollessa harvemmin motiivina.⁴ (McKee & Egan 2013, kts. myös esim. McKee 2006) Tosin perhesurmissakin, siis myös miehillä, voi olla taustalla altruistisia motiiveja, kuten läheisten suojelemista huonolta tulevaisuudelta. (Liem & Koenraad 2008, 308, myös Friedman 2005.) Surmatyön tehneet isät olivat useammin joko väkivaltaisia ja/tai päihdeongelmaisia, taustalla oli myös mustasukkaisuutta (vrt. em) ja usein motiivina olikin ensisijaisesti vaimon surma (Piispa et al. 2012, 5). Miesten tekemiä surma-itsemurhia on selitetty esimerkiksi

⁴ Lastensurmien taustalla on lisäksi ollut muun muassa parisuhteen ongelmista johtuva korkea stressi, sosiaalisen tuen puute tai parisuhdeväkivalta. Äidit ovat myös saattaneet laiminlyödä lapsiaan ja heillä saattoi olla vastaavia kokemuksia omasta lapsuudestaan. (Piispa et al. 2012, 5.)

minuutta uhkaavilla tekijöillä tai minuuden häiriötiloina eikä niinkään mielenterveyden häiriöinä (Nikunen 2005, 29-30).

Mielenterveysongelmia on joka tapauksessa pidetty merkittävinä tekijöinä perhesurmien taustalla (Friedman et al. 2005, 501). Esimerkiksi masennukseen liittyen Wilson et al. toteavat, kuinka masentuneet tekijät (puhuvat miehistä) voivat nähdä perhesurman ja sen jälkeisen itsemurhan ainoana tienä ulos ("only way out"). Uhreja kohtaan ei tällöin juurikaan osoiteta erityistä vihamielisyyttä ja oma teko voidaan nähdä jopa armollisena tai pelastuksena. Esimerkkinä he puhuvat perhesurmasta Kanadassa vuodelta 1984, jossa naapurit kuvasivat tekijää rakastavaksi isäksi ja puolisoiksi, mutta tämän masentuneen työttömyyden aikana. (Wilson et al. 1995, 287-288.) Toisena esimerkkinä he kirjoittavat amerikkalaismiehestä, joka surmattuaan perheensä ja yritettyään itsemurhaa oli kuvannut tilannettaan seuraavasti:

"I kept thinking about the bills coming, the house taxes. Piling up, piling up in my mind . . . I thought everything was going to fall around my head. I know it could be a catastrophe in a short time. My son wouldn't be able to stand the stigma, my wife wouldn't have the things she was used to." (Wilson et al. lainaavat MacDonaldia 1961, 222, Ibid. 288.)

Kuten yllä olevassa lainauksessakin viitataan, taloudelliset tekijät voivat olla merkittäviä tekijöitä perhesurmien taustalla. Liem ja Koenraadt toteavat, että talousvaikeuksien alla tekijä (viittaavat mieheen) ei näe muuta vaihtoehtoa kuin suojella perhettään kohtalolta, joka perhettä seuraisi ilman isän tukea. Tekijä siis näkee vain itsensä voivan tyydyttää uhriensa tarpeet näiltä osin. Kun oma rooli esimerkiksi perheen tukijana ja elättäjänä murenee, tulevat miehet epätoivoisiksi ja voivat siis päätyä surmatekoihin. (Liem & Koenraadt 2008, 308.)

Motiiveina teoille on nähty myös esimerkiksi tietynlaista kontrollin menetystä puolisoista ja perhe-elämästä, mihin voidaan reagoida tappavalla väkivallalla. Tähän voi liittyä se, että lapset nähdään naisen lapsina ja yhtä vastuullisina naisen "petoksesta" (vrt. aiemmat Friedmanin et al. ja Lehden et al. määrittelyt). Onpa psyko-evolutionaarisesti pohdittu, aiheuttaako vaimon (naisen) menettämisen uhka tunteen siitä, että mies menettää kontrollin suvun jatkamisen mahdollisuudesta. (Liem & Koenraadt 2008, 307.) Ruotsalaistutkimuksen perusteella lapsensurma-itsemurhissa on tekijöillä havaittu olleen niin parisuhde- kuin taloudellisia ongelmia, lasten huoltajuuskiistoja kuin myös halua suojella lapsia "julmalta maailmalta" (Friedman et al. 2005, 501). On myös todettu, että perhesurmissa motiivina usein toimivat tekijän itsemurhataipumukset tai aviolliset ongelmat, lapset eivät yleensä olleet rikoksen ensisijaisia kohteita (Lehti et al. 2011, 12).

Virolaisessa tapaustutkimuksessa (Anderson, Sisak & Värnik 2011) on rakennettu kuvaus yhdestä perhesurman tehneestä miehestä, ja tutkimus antaa yleisemmän tason tarkasteluja syvällisemmän kuvan nimenomaan yksittäisestä tekijästä. Tutkimuksessa muun muassa todettiin tekijällä olleen sekä vaikea masennus että patologista uhkapelaamista sekä itsemurhataipumusta. Taustalla oli myös muita tekijöitä kuten tekijän vakava sairaus (hiv) ja ammatillisen aseman menettäminen, mikä puolestaan vaurioitti tekijän sosiaalista identiteettiä, minkä kirjoittajat uskovat olleen merkittävä tekijä murha-itsemurhan toteuttamisessa. Ylipäänsä he toteavat tekijän kärsineen menetyksiä omassa identiteetissään miehenä, aviomiehenä ja arvokkaana ihmisenä, mikä aiheutti tekijälle suurta häpeää. Häpeän he toteavat olevan keskeinen tekijä itsemurhissa ja murhissa, erityisesti murha-itsemurhissa⁵. (Anderson et al. 2011, 159-162.) Häpeän nostaminen esiin perhesurman taustalla avaa mahdollisuuksia erilaisiin lähestymistapoihin ja voi myös mahdollistaa esimerkiksi sen pohtimisen, miksi taloudellisista ongelmista tai epäonnistumisista ylipäänsä tulee keskeisiä tekijöitä perhesurmien taustalla.

Sisäministeriön selvityksen⁶ pohjalta Suomessa 2003-2011 tehtyjen lasten- ja perhesurmien taustalta löytyi useita tekijöitä, jotka osin olivat myös tapauksia yhdistäviä. Eri tekijöistä nimenomaan perhesurmien kohdalla erottautuivat taloudelliset vaikeudet sekä eroaikkeet ja parisuhteen ongelmat. Lasten- ja perhesurmien taustalla yleisesti ilmeni mielenterveysongelmia ja reilu puolet tekijöistä olikin ollut jonkinlaisessa kontaktissa mielenterveyspalveluihin ennen tekoaan, muun muassa psykoosin, masennuksen tai henkisen väsymyksen takia. Taustalla saattoi olla myös parisuhdeväkivaltaa tai sillä uhkailua sekä edeltäneitä uhkauksia surmasta tai itsemurhasta. (Piispa et al. 2012, 13.) Taustat näyttävät siis olevan pitkälti linjassa aiemman tutkimuksen kanssa. Selvityksessä todetaan lähes kaikkien miettineen tekoa pidempään ja käyttäytymisessä olleen havaittavissa surmaan viittaavia tekijöitä. Tällaisina mainitaan esimerkiksi ammuksien esittely, perhesurmista etsitty tieto internetistä ja itsemurhaviestien jättäminen näkyville. Osa oli myös käyttänyt perheen sisällä väkivaltaa. (Ibid.)

Nikunen toteaa, kuinka perheenjäsenen surmia on pyritty selittämään muun muassa minuuden häiriötiloina, esimerkiksi minuuden pakenemisena. Minuuden pakenemiseksi on määritelty pyrkiminen eroon tunteesta omasta epäonnistumisesta ja sen projisoiminen toisten syyksi. Minuuden ollessa uhanalaisena voi seurausten ymmärtäminenkin olla rajallista, ei esimerkiksi osata huomioida

⁵ Esimerkiksi joukkosurmien osalta Scheff toteaa, kuinka myös niihin liittyy niin vieraantumista kuin häpeää, joka voi johtaa väkivaltaa (Scheff 2011, 459).

⁶ Selvityksessä aineistoina olivat poliisin esitutkintapöytäkirjat, joihin sisältyi muun muassa potilaskertomuksia, lääkärilausuntoja sekä sukulaisten, tuttavien tai viranomaisten kuulustelupöytäkirjoja (Piispa et al. 2012, 8).

toisten (perheenjäsenten) autonomiaa ja moraalinen arviointikyky saattaa hämärtyä. Sosio-kulttuuriset tekijät perhesurmien taustalla voivat puolestaan näyttäytyä muun muassa siinä, kuinka sukupuolirooliodotukset ohjaavat suhtautumista itseen (esimerkiksi miehet näkevät itsensä toimeentulon turvaajana tai perheen suojelijana). Jos mies epäonnistuu, hän surmaa itsensä lisäksi myös ihmiset, joiden näkee olevan hänestä riippuvaisia. (Nikunen 2005, 29.) Tutkimuksissa on löydetty viitteitä myös siitä, että surma-itsemurhissa taustalla on itsemurhatapauksia useammin henkilöiden välisiä konflikteja, vaikka konflikteilla on vaikutuksena myös pelkkiin itsemurhiin (Haines, Williams & Lester 2010, 95).⁷

Yllä on käyty läpi useita taustatekijöitä perhesurmille ja sivuttu erilaisia tapoja lähestyä ilmiötä. Moninaiset syyt perhesurmien taustalla ja erilaiset lähestymistavat itse ilmiöön kertovat oman näkemykseni mukaan siitä, ettei perhesurma ole ilmiönä yksinkertainen eikä sitä ole yksinkertaista ymmärtää tai selittää, minkä vuoksi tutkimusta on hyvä edelleen tehdä myös eri näkökulmista. Esimerkiksi itsemurhaa, jota voi myös ajatella yhdenlaisena ihmisyyden ääri-ilmiönä, on tutkittu ja pohdittu pitkään kiinnittäen huomiota myös ihmisen ja ympäristön väliseen suhteeseen. Tutkimuksessani en itsemurhaa tarkastele, mutta todeta voi, että klassikko tällä saralla on esimerkiksi Durkheimin itsemurhateoria, jota hän rakensi teoksessaan *Itsemurha* (1897). Durkheim tarkasteli itsemurhaa niin yksilöpatologisista kuin sosiaalisista tekijöitä käsin ja liitti itsemurhan vahvasti yhteisöön, hän siis näki itsemurhan taustalla yhteiskunnan tilan.⁸ Järventie toteaa osuvasti Durkheimin itsemurhateoriaa käsitellessään, että Durkheim osallistui edelleen käytävään keskusteluun ihmisen ”oudosta käyttäytymisestä”. (Järventie 2010, 32-42.)

Pohdintaa yhteisön ja yksilön vaikutuksesta voi havaita myös perhesurman kohdalla, sillä kuten yllä kävi ilmi, on perhesurmaa tarkasteltu eri lähtökohdista käsin osin yhteisön vaikutustakin pohtien. Erilaiset näkökulmat ja taustasyöt voi myös nähdä yhdenlaisena keinona pyrkiä ymmärtämään tekoa. Kuitenkin, kuten Galta et al. toteavat, esimerkiksi erilaisten psykiatristen tilojen lisäksi murha-itsemurhien taustatekijöitä tulisi tarkastella osana laajempaa ympäristöä, jolloin surmien taustalla olisi myös laajemmin vuorovaikutus yksilöpsykopatologisten sekä sosiaalisten tekijöiden välillä. Jälkimmäisiksi he nimeävät muun muassa työttömyyden, sosiaalisen maineen ja perheen tai

⁷ Itse aggressiivisuutta on tarkasteltu usein esimerkiksi joko psykologisten selitysten pohjalta (syyt tekoon löytyvät esimerkiksi yksilön persoonallisuudesta tai psyykkisestä kehityksestä), sosio-kulttuuristen selitysten pohjalta (aggressiivisuus johtuisi esimerkiksi epäonnistuneista yhteisömuodoista) tai biologisten selitysten pohjalta (syy esimerkiksi perimässä) (Keltikangas-Järvinen 1987, 17-18).

⁸ Durkheimin patologioteoria myös määrittää ”kohtuullisen” ja siitä poikkeavan: jonkin sosiaalisen tosiasian esiintymisen poiketessa kohtuullisuudesta siitä tulee epänormaali (Järventie 2010, 32-34). Näin tarkasteltuna perhesurma on epänormaali.

puolison menetyksen. Mielenkiintoista on, että he pohtivat, kuinka kunnian tai kasvojen menetyksen pelko voi edeltää sekä ylittää tietyt psykopatologiset motiivit joissakin tapauksissa. (Galta et. al. 2010, 400.) Tässä toteamuksessa löytyy yhtymäkohta Goffmanin ajatteluun, ja vastaava pohdinta sai minutkin valitsemaan tutkimusaiheeni.

2.3 Perhesurma lehdissä kirjoitettuna

Tutkimukseni aihepiiriä perhesurmien ymmärrettäväksi tekemisestä lähestyy Minna Nikusen väitöskirja Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa (2005), jossa hän tarkastelee lehtien uutisointia murha-itsemurhista (mukaan lukien perhesurmat). Tutkimuksessani en itse tarkastele sanomalehtien uutisointia, mutta mainita voi, että esimerkiksi australialaisessa tutkimuksessa on havaittu itsemurhista uutisoinnin olleen yhteydessä itsemurhien lukumäärän nousuun (Warren-Gordon, Byers, Brodt, Wartak & Biskupski 2010, 1592).⁹

Tutkimuksessaan Nikunen toteaa, että miesten tekemiä lastensurmia on sanomalehtien uutisoinnissa käsitelty muun muassa käsittämättöminä tragedioina ja syitä etsitty lähinnä vanhempien välisistä parisuhteen ongelmista. Tapauksissa, joissa mies surmasi lapsensa, käytettiin uutisoinnissa esimerkiksi paljon termejä 'perhesurma' sekä 'perhetragedia'. Perhesurma –termi alkoi vakiintua tapauksiin, joissa oli surmattu ei vain vaimo tai teini-ikäinen lapsi vaan ydinperhe (jossa lapset ovat vielä pieniä). Isän ollessa surmatyön tekijänä paikoin korostettiin isän lämmintä suhdetta lapsiinsa, mikä on osin toiminut ymmärryksen antajana sille, miksi lapset on ”otettu mukaan” surmiin. Isän väkivaltaisuus saatettiin myös uutisoinneissa jättää lähes huomiotta tai jopa kieltää. Kulttuurisesta selittämisestä Nikunen toteaa esimerkkinä sen, että miesten tekemiä surmia on selitetty esimerkiksi kulttuurin ja suomalaisuuden ja toisaalta ulkoisten paineiden sekä umpikujan ajautumisen kautta. (Nikunen 2005, 329-333.) Nikunen on hyvin tiivistänyt pohtineensa surma-itsemurhien, joita nimittää poikkeukselliseksi rikokseksi, käsittelyä sekä ymmärrettäväksi tekemistä (”how is it made intelligible”) (Nikunen 2006, 178). Ajattelen uutisoinnin kertovan jotain siitä, miten perhesurmiin suhtaudutaan tai miten niitä pyritään ymmärtämään. Nikusen tutkimus luokii mielenkiintoisen tarkastelukulman omaa tutkielmaani silmälläpitäen. Itse myös lähestyn perhesurmaa poikkeavana ja poikkeuksellisena ilmiönä. Tutkielmassani en varsinaisesti tarkastele poikkeavaa käytöstä, mutta voi todeta, että poikkeavuuden määrittely ei ole yksiselitteistä, mutta jotakuinkin yhtenevä käsitys

⁹ Suomalaisen iltapäivälehtien uutisointia kuolemasta käsittelee esimerkiksi Ruuskanen väitöskirjassaan (2010) *Kuolema iltapäivällä. Postmoderni subjekti ja reaali-iltajournalismissa*.

esimerkiksi sosiologisessa teoriakentässä tuntuu olevan siitä, että poikkeavuus on (kontrolloitua tai kiellettyä) käyttäytymistä, jota paheksutaan tai josta seuraa rangaistus (Downes & Rock 2003, 24). (Lisää poikkeavuuden tutkimuksesta ja sosiologisista teorioista emt.)

Surmatekoja voidaan siis selittää umpikujaan joutumisella erityisesti silloin, kun tekijä on mies/isä. Naisten ollessa tekijöinä on uutisoinnissa umpikujan nähty johtuvan enemmän yksilöllisistä tekijöistä, kuten erityisesti mielenterveysongelmista, toisin kuin miesten kohdalla, jolloin korostuu enemmän yhteiskunta tai ympäristö. Naisten ollessa surmaaja teko näyttäytyy tällöin enemmän itse-murhana eikä niinkään henkirikoksena. Surmien tekijöitä on ymmärretty eri tavoin ja esimerkiksi isään ja äitiin surman tekijöinä liitetty erilaisia myötätunnon ilmentymiä. Myötätunnon lisäksi uutisissa on myös osoitettu erilaista ymmärrystä tekoja tai tekijää kohtaan. Lapsensa surmannut nainen näyttäytyy kulttuurisesti lehdissä lapsensa surmannutta miestä tavallisempaan, vaikka todellisuudessa asia on juuri toisin päin (poislukien vastasyntyneiden surmat). (Nikunen 2005, 332-335.) Omassa tutkimuksessani ei tarkastelussa ole yhtään naisten/äitien tekemää perhesurmaa, joten vertailua Nikusen tutkimukseen ei näiltä osin voi tehdä.

Perhesurmien uhrin asettuvat Nikusen mukaan uutisoinnissa hierarkkiseen suhteeseen, sillä toiset voidaan nähdä viattomampina kuin toiset ja toisten kohtalo ymmärrettävämpänä kuin toisten (esimerkiksi heteroseksuaalinen naiskumppani on uhrina tavanomainen ja ymmärrettävä). Lapsia pidetään syyttöminä mutta perhesuhteen kautta toisaalta ymmärrettävinä uhreina. Myös tekijöitä voidaan ymmärtää vaihtelevasti ja osaa kohtaan voidaan tuntea myötätuntoa (esim. lapsensa surmannut äiti tai isä), toisia taas nimitetään murhaajiksi (esimerkiksi äiti, joka surmaa koko perheen). Nikunen osuvasti tiivistääkin, että tekijää voidaan uutisoinnissa ja osin jopa asian-tuntijoiden kommentoissa lähestyä eri tavoin riippuen surma-itsemurhaan liittyvistä tekijöistä kuten esimerkiksi sukupuolesta: joko traagisena sankarina tai kylmäverisenä murhaajana. (Nikunen 2005, 334-335; Nikunen 2006, 178.) Mielenkiintoista on tarkastella, löytyykö tutkimusaineistostani samansuuntaista jaottelua. Joka tapauksessa voi pohtia, mitä uhriin suhtautuminen kertoo koko perhesurman ymmärtämisestä.

Galta et al. toteavat, että surma-itsemurhien tutkimus on ollut puutteellista, mille yhtenä syynä luonnollisesti on sekä tekijän ja uhrin/uhrien kuolema (Galta et al 2010, 400). Vaikka tutkimustietoa perhesurmien ympäriltä löytyy, voin tietyiltä osin yhtyä Galtan ja kumppaneiden kritiikkiin, sillä oman tarkastelukulmani aihepiirin tutkimustietoa ei liiemmästi ole Nikusen työn ollessa lähimpänä aihetta. Surma-itsemurhien taustoja on tarkasteltu esimerkiksi osallisten suhteiden ja kulttuuristen

tekijöiden näkökulmasta, mutta painotus on ollut laajemmin surma-itsemurhissa tai lapsensurmissa yleensä, vaikka perhesurmistakin tutkimustietoa löytyy. Juuri oman työni aihepiiriä käsittelevä vähäinen tutkimusmäärä asettaa omat haasteensa mutta samalla puoltaa sitä, että perhesurmien tarkastelulle on olemassa tilaus.

3 TUTKIMUSKOHDE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuskohteeni on eräänlainen ihmisyyden ääri-ilmiö, perhesurma ja sen ymmärtäminen. Perhesurmat eivät ole palautettavista ”tyypilliseen” suomalaiseen henkirikokseen, jossa tekijänä usein on syrjäytynyt, työelämän ulkopuolella oleva päihteiden väärinkäyttäjä. Oman lapsen surmaajat eivät yleensä ole humalassa eivätkä ylipäätään päihteiden väärinkäyttäjiä eikä taustalla ole tekijän aiempia väkivaltarikoksia, joskin jonkin verran taustalla on voinut olla parisuhdeväkivaltaa.¹⁰ Myöskään työttömyys ei ole tekijöiden joukossa suurta. Lasten surmissa äidit useimmiten tappavat vain lapsensa (ja itsensä), isät myös puolisonsa. (Piispa et al. 2012, 4, 11-13; Nikunen 2005, 22-25; Galta et al. 2010, 398) Ruotsissa on perhesurmaajilla todettu olevan melko vähän rikollista taustaa eivätkä he useimmissa tapauksissa ole olleet päihtyneitä tekoa tehtäessä (Friedman et al. 2005, 501). Sisäministeriön selvityksestä ilmenee, että Suomessa vuosina 2003-2011 tapahtuneiden perhesurmien tekijät (mukaan lukien tapaukset, joissa tekijä ei surmannut itseään) olivat 20-50-vuotiaita. Tekijä oli useimmiten mies, mikä Suomen lisäksi pätee perhesurmien kohdalla myös kansainvälisesti. (Piispa et al. 2012, 11-13; Wilson et al. 1995, 286; myös esim. Warren-Gordon et al. 2010.)

Tutkielmassani tarkastelen perhesurmien ymmärrettäväksi tekemistä. Tutkimusongelmani täsmentyy seuraavien kysymysten avulla:

Miten perhesurmaa pyritään ymmärtämään tai tekemään ymmärrettäväksi verkkosivujen kirjoituksissa? Millaisia selityksiä kirjoituksissa surmille annetaan? Yhdistetäänkö tekoon häpeää tai salailua?

¹⁰ Surma-itsemurhissa tekijöillä ei usein ole aiempaa rikostaustaa, ja teossa käytetään usein ampuma-asetta, minkä lisäksi teot tapahtuvat useimmiten kotiloissa. (Kiesha et al. 2010, 1592; Nikunen 2005, 20). Näiltä osin oman tutkimukseni tapauksista erityisesti Oulun surma linkittyy kumpaankin määritelmään, Helsingin tapauksessa isä surmasi itsensä kodin ulkopuolella.

4 TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET

4.1 Erving Goffmanin työstä ja tieteellisistä juurista

Sosiaalitieteiden teoriakentästä voisi löytyä useita näkökulmia tutkielmani teoreettiseksi viitekehikseksi. Itse koen Erving Goffmanin tuotannosta löytyvän tutkimuskysymykseeni ja aineiston tarkasteluun sopivat ja itseänikin kiehtovat teoreettiset käsitteet. Ennen näiden tarkastelua on hyvä luoda lyhyt katsaus Erving Goffmanin tieteelliseen työhön ja juuriin.

Erving Goffman (1922-1982) oli kanadalaislähtöinen sosiologi, joka on tunnettu erityisesti jokapäiväisen vuorovaikutuksen tarkastelusta ja analysoinnista tai, kuten Cahill toteaa, sosiaalisen vuorovaikutuksen tuotteista, prosesseista ja rakenteesta (Manning 1992, 1; Cahill 1998, 191). Hänen työtään on kutsuttu muun muassa mikrososiologiaksi (Myllyniemi 2010a, 72). Goffman on lisäksi tunnettu muun muassa dramaturgiastaan, stigman käsitteestään sekä mielisairaapotilaiden elämää tarkastelleesta *Asylums* –teoksestaan (osa suom. *Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista*), jolla oli myös poliittista painoarvoa sen nostassa esiin mielisairaaloiden ja totaalisten laitosten toimintojen epäkohtia (Puroila 2002, 10-11; Peräkylä 2001, 347). Myös Goffmanin viimeisessä monografiassa *Frame analysis* (1974) esittelemää kehysanalyysiä¹¹ on hyödynnetty useissa tutkimuksissa. Ylipäänsä Goffmanin lähestymistapaa sosiaaliseen vuorovaikutukseen on kutsuttu dramaturgiseksi viitaten siihen, että Goffmanille sosiaalinen elämä oli kuin lavastettua draamaa. Goffman kuitenkin käsitteli töissään myös vuorovaikutukseen olennaisesti linkittyviä, rituaalien täyttämiä seremonioita. (Cahill 1998, 191.)

Goffman suoritti maisterin tutkintonsa Chicagon yliopistossa 1949 opettajanaan symbolisen interaktionismin vaikuttaja Herbert Blumer, joka puolestaan oli ollut suuntauksen ensimmäiseksi edustajaksi katsotun, George Herbert Meadin oppilas (Burns 1992, 10). Väitöskirjansa *Communication Conduct in an Island Community* Goffman sai valmiiksi 1953 ja siitä lähtien suuntautui tuotannossaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen tutkimukseen ja analyysiin (Manning 1992, 7; Puroila 2002, 9). Chicagossa vietetyillä vuosilla oli vahva vaikutus Goffmanin tuotantoon ja, vaikka hän toimi professorina sekä Kalifornian Berkeleyn että Pennsylvanian yliopistoissa, on Chicagon

¹¹ Teoksessa Goffman eritteli kehyksiä, jotka vastaavat kysymykseen mitä tässä tapahtuu, mitä tässä on meneillään ("What is it that's going on here". (Goffman 1986 [1974], 8.) Itse kehykset ovat kokonaisuuksia, jotka määrittävät mitä jokin on ja jäsentävät toimintoja, ovat tapa organisoida kokemusta. (Manning 1991, 118; Peräkylä 1990, 16-23.)

yliopistoa ja Chicagon koulukuntaa pidetty vahvimpana vaikutteena hänen urallaan.¹² (Puroila 2002, 10-12; Fine & Manning 2003, 37; Peräkylä 2001, 347.) Yliopistossa vaikutti myös erityisesti 1920-1930-luvuilla Chicagon (varhaisempi) koulukunta, johon Goffmankin on yhdistetty ja hänen onkin todettu olleen merkittävimpiä toisen maailmansodan jälkeisen ajan “toisen Chicagon koulukunnan” edustajia ja samalla viimeisimpiä alkuperäisen koulukunnan edustajia.¹³ Hänen on myös todettu toimineen eräänlaisena siirtymävaiheen hahmona varhaisemman ja myöhemmän koulukunnan sukupolvien välillä. (Fine & Manning 2003, 41-43; Ritzer & Goodman 2004, 194, 198, 211.)

Chicagon koulukunnan yhteyksistä huolimatta Goffmania ei ole onnistuttu sijoittamaan tiiviisti mihinkään tiettyyn teoreettiseen koulukuntaan eikä hän itsekään halunnut itseään lokeroida. Häntä on kuvattu myös yksinäiseksi sudeksi. Tulkinnoista riippuen Goffman on liitetty esimerkiksi sosiiaaliantropologiaan, strukturalisteen traditioon, eksistentiaalisiin, semiotiikkaan tai Durkheimiin. Useimmiten Goffmanin yhteydessä puhutaan kuitenkin symbolisesta interaktionismista, etnomotodologiasta sekä fenomenologisesta sosiologiasta. (Ritzer & Goodman 2004, 357; Fine & Manning 2003, 43; Puroila 2002, 18-19.) Esimerkiksi hänen *Arkielämän roolit* –teostaan on kutsuttu merkittävimmäksi minää (self) käsitteleväksi teokseksi symbolisen interaktionismin haarassa ja dramaturgisen analyysin ylipäänsä nähty olevan lähellä suuntausta (keskittyy toimijoihin, toimintaan sekä vuorovaikutukseen) (Ritzer & Goodman 2004, 211-212, 357-358).

Symbolisen interaktionismin¹⁴ synty jäljitetään yleensä Meadiin ja Blumeriin, joka varsinaisesti otti käyttöön suuntausta kuvaavan termin (Charon 1998 28; lisää Meadin jälkeisestä symbolisen interaktionismin kehityskulusta esim. Collier et al. 1991; Kalliola 2001). Tässä yhteydessä en tee tarkempaa katsausta symbolisen interaktionismin syntyjuuriin, mutta on syytä todeta, että Meadin ja symbolisen interaktionismin juuret juontavat pragmatismiin ja erityisesti Meadin kohdalla myös

¹² Chicagon yliopiston vaikutus moderniin sosiiaalipsykologiaan ylipäänsä on ollut merkittävä, sillä Chicagossa syntyi muun muassa, Goffmanin dramaturgin ohella, Meadin sosiiaalibehaviorismi ja Blumerin symbolinen interaktionismi (Farr 1996, 128).

¹³ Chicagon koulukunnan piirissä vuorovaikutuksen tutkimus sekä etnografia ja osallistuva havainnointi, ylipäänsä laadullinen tutkimus sosiologisena menetelmänä olivat vahvoja suuntauksia, lisäksi koulukunnan sosiologia liittyi läheisesti kaupunkielämän tutkimukseen (Mäkelä toteaa (1997), kuinka myös Goffman itse varsinkin uran alkuvaiheissa kuvasi itseään ”kaupunkielämän kansatieteilijäksi”). (Ritzer & Goodman 2004, 194, 198; Rantalaiho 2010, 110; Collier et al. 1991, 80.) Toisen koulukunnan edustajat tutkivat muun muassa kollektiivista käytöstä, poikkeavuutta sekä rotua ja etnisyyttä. (Fine & Manning 2003, 41.) Poikkeavuus oli läsnä myös esimerkiksi Goffmanin *Asylums* –teoksessa. Tämänkin huomioiden on mielenkiintoista tarkastella myös perhesurmaa, yhdenlaista poikkeavaa käytöstä juuri Goffmanin käsitteistön pohjalta.

¹⁴ Symbolinen interaktionismi tarkastelee sosiaalisen vuorovaikutuksen luonnetta, ihmisten välisiä sosiaalisia toimintoja. Vuorovaikutukseksi nähdään sekä sosiaalinen vuorovaikutus että vuorovaikutus itsensä kanssa ja symboliselle interaktionismille minän (self) käsite onkin tärkeä. (Charon 1989, 27, 39; Ritzer & Goodman 2004, 358.)

psykologiseen behaviorismiin (ks. lisää esim. Ritzer & Goodman 2004, 335; Charon 1998, 28). Nykyisin symbolisen interaktionismin perustana pidetään useimmiten Blumerin näkemyksiä sanojen ja asioiden merkityksistä ja tulkinnoista, joita vuorovaikutuksessa syntyy (Kalliola 2001, 331-332; Myllyniemi 2010a, 71). Goffmanin työ linkittyy esimerkiksi Cahillin mukaan symbolisen interaktionismin näkemyksiin muun muassa siinä, että hän näkee ihmisen aktiivisena toimijana, joka myös vaikuttaa itse tilanteisiin ja siihen, mitä vuorovaikutuksessa tapahtuu. Tätä tapahtuu esimerkiksi esiintyen vaikuttamalla toisten määritelmiin itsensä. (Cahill 1998, 195.) Goffmanin yhteydestä symboliseen interaktionismiin on eriäviä näkemyksiä, mutta esimerkiksi Ritzer & Goodman (2004, 357) toteavat, että Goffmanilla oli merkittävä vaikutus suuntaukseen.

Goffmanin sosiologista ajattelua on muun muassa kutsuttu unohdettujen sosiologiaksi, sillä hän käsitteli työssään esimerkiksi häpeää, noloja tilanteita ja mielisairautta. Goffman myös tarkasteli tilanteita, joissa poiketaan normeista, tilanteita, joissa normaali järjestys rikkoontuu. Tällöin hänen mukaansa voi tarkastella sitä, mikä yleensä pitää järjestystä kasassa. Goffmanin on myös todettu olleen kiinnostunut keinoista, joilla ylläpidetään kasvoja ja esitetään itseä. (Collins & Makowsky 1993, 237; Mäkelä 1997.) Tutkielmassani lähestyn siis perhesurmaa ihmisyyden ääri-ilmionä, goffmanilaisittain ajateltuna tilanteena, jossa normaali järjestys rikkoontuu. Rikkoontuminen tapahtuu tietysti itse perhesurman tapahtuessa kyseisen perheen ja lähiyhteisön kohdalla, mutta tulkitsen rikkoontumisen koskevan myös laajempaa yhteisöä. Olennainen oman tutkimukseni kannalta ovat kuitenkin erityisesti Goffmanin käsite *kasvot* (lisää luvussa 4.2).

Goffman ei luonut uransa aikana systemaattisia teorioita eikä jättänyt jälkeensä omaa koulukuntaa (Peräkylä 2001, 348, myös esim. Scheff 2006, Fine & Manning 2003).¹⁵ Hänen tuotannostaan on myös löydetty useita erilaisia vivahteita hänen uransa aikana (ks. koko tuotanto ja lisää jaotteluista Fine & Manning 2003, 43-55, 58-59.) Kuitenkin hänen merkityksensä sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkasteluun on tunnustettu ja sitä on korostettu, hänen on todettu paitsi ylipäänsä huomanneen, kuinka vuorovaikutusta voi ja tulee tutkia, myös luoneen sanaston tälle tarkastelulle. (Scheff 2006, 15-120; Peräkylä 2001, 362.) Giddens on korostanut Goffmanin tietämystä tilanteisiin liittyvään ”sopivan” käyttäytymisen suhteen. Goffmanin tuotantoa on käytetty useissa tutkimuksissa myös Suomessa hyödyntämällä muun muassa stigman, dramaturgian sekä kehysanalyysin käyttöä. (Giddens 1991, 190; Rantalaiho 2010, 97, 109.)

¹⁵ Goffman myös uransa aikana osin muunteli omia näkemyksiään, esimerkiksi viimeiseksi jääneessä monografiassaan *Frame analysis* muutti suhtautumistaan dramaturgiaan liittyen ja aiemmasta *Arkielämän rooleissa* esittämästään toteamuksesta poiketen toteisikin (Goffman 1974, 1.): ”All the world is not a stage - certainly the theater isn’t entirely”. (Ritzer & Goodman 2004, 363.)

Tutkielmani teoreettinen viitekehys muotoutuu Goffmanin varhaisen tuotannon pohjalta ja ennen kaikkea pohjaten artikkeleihin *Kasvotyöstä: analyysi sosiaalisen vuorovaikutuksen rituaalisista elementeistä* (*On Face-Work: An analysis of Ritual Elements in Social Interaction*, 1955) sekä *Embarrassment and Social Organization* (1956). Rinnalla kulkee myös osia Goffmanin *Arkielämän roolit* -teoksesta (*Presentation of self in everyday life*, 1956/1959) ja erityisesti julkisivun käsitteestä. Kyseisistä osista Goffmanin tuotantoa muodostuu kokonaisuus, jonka pohjalta perhesurmien ymmärtämistä voi lähestyä, erityisesti kasvojen ja julkisivun mutta myös nolostumisen tematiikan pohjalta.¹⁶

4.2 Kasvot

Goffman oli erityisesti vuorovaikutuksen tutkija ja tuntija. Hän toteaa meidän kaikkien elävän ”sosiaalisten kohtaamisten maailmassa”, jossa ollaan kontaktissa toisiin joko kasvokkain tai välittyneesti. Näissä tilanteissa toimitaan jonkin *linjan* mukaan. Tällä Goffman viittaa tekoihin, sanallisiin ja sanattomiin, joilla ilmaistaan näkemyksiä tilanteista ja arvioita tilanteen osanottajista ja myös itsestä. Linjoja voidaan ottaa tiedostamattomasti, mutta läsnäolijat yleensä olettavat jokaisen ottaneen jonkin linjan, joten Goffmanin mukaan vuorovaikutustilanteessa täytyy pystyä huomioimaan myös tämä toisten mahdollisesti muodostama vaikutelma. Tällöin voidaan myös vastata tai toimia ”oikein” eri tilanteissa. Linjat ovat Goffmanin mukaan osin institutionalisoituja ja tunnettuja tai näkyviä tunnusmerkkejä omaava toimija voi odottaakin saavansa tietyt kasvot ja tuntea tämän olevan myös moraalisesti oikein. Samalla tunnusmerkit ja kohtaamisten tavanomainen luonne rajoittavat mahdollisuuksia linjan valinnassa sekä vapautta suhteessa kasvoihin. (Goffman 2012, 23, 25.) Hieman suoraviivaistaen voi siis puhua toimimisesta ja käyttäytymisestä tilanteessa tietynlaisten odotusten tai sääntöjen mukaan. Niin *Kasvotyöstä* -artikkelissaan kuin muuallakin tuotannossaan Goffman tekee selväksi kohtaamisiin ja kasvoihin liittyvät odotukset ja rajoitteet (vrt. myös Cahillin tulkinta s. 16). Itse tulkitsen perhesurman tapahtumaksi, jossa on toimittu linjoja ja odotuksia vastaan, ja tarkastelen tutkielmassani, näkyykö aineiston kirjoituksissa samanlaista pohdintaa.

¹⁶ Artikkeleiden valintaan on vaikuttanut myös se, että ne keskittyvät Goffmanin alkuvuosien tuotantoon, joka painopisteiltään osin eroaa hänen myöhäisemmästä tuotannostaan. Fine & Manning eivät sijoita artikkeleita suoraan esidramaturgiseen vaiheeseen, eivät tosin tarkkaan muuallekaan Goffmanin tuotannossa. (Fine & Manning 2003, 43-56) Burns luokittelee artikkeleita myös sen mukaan, että ne käsittelevät sosiaalista/vuorovaikutusjärjestystä. (Burns 1992, 17.) Rajauksen löyhänä perusteena on myös artikkelien tietynlainen teemallinen yhteys Durkeimin traditioon, joka ilmenee esimerkiksi Goffmanin rituaalisten rajoitteiden vaikutuksen painottamisessa, hän esimerkiksi näkee erilaiset seremoniat (kuten kohteliaisuussäännöt) välttämättömiksi sosiaalisen järjestyksen ylläpitämisessä. (Manning 1992, 38.) Toisessa yhteydessä Goffman on jopa määritellyt mielen sairautta kyvyttömyydeksi (tai haluttomuudeksi) totella tai suoriutua hyvin sosiaalisten kohtaamisten säännöistä. (Collins & Makowsky 1993, 246.)

Linjan valinta tai linjan mukainen toiminta ei ole yhdentekevää, vaan päinvastoin; Goffmanin mukaan tietyin tavoin toimiminen on merkittävä kohtaamisissa, sillä

”Sen perusteella, millaisen linjan muut olettavat yksilön tiettyssä tilanteessa ottaneen, syntyy se positiivinen sosiaalinen arvo, jonka tuo yksilö voi katsoa itselleen kuuluvaksi. Tuosta arvosta voidaan käyttää nimitystä kasvot.” (Goffman 2012, 23.)

Kasvot voidaan siis nähdä yhteisöllisesti annetuksi sosiaalisiksi arvoksi.¹⁷ Tai kuten Goffman itse sanoo, kasvot (sosiaalinen arvo) on kuva minästä, joka syntyy hyväksytyistä sosiaalisista määreistä. Kuva minästä, kasvoista, ei välity ainoastaan sen haltijalle, vaan myös muut voivat jakaa kuvan, esimerkiksi hyvä kuva itsestä samalla antaa hyvän kuvan henkilön ammatista. (Ibid.)

Kasvoista, kasvoilla toimimisesta tai kasvojen ylläpitämisestä voi puhua silloin, kun henkilön ottama linja on johdonmukainen ja sitä tukevat myös toisten arviot tilanteessa (Goffman 2012, 24) eli henkilön toimiessa tiettyjen, toisten tilanteessa hyväksymien ja siihen liitettyjen odotusten mukaan. Kasvot eivät ole vain fyysisiä vaan sidoksissa tilanteisiin ja niistä tehtyihin tulkintoihin (Ibid.). Peräkylä on osuvasti tiivistänyt, että kasvoihin liittyy henkilökohtaisen ”luonteen” lisäksi myös yleisluontoisempaa arvoa ihmisenä. Vuorovaikutuksessa esittäytyään kasvojen haltijana sekä haetaan kasvoille arvostusta toisilta. (Peräkylä 2001, 353.) Kasvojen omaaminen ei siis ole yksilön oma tai yksilöllinen asia, vaan kasvot muodostuvat intersubjektiivisesti. Tästäkin syystä koen kasvojen sopivan hyvin tutkimukseni teoreettiseksi käsitteeksi, sillä tutkin esimerkiksi sitä, miten aineistossa tekijän (surmaajan) kasvoihin suhtaudutaan, annetaanko tai otetaanko ne pois tai jae-taanko kasvot tekijän (tai uhrien) kanssa.

Kasvojen sosiaalisuudesta mutta samalla myös rajoittuneisuudesta kertoo myös seuraava ote (Goffman 2012, 28.):

”Vaikka sosiaaliset kasvot voivat olla kaikkein henkilökohtaisinta omaisuuttamme ja keskeisin mielihyvän ja turvan lähteemme, ne ovat kuitenkin vain lainaa yhteiskunnalta; ne otetaan heti pois, jos emme käyttäydy niiden arvoisesti. Hyväksytyt tunnusmerkit ja niiden suhde kasvoihin tekevät jokaisesta ihmisestä oman vanginvartijansa. Kyse on perustavasta sosiaalisesta rajoitteesta, vaikka jokainen viihtyisikin omassa sellissään.” (Goffman 2012, 28).

Vaikken täysin samaa mieltä Goffmanin osin kyynisenkin tulkinnan kanssa olisikaan, koen näkemyksen soveltuvan hyvin tutkimukseeni, sillä tutkimuksessani tarkastelen miten kasvojen, sosiaalisen arvon, sekä yhteisön luomien odotusten ja rajoitteiden nähdään mahdollisesti vaikuttaneen teon taustalla.

¹⁷ Alasuutari on tiivistänyt, Mäkelää mukaillen, kasvot sosiaalisiksi arvonannoksi, ”jota yksilö voi vaatia itselleen esiintymällä sellaisena kuin muut jonkin kohtaamisen osanottajat käsittävät hänen esiintyvän” (Alasuutari 1993, 134).

Kasvoihin liittyvät olennaisesti tunteet, sillä Goffman muun muassa näkee ihmisten kiintyvän kasvoihinsa ja liittävän niihin tunteita, sekä omiin että toisia varten ylläpidettyihin kasvoihin. Huomiolarvoista on, että Goffmanin mukaan jo pelkkä tunne siitä, että toiset näkevät henkilön hämmentyneessä tilassa ilman toimivaa linjaa, voi vahingoittaa tunteita. Kasvoihin liitetyt tunteet nousevat esiin myös muun muassa Goffmanin todetessa, kuinka voidaan tuntea tuskaa siitä, mitä jonkun toisen kasvoille on tehty tai vihaa siitä, mitä omille kasvoille on tehty. (Goffman 2012, 23-27, 42.) Peräkylä onkin todennut, kuinka Goffmanin mukaan ”Tekee kipeää nähdä, miten toinen menettää kasvonsa – nolostumme toisen puolesta, ikään kuin emme kestäisi katsoa.” (Peräkylä 2001, 353). Yllä mainittu vahvistaa kuvaa kasvojen sosiaalisuudesta ja tietynlaisesta herkkyydestä, riippuvaisuudesta toisiin ihmisiin. Tämä myös sopii tutkimukseeni, sillä aineistossa kiinnitän huomiota myös siihen, ilmeneekö verkkokeskusteluissa kasvoihin liitettyjä tunteita joko tekijöihin tai uhreihin liittyen tai esitetäänkö esimerkiksi arvioita siitä, ovatko tekijän kasvot olleet uhattuina.

Arkikielessä usein puhutaan ”kasvojen menettämisestä”, termi jota myös Goffman käytti viitaten väärin kasvojen saamiseen, ilman kasvoja olemiseen tai nolostumiseen. Henkilöllä katsotaan olevan väärät kasvot silloin, kun kasvoista, sosiaalisesta arvosta, saatu tieto ei sovi henkilölle varattuun linjaan, ja ilman kasvoja silloin, kun ollessaan tekemisissä toisten kanssa hänellä ei ole linjaa, jollainen hänellä oletetaan tilanteessa olevan. (Goffman 2012, 25-27.) Toisin sanoen nolostumisen lisäksi kasvojen menettäminen viittaa siis toimimiseen henkilöön (tai tilanteeseen) liitettyjen odotusten vastaisesti. Tutkielmassani tarkastelen, näkyykö aineistossa viitteitä surmaajan kasvojen menettämisestä (ennen tai jälkeen teon) joko kirjoittajien tulkintana tai teolle antamana selityksenä. Tarkastelen myös, löytyykö viitteitä Goffmanin toteamuksesta siitä, että jokaisen sosiaalisen piirin sosiaalisten koodien mukana oletetaan tulevan ymmärrys siitä, mitä osallistujilta vaaditaan tai odotetaan kasvojen säilyttämiseksi: Goffmanin mukaan henkilön omaksuttua kasvojensa ilmaisema kuva hänen odotetaan myös elävän sen mukaan. (Ibid.)

Kasvoihin ja kasvotyöhön liittyy siis oletus siitä, että suojellaan toisten läsnäolijoiden kasvoja ja tunteita, sekä se, ettei haluta olla todistamassa toisten ihmisten kasvojen menettämistä. Kasvotyöllä pyritään estämään ”vahingot” eli tapahtumat, jotka voisivat uhata kasvoja. Kasvotyöllä Goffman tarkoittaa tekoja, joita tehdään, jotta toiminta olisi tai saataisiin yhteensopivaksi kasvojen kanssa.¹⁸

¹⁸ Kasvojen pelastamisella tai säilyttämisellä Goffman viittaa prosessiin, jossa toiset saadaan vakuutettua kasvojen olemassaolosta. Kasvot voidaan myös saada toisilta, jolloin henkilö saa toisilta paremman aseman kuin olisi pystynyt itse ottamaan. (Goffman 2012, 27.) Kasvojen säilyttäminen ja moraalit näkyvät myös muissa Goffmanin töissä, mistä Mäkelä tarjoaa esimerkiksi *Asylums* -teoksesta yhdenlaisen tulkinnan toteamalla sen kuvaavan ”miten kasvojen riisuminen nujertaa minän ja vie minältä moraalisen arvon. Goffman nimenomaan lähtee siitä, että tärkeintä on kunni-

Kasvotyön perusmuodoiksi Goffman nimittää välttelyn ja korjaamisen. Kasvoihin kohdistuvia uhkia voidaan pyrkiä vähentämään esimerkiksi välttelemällä kontakteja, joissa uhkia voisi syntyä. Toimimalla näin luodaan samalla minä, jota epäonnistumiset tai paljastukset eivät voi kyseenalaistaa (suojellaan siis itseä kasvojen menettämiseltä). (Goffman 2012, 34.) Tai kuten Manning on tiivistänyt, kasvotyö (välttely ja korjaavat toimet) tekee henkilön toimista yhteneväistä projektoidun minän¹⁹ kanssa (Manning 1992, 39). Kasvojen menettämistä pelätään myös, koska huolehditaan toisten pitävän sitä merkkinä siitä, ettei henkilön tunteita tarvitsisi jatkossa huomioida (Goffman 2012, 25, 28, 31). Tämä vahvistaa näkemystä siitä, että kasvot eivät ole sidoksissa vain tiettyyn hetkeen tai tilanteeseen, minkä huomioin omassa tutkimuksessanikin.

4.2.1 Kasvot ja sosiaalinen järjestys

Peräkylä on todennut Goffmanin pohtineen kasvotyön laajempaa sosiaalista merkitystä. Goffmanille kasvot olivat pyhä objekti, eli jotain, jota kunnioitetaan ja suojellaan niin, että on rakennettu tätä varten rituaalijärjestelmä²⁰. (Peräkylä 2001, 354.) Goffmanin usko sosiaalisen järjestyksen olemassaoloon näkyy pitkin *Kasvotyöstä* –artikkelia ja muun muassa hänen näkemyksessään siitä, kuinka omat ja toisten kasvot ovat saman järjestyksen seurauksia. (Goffman 2012, 23-24.) Peräkylä itse on pohtinut, onko kasvojen pyhyden suojeleminen, vaaliminen, nyky-yhteiskunnan ihmisiä yhdistävä ”uskonto” (Peräkylä 2001, 354). Peräkylän tulkinta liittyy omaan tutkimukseeni, sillä tarkastelen muun muassa sitä, nähdäänkö kasvot niin pyhäksi, että ollaan valmiita äärimmäisiin tekoihin kuten perhesurmaan.

Goffmanin mukaan se, että ihminen on halukas ja valmis tekemään kasvotyötä, ilmaisee myös halua sosiaalisen vuorovaikutuksen perussääntöjen noudattamiseen. Kasvoihin, sosiaaliseen arvoon, liittyy tunteiden hillitseminen, itsensä näyttäminen henkilönä, joka hallitsee itsensä, säilyttää arvokkuutensa ja kykenee nousemaan omien tunteiden yläpuolelle. Myös ilman kasvoja oleminen tai väärin kasvojen saaminen voivat lisätä ilmaisullista epäjärjestyttä tilanteessa ja saada henkilön todennäköisesti häpeämään tai tuntemaan alemmuutta ei vain siitä mitä hänen maineelleen voi

oittaa ihmisen kasvoja, eikä niitä saa murtaa vaikka verukkeena olisi uuden entistä ehomman todellisen minän rakentaminen.” (Mäkelä 1997).

¹⁹ Projektoidulla minällä Goffman viittaa tilanteeseen/vuorovaikutukseen soveltuvaan minään, toisin sanoen Goffman on myös todennut, kuinka vuorovaikutuksen aikana odotetaan yksilön hallitsevan esimerkiksi tiettyjä valmiuksia ja tietoa, jotka sopivat tilanteeseen. (Goffman 2008, 105)

²⁰ Tässä Peräkylä toteaa myös olevan yhteyden Durkheimiin, erityisesti hänen uskontososiologiassa käsittelemään ”pyhän” määritelmään (Peräkylä 2001, 354). Alasuutari puolestaan on todennut, kuinka Goffmanille ihmisen persoona vastaa ”pyhää”, ja kasvot puolestaan ovat keino pyhittää persoonaa (Alasuutari 1993, 133-134).

tapahtua, vaan myös siitä, mitä itse toiminnalle on hänen vuokseen tapahtunut. (Goffman 2012, 26, 49, 55.) Tutkimuksessani tulkitseen ja käsittelen epäjärjestystä vuorovaikutustilannetta laajempänä ja vaikken tarkastele varsinaisesti ihmisten käyttäytymistä kasvokkaisissa kohtaamisissa, ajattelen Goffmanin näkemysten vuorovaikutuksen ”säännöstöistä” ja kasvoista soveltuvan teoreettiseksi viitekehyyksi, sillä, kuten aiemminkin totesin, kasvot ovat enemmän kuin tietyn tilanteen summa eikä kasvoja voisi olla ilman toisia ihmisiä.

Goffman toteaa, ettei kaikkia vahinkoja kohtaamisissa voida estää eikä ohittaa (vrt. aiempi käsittely kasvotyöstä ja korjaavista toimista), jolloin uhka tilanteessa voidaan ”virallistaa” ja pyrkiä korjaamaan sen vaikutukset. Tällaisissa tilanteissa joku tai jotkut osallistujista ovat joutuneet häpeän tai rituaalisen epätasapainon tilaan, minkä vuoksi myös pyritään palauttamaan rituaalinen tasapaino. Goffman käyttää omien sanojensa mukaan termiä *rituaali*, koska

”kyse on teoista, joiden symbolisten elementtien kautta toimija osoittaa, miten paljon hän ansaitsee kunnioitusta tai miten paljon hän ajattelee muiden ansaitsevan kunnioitusta. (...) Kasvot ovat siis pyhä asia, ja siksi niiden säilyttämiseen vaadittava ilmaisullinen järjestys on myös rituaalinen asia.”²¹ (Goffman 2012, 37.)

Rituaalit siis auttavat ylläpitämään kasvoja. Esimerkiksi Cahill on tehnyt osuvan yhteenvedon rituaaleista todetessaan, kuinka Goffman rituaalisen käsittelyssä tuo ilmi rituaalien merkityksen vuorovaikutuksessa, ja sen, kuinka ne ovat välttämättömiä vuorovaikutuksen kululle. Ihmisten väliset rituaalit ulottuvat kohtaamisten ulkopuolelle toimiessaan luottamuksen ja sosiaalisten suhteiden sekä yhteisön moraalisen järjestyksen lähteenä. (Cahill 1998, 202.) Manning on todennut Goffmanin pitäneen rituaaleja olennaisina siksi, että ne ylläpitävät luottamustamme sosiaalisiin suhteisiin. (Manning 1992, 133.) Omassa tutkimuksessani rituaalit linkittyvät sosiaalisen järjestyksen kautta kasvojen ylläpitämiseen ja tietyn tavoin toimimiseen. Pidän tärkeänä myös mainintaa rituaalien toimimisesta sosiaalisten suhteiden lähteenä, eli ulottumista myös yksittäisten kohtaamistilanteiden ulkopuolelle. Kiinnitän huomiota siihen, näkyykö aineistossa viittauksia perhesurmasta sosiaalisen järjestyksen tai moraalin vastaisena tapahtumana. Huomioin myös sen, kuinka Goffmanin mukaan tilanteissa, joissa henkilöllä on annettuna tietyt kasvot, henkilön täytyy samalla ottaa kannettavaksi myös vastuu tilanteesta, eli siitä, että tilanteessa säilyy tietynlainen ilmaisullinen järjestys (vrt aiemmin mainittu linjan mukaan toimiminen s. 17-18). Kuten aiemmin totesin (ks. s.20), Goffman näkee omat sekä toisten kasvot seurauksena samasta järjestyksestä, ja tilanne ja ryhmän säännöt määrittävät tunteet kasvoja kohtaan. (Goffman 2012, 24, 27-28.)

²¹ Toisaalla Goffman on määritellyt rituaalia myös mm. seuraavasti: ”Ritual is a perfunctory, conventionalised act through which an individual portrays his respect and regard for some object of ultimate value to that object of ultimate value or its stand-in.” (Burns viittaa Goffmaniin, Burns 1992, 79).

Goffmanin mukaan toisten huomioonottamisen sekä itsekunnioituksen säännöt ohjaavat käyttäytymään niin, että voidaan ylläpitää sekä omia että toisten kasvoja. Tämä myös johtaa siihen, että tilanteissa toisten annetaan käyttäytyä valitsemansa linjan mukaan. Valittu ja hyväksytty linja ohjaa myös sitä, miten osalliset suhtautuvat ja toimivat eli linjausten hyväksyntä vakioi kohtaamisia. Linjan radikaali muuttaminen, jonkun toimiminen odotetusta poikkeavasti, aiheuttaa hämmennystä. (Goffman 2012, 29-30.) Goffmanin näkemyksen mukaan siis kasvoja ylläpidetään erilaisten sosiaalisten sääntöjen pohjalta. Kiinnitänkin analyysissäni huomiota siihen, näyttävätkö normit tai vakioidut tavat toimia ja kasvojen ylläpitäminen teon taustalla pitäen myös silmällä myös sitä, aiheuttaako itse teko hämmennystä.

4.2.2 Kasvot, nolostuminen ja häpeä

Kasvoihin ja sosiaaliseen järjestykseen linkittyy myös nolostuminen, jota Goffman lähestyy pitkälti sosiaalisena ilmiönä. Hän toteaa eriateisen hermostumisen tai hämmennyksen häiritsevän ja uhkaavan kohtaamisia, sillä ne samalla häiritsevät sujuvaa vuorovaikutusta. Häiritsevät tekijät siis johtavat nolostumisen kokemukseen rikkoessaan järjestyksen ja muuten tasaisen tilanteen. Nolouden sosiaalinen luonne näkyy muun muassa siinä, kuinka kohtaamisissa pyritään välttämään toisen asettamista noloon tilanteeseen koska ei haluta tuntea tai näyttää nolostuneelta, suojellaan siis toisten kasvoja. (Goffman 2008, 100-103, 109-110.)

On syytä todeta, että puhuessaan nolostumisesta Goffman ei aina välttämättä puhu samalla häpeästä eikä esimerkiksi käyttämässäni materiaalissa erityisen tarkasti määrittele häpeän käsitettä. Myös Scheff toteaa, ettei Goffman ole onnistunut häpeän määrittelyssä perinpohjaisesti (Scheff 2006, 70-71). Yksi tutkimuskysymyksistäni käsittelee häpeää tekojen taustalla ja itse tulkitseen niin kasvojen (ja niiden menettämisen) kuin nolostumisen olevan lähellä häpeää, jolloin häpeä kulkisi yhtenä teemana läpi tutkimukseni. Tulen myös tutkimuksessani puhumaan häpeästä ja nolostumisesta lähes synonyymeinä viitaten tämän luvun mukaiseen määrittelyyn. Perhesurmien ymmärrettäväksi tekemistä ajatellen näkemys häpeästä ja nolostumisesta ja näiden sosiaalisuudesta on soveltuva lähestymistapa tutkimukseeni.

Nolostuminen ei siis ole Goffmanin näkökulmasta vain yksilön asia. Hän näkee, että mikäli henkilö jonka puolesta ollaan nolostuneita, nähdään jonkin tietyn ryhmän vastuullisena tai merkittävänä edustajana, voivat saman ryhmät muutkin jäsenet tuntea häpeää omasta puolestaan (kasvojen jakaminen, ks. s. 18). (Goffman 2008, 99). Tämä on myös yksi näkökulma analysoidessani aineistoa, ja

analyysini kannalta olennainen huomio on myös se, kuinka Goffmanin mukaan hämmentyminen (flustering) tai hämmentyneeltä vaikuttaminen tilanteessa voidaan nähdä myös todisteena esimerkiksi heikkoudesta, alemmuudesta, alhaisesta statuksesta, lyödyksi tulemisesta ja moraalisesta syyllisyydestä (Goffman tosin tunnistaa viittaavansa tällä lähinnä omaan yhteiskuntaansa) (ibid.). Kuten Burr osuvasti tiivistää, Goffmanin mukaan nolostuminen on sitä, mitä tapahtuu esittäjien tajutessa, että joku heistä ei ole selviytynyt roolistaan tai onnistunut vastaamaan vaatimuksiin olla ”tietynlainen” (Burr 2004, 83).²² Scheff puolestaan on todennut, että häpeän, nöyryytyksen tai nolostumisen välttely on keskeinen tekijä Goffmanin käsittelemässä vaikutelman hallinnassa (impression management) (Scheff, 2011, 454).

Nolostuminen ja häpeä liittyvät siis tilanteeseen mutta myös henkilön eri minuuksiin (aiempi maininta projektoidusta minästä, alaviite 19), sillä henkilö nolostuu huomatessaan, etteivät eri minät, joita tilanteissa esitetään tai ollaan esittämättä, ole tasapainossa. Kuten Goffman kirjoittaa (Goffman 2008, 110) ”individual finds himself being torn apart, however gently”. (Ibid., 101-102, 110.)

Vaikka nolostumisen taustalla on moraalisia odotuksia, ei itse nolostuminen kuitenkaan johdu minkä tahansa moraalisten odotusten rikkomisesta, vaan keskeisiä ovat henkilöä ympäröivät moraaliset velvoitteet koskien häntä toimijana sosiaalisessa kohtaamisessa. Goffman liittäkin nolostumisen täyttämättömiin odotuksiin. (Goffman 2008, 105.) Tutkielmassani hyödynnän Goffmanin näkemystä siitä, kuinka nolostuminen tai häpeä liittyvät sosiaaliseen järjestykseen, odotuksiin ja kasvoihin.

Kasvot eivät viittaa vain fyysisiin kasvoihin, vaan kasvot ovat myös tietynlaista käyttäytymistä, esittämistä ja sääntöjen noudattamista. Kasvot muodostuvat intersubjektiivisesti eivätkä ne kuten eivät kohtaamisetkaan ole ymmärrettävissä vain kulloisessakin tilanteessa, vaan ne liittyvät niin järjestyksen ylläpitämiseen, menneisiin ja tuleviin suhteisiin kuin myös yhteiskuntaan ja tavanmukaisuuksiinkin. Kasvojen omaaminen ja sosiaalinen luonne ei rajoitu vain yksilöön tai tilanteisiin tai kohtaamisiin sinällään, sillä, kuten todettua, kohtaamisiin liittyy aina jokin sosiaalinen suhde osallistujien kanssa. Vaikka siis tutkimuksessani en suoraan tutki vuorovaikutustilanteita ja henkilökohtaisia kohtaamisia, näen kasvojen ja nolostumisen sosiaalisine yhteyksineen luovan teoreettisen viitekehyksen, jonka ajattelen soveltuvan perhesurmien ymmärrettäväksi tekemisen tarkasteluun.

²² Burrilta lisää pohdintaa nolostumisen ja esimerkiksi sosiaalisen ahdistuksen suhteesta (Burr 2004, 83-85).

Kaiken yllä mainitun pohjalta Goffmanin kirjoituksista muodostuu näkemys sääntöjen ja järjestysten rajoittamista ihmisistä. Kuitenkin, kuten seuraavassa kohta käy ilmi, Goffman antaa tilaa myös yksilön omalle toiminnalle.

4.3 Julkisivu

Kasvojen, sosiaalisen järjestyksen ja nolostumisen lisäksi lähestyn aiheetta julkisivun käsitteen näkökulmasta. Dramaturgiaa ja julkisivun käsitettä Goffman esitteli eritoten teoksessaan *Arkielämän roolit*. Tässä teoksessa ja dramaturgiassaan ylipäänsä Goffman osoittaa sosiaalisen maailman olevan esittämistä, performansseja. Goffmanin mukaan ihmiset eri tilanteissa esittävät itsensä toisille ja ohjailevat vaikutelman syntymistä ja toisaalta välttelevät tiettyjä tekoja esityksessä jos halutaan salata jotain muilta. (Rantalaiho 2010, 95.) Esittämisessä ja salailussa on havaittavissa linkitystä myös kasvotyöhön.

Goffman määrittelee esityksen yksilön kaikeksi toiminnaksi aikana, jolloin tämä on tiettyjen havainnoijien eli katsojien piirissä. Esityksen lisäksi Goffman käyttää myös ”julkisivun” (front) käsitettä, millä hän tarkoittaa esityksen osaa, joka määrittää tilannetta havainnoijille eli toisin sanoen ”vakioluonteista viestintävälineistöä”, jota esityksessä joko tietoisesti tai tiedostamattomasti käytetään. Julkisivun vakiopääosiksi hän nimittää lavastuksen, joka on (maantieteellisesti) kiinteä näyttämöllinen osa ilmaisia kuten esimerkiksi kalusteet ja esineet. Toiseksi pääosaksi Goffman nimeää henkilökohtaisen julkisivun eli tekijät, joita liitetään nimenomaan esittäjään. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset asut, sukupuoli ja ikä. Henkilökohtaista julkisivua voi jaotella vielä ulkoon (ärsykeitä jotka esimerkiksi pyrkivät tiedottamaan havainnoijalle esiintyjän sosiaalisesta asemasta) ja esiintymistapaan (ärsykkeet, jotka kertovat, millaista roolia henkilö aikoo esittää). Goffman liittää julkisivuun myös abstraktiuden ja yleispätevyyden, mikä mahdollistaa myös sen, ettei havainnoitsijan tarvitse asennoitua aina uuteen esittäjään tai esitykseen uusin odotuksin, vaan yksittäiset tapaukset sijoittuvat laajaan ”tapausluokkaan” (vrt. sosiaaliset representaatiot, lisää s. 56-57). (Goffman 1971, 32-34.) Julkisivu näyttäytyy Goffmanille siis eräänlaisena esityksenä tai esiintymisenä, johon vaikuttaa itse esiintyjän (ja havainnoijan) lisäksi myös henkilön ja tilanteen ulkopuolisia tai ylittäviä tekijöitä. Julkisivun ja sen ylläpitämisen näen soveltuvan perhesurmien tutkimiseen, sillä voidaan esimerkiksi ajatella tekijän ylläpitävän julkisivuun liittyviä rutineja niin ympäristöön kuin myös omaan perheeseen päin ennen tekoaan. Tarkastelen, näkyykö tätä myös aineistossa.

Goffman lähestyy sosiaalisen elämän ilmaisuja vain vaikutelmien lähteenä keskittyen niiden tehtävään viestinnän välineenä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Hänen mukaansa ihmiset ovat taipuvaisia kohtelemaan toisia läsnäolijoita niiden vaikutelmien mukaan, joita henkilöt kullakin hetkellä antavat sekä menneestä että tulevasta (vrt. kasvojen suhde tulevaan ja menneeseen). Toisten itsestään antamia vaikutelmia pyritään käsittelemään lupauksina, vaatimuksina tai väitteinä (vrt linjan mukaan toimiminen), jolloin viestintätoimista tulee helposti myös moraalisia toimintoja. (Goffman 1971, 267-268.) Goffman siis näkee sosiaalisen elämän paljolti esittämisenä ja maailman näyttämönä. Tämä on näkökulma jota hän myöhemmässä tuotannossaan hieman hälvensi (alaviite 15). Goffman itse toteaa (1971, 37.):

”Kun esittäjä ottaa suorittaakseen vakiintuneen sosiaalisen roolin, hän tavallisesti joutuu huomaamaan, että sillä entuudestaan jo on valmis julkisivu. Siten hän joutuu sekä ylläpitämään tuota julkisivua että suorittamaan tehtävänsä, olipa hänen alkuperäisenä tavoitteenaan kumpi näistä tahansa.”

Kuvauksesta voi löytää myös yhtäläisyyksiä aiemmin mainittuun linjan tai kasvojen mukaan toimimiseen, mikä vahvistaa näkemystä siitä, kuinka Goffman näkee erilaisten sosiaalisten koodien, rituaalien tai odotusten rajoittavan ihmisten toimintaa vaikka myös yksilö voi ohjailla omaa toimintaansa. Vaikka täysin en Goffmanin näkemyksiin yhdykään, katson näkökulman sopivan aineiston käsittelyyn, sillä tarkastelen esimerkiksi sitä, nähdäänkö perhesurman tekijän ylläpitäneen julkisivua Goffmanin näkemyksen mukaisesti (jopa vastoin omia tavoitteitaan).

Sosiaalisen julkisivun Goffman näkee ilmenevän esimerkiksi lavastuksena, ulkonäkönä ja esiintymisenä. Esitys (esittäjän uskoa osaansa, joko täydellistä eläytymistä tai kyynistä suhtautumista siihen) ei kuitenkaan aina välttämättä kohtaa sosiaalista yleisjulkisivua, vaikka tällaista odotetaisiinkin aina ulkonäöstä, esiintymistavasta ja lavastuksesta ulkonäköön sekä esiintymisen samansuuntaisuuteen. Tietyn julkisivun mukana tulee tietynlaisia rutiineja, mutta Goffman näkee lisäksi erilaisten sosiaalisten julkisivujen pyrkivän ”kiinteytymään” sekä ”laitostumaan”, millä hän viittaa siihen, että erilaiset abstraktit odotukset, joita niihin liitetään, aktivoituvat. Julkisivuihin siis sisältyy enemmän kuin kulloinenkin yksittäistehtävä, jota ne edustavat (vrt. esim. linjojen instituionalisoituminen ks. s. 17). Goffman liittää esittämiseen myös moraalien, sillä hänen mukaansa ihmiset eivät pyri varsinaisesti toimimaan moraalisesti, vaan luomaan vaikutelman siitä.²³ (Goffman 1971, 35-40, 269-270.) Tutkimuksessani tulkitsen aineistoa julkisivun näkökulmasta huo-

²³ Goffman näkee ihmisten pyrkivän seuraamaan tasovaatimuksia, eli vaatimuksia joiden mukaan heitä ja toimintojansa arvostellaan, ja koska tasovaatimuksia on paljon ja ne ovat läpäiseviä, näkee Goffman ihmisten toimivan varsin moraalisisessa maailmassa. (Goffman 1971, 269-270)

mioiden myös Goffmanin huomautuksen julkisivujen herättämistä odotuksista ja ”laitostumisesta” sekä mahdolliset ristiriidat julkisivun ja tapahtuneen (perhesurma) välillä.

Eräänlainen järjestyksen ylläpitäminen liittyy myös julkisivuun ja esittämiseen, sillä häiriöt vuorovaikutustilanteessa voivat Goffmanin mukaan paitsi horjuttaa järjestyneeseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen pohjaavan sosiaalisen systeemin, näkyä myös sosiaalisten rakenteiden tasolla, sillä Goffman näkee katsojien hyväksyvän esitetyn minäkuvan esimerkiksi esittäjän koko ryhmää ja sosiaalista järjestelmää koskeviksi (vrt. aiempi maininta jaetuista kasvoista). Häiriöt voivat vaikuttaa yksilön minäkuvaan, sillä samaistuessaan osaansa, ryhmäänsä, järjestelmäänsä ja minäkuvaansa hän samalla ikään kuin sitoutuu siihen, ettei esimerkiksi aiheuta häiriöitä sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Goffman 1971, 261.) Näin tarkasteltuna voidaan ajatella, että esittämällä ylläpidetään paitsi sujuvaa vuorovaikutusta myös laajemmin sosiaalisia rakenteita.

Kaiken tämän pohjalta vuorovaikutus näyttäytyy Goffmanille lähes vaarallisena, sillä hän arvelee kaikkien vuorovaikutukseen osallistuvien antautuvan vaaraan joutua nöyryytetyksi tai hämmentävään tilanteeseen. Varsin elävästi Goffman kuvaa tätä toteamuksellaan (Goffman 1971, 261): ”Elämä ei sinänsä ole uhkapeliä, mutta vuorovaikutus on”. (Ibid.) Goffman antaa siis varsin paljon painoa ja valtaa vuorovaikutustilanteille. En tarkastele vuorovaikutustilanteita sinänsä, mutta huomioiden, kuinka Goffmanillekin vuorovaikutuksiin liittyy aina tilannetta enemmän (esimerkiksi sosiaalinen järjestys, esittäjän sitoutuminen rooliinsa), ajattelen voivani hyödyntää Goffmanin näkemystä kuten julkisivua oman tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä. Ajatusta kuvastaa Goffmanin toteamus:

”Ihmisenä olon dramaattisia aineksia ovat siis yhteiset näyttämölliset ongelmat, huolenpito siitä, miltä asiat näyttävät, aiheelliset ja aiheettomat häpeän tunteet, vastakkaisarvoinen asenne omaan minään ja katsojiin.” (Goffman 1971, 255).

Niin julkisivun ylläpitäminen kuin kasvot, häpeä ja sosiaalinen järjestys luovat viitekehyksen, josta käsin lähestyn perhesurmien ymmärrettäväksi tekemistä. Pidän tärkeänä ja yhtenä keskeisenä ajatuksena Goffmanin näkemystä kasvojen sosiaalisuudesta: kasvoja, sosiaalista arvoa, ei voisi olla ilman toisia, ja tästä näkökulmasta lähestynkin tutkimusongelmaani. Kokonaisuutena Goffmanin teoreettisista käsitteistä muodostuu kehys, jonka pohjalta tarkastelen aineistoa huomioiden kasvot, niiden sosiaalisuuden, sosiaalisen järjestyksen eri säännöstöineen sekä häpeän ja julkisivun. Teoreettinen viitekehykseni ei muodostu yhden selkeän teorian tai kokonaisuuden ympärille, joskin kaikkia Goffmanin käsitteitä yhdistää ihmisen sijoittuminen yhteisön ja suhteiden ympäröimäksi, Goffmania mukaillen lähes armoille.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

5.1 Hermeneuttinen tulkinta ja hermeneuttinen kehä

Tutkielmassani käsittelen aineistoa sisällönanalyysiin pohjaten. Varsinainen tulkintani nojaa kuitenkin viitteellisesti hermeneuttiseen tulkintaan. Hermeneutiikka on tieteenfilosofinen, laaja kokonaisuus, jota voi väljästi määritellä merkityksen tulkinnan filosofiaksi tai yleiseksi teoriaksi siitä, miten ymmärtäminen tapahtuu. Hermeneutiikka pyrkii ymmärtämään eri osien (kuten motiivit, päämäärät, intressit) merkitysyhteyksiä. Suuntausta on nimetty myös tulkintaopiksi tai –tieteeksi. (Bleicher 1980, 1; Siljander 1988, 102.)

Hermeneutiikan juuret ovat antiikin Kreikassa, mutta varsinaisen alkunsa suuntaus sai keskiajalla muun muassa uskonnollisten tekstin tulkinnan menetelmäoppina, eksegetiikkana. Yhtenäiseksi tieteeksi hermeneutiikka kehittyi vasta romantiikan aikakaudella Friedrich Schleiermacherin johdolla. (Raatikainen 2004, 88; Bleicher 1980, 1.) Hermeneutiikkaa on jaoteltu esimerkiksi hermeneuttiseen teoriaan, hermeneuttiseen filosofiaan ja kriittiseen hermeneutiikkaan. Alkujaan suuntaus keskittyi enemmän tekstin ”oikein” ymmärtämiseen (kuten em. uskonnolliset tekstit) laajentuen filosofiseksi traditioksi, joka tarkastelee laajemmin olemassaolon tapaa sekä ehtoja. Suuntaus muuntui siis tietynlaisesta tekstitulkinna säännönmukaisuuksien tarkastelusta eksistentiaalihermeneutiikan kautta kriittiseen hermeneutiikkaan, joista jälkimmäisessä painotetaan henkityeiden, myös sosiaalityeiden, erilaisuutta verrattuna luonnontieteisiin. (Siljander 1988, 1, 102.)

Hermeneutiikalla viitataan siis *ymmärtämisen* sekä tulkinnan teoriaan, merkitysten oivaltamiseen.²⁴ Hermeneuttisesti tulkitsemalla voidaan aineistoa tarkastella esimerkiksi pyrittäessä käsittämään toiminnan tai tekstin merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 34-35, 50.) Hermeneuttista lähestymistapaa voidaan yhdistää esimerkiksi erilaisiin tulkinnallisuutta tai merkitysten ymmärtämistä tavoitteleviin analyysimenetelmiin tai eri tieteenalakohtaisiin sisällön analyysihin, (Lähdesmäki & al. 2009) joten katson sen sopivan tulkintaa ohjaavaksi ohjenuorakseni, koska tarkastelen sitä, miten perhesurmia tehdään ymmärrettäväksi. Hermeneuttista metodologia sinänsä ei voi lähestyä vain tek-

²⁴ Eskola nostaa hermeneuttisen filosofian lähelle ymmärtävää sosiologiaa. On mielenkiintoista, kuinka Eskola puhuu hermeneutiikasta tieteenä, joka pyrkii esim. *selittämään* käsitteiden sisältöä, (Eskola 1981, 23-24), kun muuten hermeneutiikan kohdalla painotetaan nimenomaan *ymmärtämistä* (esim. Bleicher 1980, Siljander 1988; Raatikainen 2004). Esimerkiksi fenomenologisessa tutkimuksessa hermeneuttisella ymmärtämisellä viitataan merkityksen oivaltamiseen (Tuomi & Sarajärvi 2002, 35).

nisenä apuvälineenä vaan, kuten Siljander on osuvasti todennut, enemmänkin maailmaan orientoitumisen tapana (Siljander 1988, 102).

Laine toteaa, että analyysillä pyritään esimerkiksi teemoittelemaan tai käsitteellistämään puhetta. Hän ei pidä tätä abstrahoimisena siinä mielessä, että yksilölliset ja yksittäiset piirteet häivyttämällä jäljelle saataisiin jäämään vain yleinen. Hän toteaa, ettei hermeneutiikka pyri tiivistämään kieltä yksiselitteisiksi tai –merkityksisiksi käsitteiksi, sillä hermeneutiikkaan sisältyy yleisyyden ymmärtämisen lisäksi yksilöllisen moninaisuuden ymmärtäminen. Analyysissä ei siis tarkoituksena ole tutkimusaineiston köyhdyttäminen. (Laine 2007, 42.) Vaikka sisällönanalyysin mukaisesti luokitelenkin aineistoa, en pyri tekemään aineistosta laajoja yleistyksiä tai jättämään huomiotta viestien yksilöllisyyden. Osin tämän vuoksi analyysissä on mukana on useita otteita aineistosta.

Tulkintaa on määritelty laadullisen tutkimuksen päämenetelmäksi, jossa tutkittavana on yksittäisen ihmisen kokemusmaailma (Tuomi & Sarajärvi 2002, 345). Hermeneuttiseen tulkintaan erilaisia ohjenuoria ovat antaneet esimerkiksi Schleiermacher, Dilthey ja Betti, joista viimeisimmän tulkintakaanoneihin usein viitataan (ks. lisää esim. Bleicher 1980, 36-37; Siljander 1988, 120-121). Bettin lisäksi erityisesti Klafki ja Danner ovat kehittäneet hermeneuttisia tulkintaohjeita. Kuitenkin esimerkiksi Danner on itse todennut, etteivät tulkintasäännöt ole teknisiä metodisia instrumentteja vaan enemmänkin orientoitumistapoja, joiden avulla tulkintaprosessia voidaan systematisoida ja samalla välttää tulkinnan mielivaltaisuutta. (Siljander 1988, 156; Tuomi & Sarajärvi 2002, 104.)

Niin Schleiermacher, Dilthey kuin Bettikin sijoitetaan konservatiiviseen hermeneutiikkaan, jonka mukaan tulkitsija voi (hermeneuttisia kaanoneita seuraten) saavuttaa ”totuuden” ja ymmärtää, mitä tekstin kirjoittaja alun perin on tarkoittanut. Maltillisempaa hermeneutiikkaa edustavat puolestaan esimerkiksi Gadamer ja Ricoeur, joiden mukaan toista henkilöä ei voi täysin objektiivisesti tulkita tai ymmärtää, sillä tulkitsijakin on esimerkiksi oman aikansa ”vanki”. Radikaalin hermeneutiikan mukaan merkitys löytyy tekstistä eikä tekstin takana ole enää ”totuutta” eikä tutkija voi täysin saavuttaa tekstin alkuperäistä merkitystä. Suuntauksen edustajia ovat esimerkiksi Heidegger, Derrida ja Foucault. Kriittinen hermeneutiikka, jota edustavat esimerkiksi Habermas ja Apel, yhdistää radikaalin ja konservatiivisen hermeneutiikan. (Gallagher 1992, 9-11.) Sijoitan tutkimukseni lähelle maltillista hermeneutiikkaa.

Bettin ohjeita mukaillen Varto on määritellyt neljä hermeneuttista ”lukuohjetta”. Ensinnäkin se, mitä tutkija pyrkii ymmärtämään, on aina toisen elämismaailmaa. Toiseksi tulkinnan perustana

toimii merkityksen koherenssi (maailmaa, jossa tehdään tutkimusta ja jossa myös tutkittava on eli ymmärtämisen kokonaisuuden huomioiminen). Kolmanneksi tutkija on kiinni omassa elämässään, ajassaan ja maailmassa, josta käsin hän tekee tulkintaa ja pyrkii ymmärtämään tutkittavaa. Neljänneksi tutkija lukee omalla tavallaan eli tutkija voi erottaa tutkimuskohteen omasta tematisointitavastaan ja myös raportoimaan näiden välisestä suhteesta (intersubjektiivisuuden periaate ymmärtämisessä ja tulkitsemisessä). (Varto 1992, 59-63.) Tai kuten Tuomi & Sarajärvi ovat tiivistäneet (2002, 35) Varton listaamat ohjeet: ”tutkimuskohteen autonomisuus, merkityksen koherenssi, ymmärtämisen aktualisuus ja aina uudelleen ymmärtäminen”.

Hermeneuttista metodia voi kuvata myös hermeneuttisen kehän (spiraali) avulla. Hermeneuttisen kehän ajatuksen mukaan ei ole eriteltävissä mitään absoluuttista alkua sille, mistä tiedonmuodostusprosessi alkaa, tai kuten Siljander lainaa eksistentiaali-hermeneutiikan edustajaa, filosofi O.F. Bollnowia ”Tiedonmuodostusprosessin perusedellytykseen viitataan myös käsitteellä ’esiymmärrys’” (Siljander 1981, 115; ks. lisää esim. Koskela 2012). Tutkimuskohteesta on aina jonkinlainen ymmärtämisprosessiin vaikuttava ennakkokäsitys (esiymmärrys). Tulkintaprosessin aikana esiymmärrys muuttuu, mitä kuvastaa hermeneuttinen kehä. Tulkinta siis alkaa tietynlaisesta esiymmärryksestä, mikä puolestaan vaikuttaa tekstin ymmärtämiseen. Tutkimusprosessin aikana kehämäisesti esiymmärrys muuttuu ja täydentyy ja muuttuessaan edelleen vaikuttaa siihen, miten tekstiä tulkitaan, ja näin kehä etenee. (Siljander 1988, 115-116.) Omassa analyysissäni hermeneuttinen kehä näkyy erityisesti aineiston mutta myös Goffmanin käsitteistön tulkinnan kohdalla.

Hermeneuttiseen kehään kuuluvat esiymmärryksen lisäksi tulkintaprosessin osien ja kokonaisuuden suhteet eli ilmiön ymmärtäminen kokonaisuuden ja osien vuoropuhelunomaisuutena. Tekstiä ei voida siis täysin ymmärtää ilman osien suhteuttamista kokonaisuuteen eikä toisinkaan päin. Esimerkkinä Tontti toteaa, että sanan voi ymmärtää ainoastaan osana lausetta ja lauseen puolestaan tekstin osana ja tekstin kulttuurisen tradition osana. Hermeneuttiseen kehään sisältyy ajatus tiedonmuodostusprosessin väliaikaisuudesta eli siitä, ettei prosessilla ole selkeää loppua sen enempää kuin selkeää alkuakaan. Hermeneuttinen kehä ei siis sulkeudu. Vielä yksi olennainen kehään kuuluva tekijä on subjektiivisuuden ja objektiivisuuden ulottuvuus, eli se, että vaikka tulkinnat tehdään subjektiivisesti, ne tehdään suhteessa sosiokulttuuriseen merkitystodellisuuteen. (Siljander 1988, 116-117; Tontti 2005, 60.) Vaikka siis teen omaa tulkintaani, tapahtuu se yhteisesti jaetussa merkitystodellisuudessa.

Omassa tutkimuksessani aineiston analyysi ja tulkinta mukailee hermeneuttista kehää, sillä aineiston ymmärrykseni ja tulkintani muuttuivat lukukertojen välillä ja aikana. Olen myös tietoinen siitä, että tekemäni tulkinnat ovat minun näkemyksiäni kirjoittajan ajatusmaailmasta ja tulkitsen niitä omista lähtökohdistani käsin (maltillista hermeneutiikkaa mukaillen). Tämän huomioiden pidän hyvänä ohjenuorana myös Varton tiivistystä siitä, että hermeneuttisessa tarkastelutavassa ei pyritä täydellisesti ymmärtämään toista, koska tämä ei ole mahdollista, vaan tulkitsemiseen ja ymmärtämään. (Varto 1992, 59) Oma tulkintani on yksi puheenvuoro hermeneuttisessa jatkuvan tulkinnan ja vuoropuhelun ajatuksessa.

5.2 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen pyrkimys ei ole vain kertoa jotain asiaa toisin sanoin tai uudelleen vaan analysoida ”kerrontaa sosiaalisena käytäntönä” (Peräkylä 1995, 46.). Laadullista tutkimusta on kutsuttu myös ymmärtäväksi tutkimukseksi (esim. Tuomi & Sarajärvi 2002, 27), jollaiseksi oman tutkielmani käsitän. Eskola nostaa ymmärtävästä sosiaalipsykologisesta tutkimuksesta esimerkiksi osuvasti Goffmanin tutkimukset ihmisen käyttäytymisen ymmärtämisestä ja tulkitsemista ihmisten omista pyrkimyksistä tai toimintasäännöistä käsin (Eskola 1971, 18).

Laadullinen tutkimus on tiedonintressiltään²⁵ ymmärtävää eli tarkoituksena on hahmottaa toimijoiden toiminnalleen antamia merkityksiä. Laadullinen tutkimus on usein myös teoriariippuvaista. (Pyörälä 1995, 13-15.) Laadullisessa tutkimuksessa metodin tulee sopia tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Esimerkiksi tulkittaessa merkitysrakenteita eli sitä, miten ihmiset esimerkiksi jäsentävät asioita, tulee aineiston olla tekstiä, jossa asioista puhutaan omin sanoin. Tällöin esimerkiksi tekstin muodollisuuksia tarkasteleva metodi ei ole sopiva. (Alasuutari 1993, 65.) Oma tutkielmani noudattelee pitkälti yllä mainittua ohjetta, sillä tutkimuskysymykseni liittyvät perhesurmien ymmärrettäväksi tekemiseen ja aineistona on ihmisten omia kirjoituksia, joita tarkastelen etsien eri merkityksiä tai merkityksenantoja.

Sisällönanalyysia on kuvattu perusanalyysimenetelmäksi, joka soveltuu monipuolisesti laadulliseen tutkimukseen. Sisällönanalyysin avulla pyritään luomaan tutkittavasta ilmiöstä sanallinen, selkeä ja tiivis kuvaus esimerkiksi kategorioiden muodossa. Ajatuksena on, että muodostetut kategoriat

²⁵ Tiedonintressin käsitteellä viitataan leisiin, abstrakteihinkin otaksumiin tai tavoitteisiin, joihin tutkimus nojaa. Ne myös ohjaavat tutkimusta (Eskola 1981, 23).

kuvaavat tarkasteltavaa ilmiötä, että saman kategorian sanoilla - tai omassa tutkielmassani ajatuskokonaisuuksilla - on sama merkitys. Analyysin tarkoitus on myös tiedon lisääminen. Sisällönanalyysissä aineistoa käsitellään päätellen ja tulkiten ja analyysia tapahtuu koko tutkimusprosessin ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110; Elo & Kyngäs 2008, 108.)

Sisällönanalyysi soveltuu monenlaisten dokumenttien, niin kirjojen, haastattelujen, raporttien kuin muunkin kirjallisen - siis myös käyttämäni aineiston - analysointiin. Sisällönanalyysillä pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä tiivistetysti ja yleisessä muodossa sekä tarkastellaan tekstin merkityksiä. Pelkkä aineiston järjestely sisällönanalyysillä ei kuitenkaan riitä, vaan analyysi vaatii myös johtopäätöksiä, tulkintaa, sekä liittämistä aiempiin tutkimuksiin ja/tai teorioihin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93, 105; Eskola 1995, 177.) Tarkastelen aiheitani erityisesti Goffmanin käsitteistön pohjalta sekä aiempaan tutkimukseen peilaten. Tulkintaa teen nojaten kevyesti hermeneuttiseen perinteeseen.

Sisällönanalyysia voi käyttää niin kvalitatiivisessa kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa ja se on tarkemmin jaoteltu sisällön erittelyyn (kvantitatiivinen) sekä (laadulliseen) sisällönanalyysiin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107). Tutkielmassani teen analyysia laadullista sisällönanalyysia soveltaen poiketen siis esimerkiksi Myllyniemen (2010, 42) määrittelemästä sisällönanalyysistä mekaanisena ja tekstiä minimaalisesti tulkitsevana.

Analyysin ja teorian suhde on jaoteltu aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen sekä teorialähtöiseen.²⁶ Aineistolähtöisessä otteessa teoriaa rakennetaan aineistosta käsin. Teoriasidonnaisessa puolestaan analyysi on kytköksissä teoriaan mutta ei suoraan nouse sieltä. Teorialähtöisessä analyysissä lähdetään liikkeelle teoriasta, johon myös palataan empirian jälkeen. (Eskola 2007, 162-163.) Oma tutkielmani on teoriasidonnainen.

Teoriasidonnaisessa analyysissä teoria toimii apuna analyysin tekemisessä ja päättelyn logiikka on usein abduktiivista eli päättelyä yleisestä yksittäiseen. Analyysiyksiköt kyllä valitaan aineistosta, mutta taustalla ohjaa aiempi tieto (ehkä eklektisestikin²⁷) eli analyysi kytkeytyy johonkin teoriaan tai käsitteisiin, mutta aiempi tieto ei kuitenkaan toimi teoriaa testaavana. Teoriasidonnaisessa

²⁶ Laadullista analyysia voi lähestyä myös päättelyn logiikan, induktiivisen, deduktiivisen ja abduktiivisen kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95-97.)

²⁷ Tuomen ja Sarajärven (2002, 62) sanoin: ”Metodologinen eklektikko lähestyy tutkimuskohdetta käytännöllisesti tutkimusongelman konkreettiseen ratkaisemiseen tarvittavan tiedon kannalta. Metodien perustana olevien todellisuuskäsitysten pohtiminen on toisarvoista. Tutkijalla metodin merkitys liittyy ensi sijassa siihen, että sen avulla kyetään ratkaisemaan asetettu ongelma.”

analyysissa aluksi painottuu aineistolähtöisyys ja analyysiyksiköt valitaan aineistosta. Loppuvaiheessa analyysiin kuitenkin tuodaan mukaan viitekehys kuten teoria tai käsitteistö. Sisältö siis muodostuu aineistosta ja viitekehys teoriasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97-99; Eskola 2007, 162.) Tutkimuksessani Goffmanin käsitteet kuten kasvot ja julkisivu toimivat juuri tällaisena viitekehystenä muodostaen teoriasidonnaisen lähtökohdan.

Kaiken yllä mainitun jälkeen yhdyin kuitenkin Pyörälän ja Alasuutarin toteamuksiin tutkimukseni kohdalla siitä, että lopulta tutkijan oma päättely, argumentaatio ja ratkaisut ovat laadullisessa tutkimuksessa ja analyysissa merkittäviä (Alasuutari 1993, 13; Pyörälä 1995, 21). Sisällönanalyysi toimii työkaluna erityisesti aineistoa jäsennellessäni, mutta nojaan koko prosessin ajan myös omaan intuitioon ja päättelyyn.

5.3 Tutkimusaineisto

Tutkimuksessani tarkastelen kahta 2000-luvulla tapahtunutta perhesurmaa. Toinen on Oulussa lokakuussa 2008 ja toinen Helsingissä huhtikuussa 2012 tapahtunut perhesurma, joissa kummassakin isät surmasivat ensin kaksi lastaan, puolisonsa ja lopuksi itsensä. Oulun tapauksessa koko surmatyö tapahtui kotona, Helsingin tapauksessa isä surmasi lapsensa ja puolisonsa kotona ja tämän jälkeen myöhemmin itsensä kodin ulkopuolella. Kyseisten tapausten valintaan ei ole erityisen selkeää syytä, osin valintaani vaikutti se, että itse muistin hyvin tapahtumat ja niistä uutisoinnin. Osaksi valintaan vaikutti myös se, että surmien välillä oli väliä useampi vuosi, ne tapahtuivat eri puolilla Suomea ja niihin liittyvässä uutisoinnissa tekijää profiloitiin esimerkiksi ammatin kautta (opettaja/yritysjohtaja), minkä ajattelin mahdollisesti antavan aineksia analyysiin.

Tutkimukseni aineisto muodostuu luonnollisista (tutkijasta riippumattomista, Pyörälä 1995, 18) kirjallisista dokumenteista. Aineistonani ovat Kalevan ja Helsingin Sanomien verkkosivuilla (www.kaleva.fi, www.hs.fi) julkaistujen Oulun lokakuussa 2008 ja Helsingin huhtikuussa 2012 perhesurmia käsitelleiden uutisten yhteyteen lähetetyt (mielipide)kirjoitukset, viestit²⁸. Lehtien valintaan vaikutti se, että ne ovat valtalehtiä tapahtumapaikkakunnilla, Kaleva Oulussa ja Helsingin Sanomat Helsingissä. Aineisto koostuu Kalevan ja Helsingin Sanomien verkkosivuille lähetetyistä viesteistä, joiden pituus vaihtelee lyhyistä toteamuksista useamman virkkeen ja jopa kappaleen mittaisiin viesteihin. Aineiston tietynlaisen hajanaisuuden vuoksi mietin pitkään, millä mene-

²⁸ Kalevan kirjoitukset löytyvät uutisten alta, mutta ne on ohjattu myös lehden yleiselle keskustelupalstalle, Juttutupaan.

telmällä saisin isosta joukosta erimittaisia ja –sisältöisiä viestejä mielekkään laadullisen tutkimuksen aikaiseksi. Tutkimuksessani en tarkastele niinkään kielen käyttöä prosessina vaan kommunikaation välineenä, tarkastellen ilmaisuja ja lausumien merkityssisältöjä, jolloin sisällönanalyysi soveltuu hyvin metodiksi. Kun esimerkiksi diskurssianalyysi tarkastelee kommunikaatiota ”todellisuuden rakentamisena”, painottuu sisällönanalyysi ”todellisuuden kuvaan”. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 48.) Aineistoon ja aiheeseen perehdyttyäni päätin kokeilla sisällönanalyysin soveltuvuutta tämän tyyllisen aineiston hahmottamiseen ja analyysiin.

Tutkimuksen aineiston valintaa pohtiessani kävin läpi useita eri vaihtoehtoja pohtien myös aineiston soveltuvuutta teoreettiseen viitekehukseeni.²⁹ Alusta asti suunnittelin pääaineistokseni sanomalehtien verkkosivuille uutisten yhteyteen lähetettyjä kirjoituksia, jotka samalla edustavat eräänlaista verkkosivuilla käytyä keskustelua aiheesta. Oletin etukäteen, että aihe herättäisi paljon keskustelua, mikä pitikin paikkansa Kalevan verkkosivuilla, Helsingin Sanomien sivuilla osallistuminen oli maltillisempaa. Ylipäänsä tulin huomaamaan, että paikallisempi tapaus herätti paikallisessa valtalehdessä enemmän keskustelua. Tästä syystä päädyin valitsemaan aineistoksi Oulun tapauksen osalta Kalevan ja Helsingin tapauksen osalta Helsingin Sanomien keskusteluaineiston eli viestit. Analyysissä käsittelem tapauksia ja aineistoa yhdessä, joskin joitakin mainintoja teen lehtien kirjoitusten mahdollisista samankaltaisuuksista tai eroavaisuuksista teemojen suhteen.

Vaikka verkkosivujen kirjoitukset olivat pääaineistona mielessäni alusta asti, lopullinen aineisto valikoitui pidemmän prosessin kautta. Vietin aikaa selaillessi mikrofilmeiltä myös Kalevan ja Helsingin Sanomien painettujen lehtien mielipidekirjoittelua sekä verkkoyhteisö suomi24:n keskusteluita. Painetuissa lehdissä oli reilun viikon sisään surmista vain muutamia kirjoituksia valitsemiini tapauksiin liittyen ja suomi 24:n sivuilla puolestaan viestejä pitkälti toista sataa ja keskusteluita myös käytiin laajasti useissa eri aihepiiriä sivuavissa viestiketjuissa. Selailin myös iltapäivälehtien (Iltasanomat, Iltalehti) verkkosivuita ja siellä käytyä keskusteluita, mutta esimerkiksi vuoden 2008 Oulun tapauksesta en enää löytänyt keskusteluita sivustoilta. Koska jo Kalevan ja Helsingin Sanomien verkkosivuilla käydyistä kirjoituksista muodostui useammasta sadasta viestistä koostuva raakamateriaali, päädyin lopulta valitsemaan ne aineistokseni. Kävin myös läpi Yleisradion netti-tv:n Yle Areenan arkistoissa olevia perhesurmaa käsitteleviä tallenteita, joista yhden, A-studio: Talk –ohjelman, päädyin ottamaan mukaan tarkasteluun, en kuitenkaan osaksi varsinaista

²⁹ Esimerkiksi Eskola kuvaa, kuinka tutkimuksessa voidaan ensin tutustua teoriaan, mikä ohjaa myös aineistonhankintaa. (Eskola 2007, 166) Itselläni Goffmanin käsitteistö pieneltä osin vaikutti siihen, mitkä tapaukset otan käsittelyyn, varsinaista aineistoa en kuitenkaan suoraan valinnut viitekehysesni pohjalta, enemmänkin pohdin miten aineisto soveltuu aiheen käsittelyyn.

tutkimusaineistoa. Varsinaisen analysoitavan aineiston ulkopuolinen materiaali ei mennyt hukkaan, vaan toimi eräänlaisena perehtymisenä aiheeseen eli esiymmärryksen täydentäjänä ja tukena tutkitavan ilmiön ja tutkimusongelman hahmottamisessa. Koen verkkosivuille kirjoitettujen viestien, joiden samalla näen olevan mielipidekirjoittelua, sopivan aiheeni käsittelyyn, sillä, kuten esimerkiksi Tuomi & Sarajärvi ovat todenneet, aihetta käsitteleviä mielipidekirjoituksia tarkastelemalla saadaan selville muun muassa suhtautumista aiheeseen (kirjoittajat käyttävät itse esimerkkinä nuorten suhtautumista anoreksiaan) (Tuomi & Sarajärvi 2002, 86).

Kalevan verkkosivuille lähetetyt viestit on pääosin lähetetty rekisteröimättömien nimimerkkien takaa tai ilman nimimerkkiä, jolloin on lähes mahdotonta sanoa onko esimerkiksi yksi kirjoittaja kirjoittanut aiheesta useamminkin, eikä esimerkiksi kirjoittajien ikävertailu tai sukupuolijakauman tarkastelu ole mahdollista. Helsingin Sanomien viestit puolestaan on lähetetty rekisteröityjen nimimerkkien takaa.³⁰ Tämä ei toisaalta omassa tutkielmassani ole oleellista, sillä analyysiyksikökseni valitsin ajatuskokonaisuuden, mikä samalla mahdollistaa sen, että saman kirjoittajan viesti on voitu jaotella kahteenkin eri ajatuskokonaisuuteen.

Kalevan verkkosivuille ensimmäinen uutinen tapahtuneesta perhesurmasta ilmestyi samana päivänä tapahtuneen kanssa, mutta vasta kolmea seuraavaa uutista kommentoitiin viestein. Aikarajaus aineiston suhteen määrittyi reilun viikon sisällä julkaistujen uutisten ympärille, jossa myös suurin osa keskustelusta käytiin. Myöhemmin sivuilla julkaistiin vielä uutisia aiheeseen liittyen, mutta kommentointimäärät laskivat huomattavasti. Valitsinkin Kalevan osalta kolmen uutisen yhteyteen kirjoitetut viestit aineistokseni (uutiset 18.10.2008, 20.10.2008 ja 22.10.2008). Kalevan ensimmäiseen, tapahtumapäivänä julkaistun uutisen yhteydessä käytyyn kirjoitteluun lähetettiin viestejä peräti 253 kappaletta, mikä oli silloinen ennätys Kalevan sivustolla. Pari päivää myöhemmin 20.10. julkaistun uutisen yhteydessä kirjoitettiin vielä 100 viestiä ja viimeisen 22.10. uutisen yhteydessä 57 viestiä. Yhteensä raaka-aineisto koostui Kalevan osalta siis yli 400 viestistä, joista lopulliseen tutkimusaineistoon mukaan tuli 105 ajatuskokonaisuutta eli alkuperäisilmaisua.

³⁰ Tutkimusta tehtäessä on tarpeen kiinnittää huomiota siihen, ettei kirjoituksia voi yhdistää tiettyihin henkilöihin (ks. Tampereen yliopiston eettiset periaatteet, www.uta.fi). Viestit, jotka on lähetetty rekisteröityjen nimimerkkien takaa voi yhdistää kyllä tiettyyn nimimerkkiin, mutta nimimerkki sinällään ei kuitenkaan toimi samanlaisena suorana tai epäsuorana tunnisteena kuin esimerkiksi nimi, asuinpaikka tai ikä (ibid.). Kirjoituksissa ei myöskään ole sellaisia suoria viittauksia henkilöihin, joista heitä voisi tunnistaa. Kirjoitukset ovat julkisesti kaikkien nähtävillä ilman erillisiä kirjautumisia ja lehden kommentointiohjeissa todetaan, että tiedon kerääminen kommentointiketjuista esimerkiksi opinnäytetöihin on sallittua (Helsingin Sanomien kommentointiohjeet). Olen jättänyt tutkimuksesta pois ja muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta myös julkaisupäivät. Kaiken tämän huomioiden olen päättänyt siihen, että vaikka osa kirjoituksista onkin rekisteröityjen nimimerkkien takaa lähetetty, voin niitä tutkimuksessani käyttää ilman alkuperäisilmausten muuttamista omin sanoin kirjoitettuun muotoon.

Varsinkin raaka-aineistoa olisi ollut tarpeeksi kvantitatiivisen tutkimuksenkin tekoa varten, mutta itse preferoin laadullisia tutkimusmenetelmiä ja myös ajattelen laadullisen tutkimuksen, jossa ei esimerkiksi tavoitella tilastollisia yleistyksiä vaan pyritään muun muassa ymmärtämään toimintaa tai kuvaamaan jotain ilmiötä (esim. Tuomi & Sarajärvi 2002, 87), soveltuvan paremmin aiheeseen.

Helsingin Sanomien sivuilla keskustelua Helsingin perhesurmasta käytiin huomattavasti Kalevaa vähemmän, viikon aikana eri uutisten yhteydessä lähetettiin yhteensä vajaat 60 viestiä. Helsingin Sanomien vähäisempään kirjoitteluun on voinut vaikuttaa se, että viestit on lähetetty rekisteröityjen nimimerkkien kautta. Helsingin Sanomien kirjoituksista tutkimusaineistoon valikoitui lopulta 47 ajatuskokonaisuutta, alkuperäisilmausta. Kokonaisuutena aineistoon tuli 152 alkuperäisilmausta.

Tutkimusaineistoksi tulleet alkuperäisilmaukset ovat liitteessä 1. Olen säilyttänyt kirjoitukset alkuperäisasussaan kirjoitusvirheineen ja, jos olen poistanut osan viestistä, olen pyrkinyt mahdollisimman hyvin huolehtimaan siitä, ettei mitään olennaista tietoa katoa tai ilmauksen alkuperäinen luonne muutu. Jos olen jostakin viestistä poistanut osan tekstiä, olen sen merkinnyt merkillä (...). Tulen analyysiosiossa viittaamaan uutisten yhteyteen kirjoitettuihin viesteihin pääosin kahdella eri sanalla: viestit ja kirjoitukset. Toisinaan saatan viitata viesteihin myös keskusteluna.

5.4 Analyysin eteneminen

Alasuutari on kuvannut yleisesti laadullisen tutkimuksen koostuvan havaintojen pelkistämisestä sekä arvoituksen ratkaisemisesta. Havaintojen pelkistämisvaiheessa aineistoa tarkastellaan teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun näkökulmasta ja keskitytään siihen, mikä on näiden näkökulmasta olennaista. Tällä tavoin aineisto muotoutuu hallittavampaan muotoon ”raakahavaintoja”. Tämän jälkeen havaintomäärää karsitaan esimerkiksi raakahavaintoja yhdistämällä. Havaintoyksiköiden väliset erot ovat laadullisessa analyysissä tärkeitä, ne antavat ”johtolankoja” esimerkiksi siitä, mistä jokin voi johtua. Kuitenkaan havaintojen yhdistäminen ei tarkoita, että laadullisessa analyysissä pyrittäisiin määrittelemään esimerkiksi keskivertoyksilöitä. ”Arvoituksen ratkaisemisella” Alasuutari viittaa tutkittavasta ilmiöstä tehtäviin merkitys-tulkintoihin. Arvoitusta ratkaistaessa havainnot toimivat johtolankoina, joita tarkastellaan muun tutkimuksen ja kirjallisuuden valossa. (Alasuutari 1993, 22-29, 60.)

Teoriasidonnainen laadullinen sisällönanalyysi mukailee Alasuutarin kuvaamaa prosessia. Alkuvaiheiltaan se seuraa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jota on kuvattu kolmivaiheiseksi

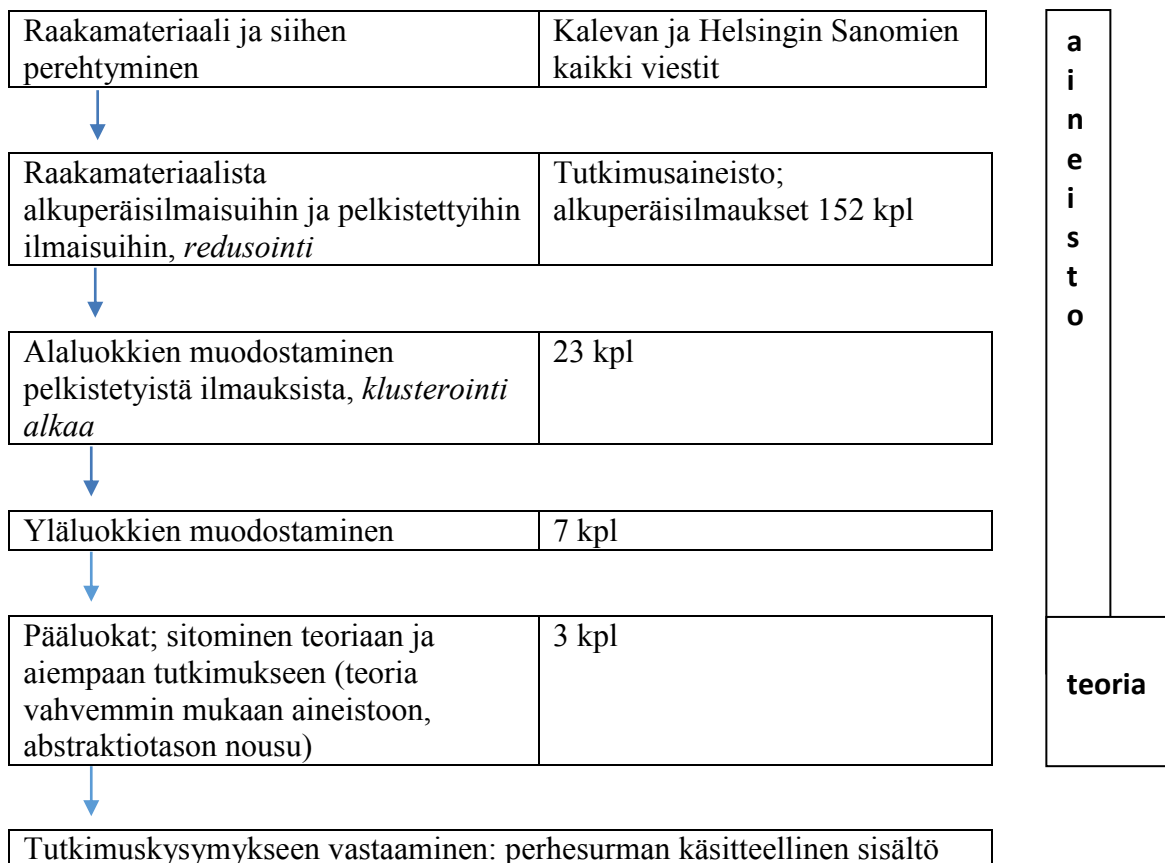
prosessiksi. Ennen analyysia täytyy myös määrittää analyysiyksikkö, esimerkiksi sana, lause tai ajatuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 109-116.) Omassa tutkielmassani analyysiyksikkö on ajatuskokonaisuus, joita aineistossa on lyhyistä lauseista useamman virkkeen mittaisiin. Analyysiin kuuluu aineiston pelkistäminen eli redusointi (vrt. aiempi Alasuutarin maininta), klusterointi eli ryhmittely sekä teoreettisten käsitteiden konstruointi eli abstrahointi. (Ibid., 109-110).

Redusointivaiheessa aineistosta karsitaan pois tutkimuksen kannalta epärelevantti aines, informaatiota esimerkiksi tiivistetään. Aineistosta esimerkiksi kerätään tutkimustehtävän kannalta keskeisiä ilmaisuja. Ryhmittelyvaiheessa aineiston alkuperäisilmauksista etsitään eroavaisuuksia tai yhteneväisyyksiä, minkä pohjalta suoritetaan ryhmittelyä ja luokittelua. Luokkia (alaluokat, yläluokat, pääluokat) voidaan nimetä käsitteellä, joka kuvaa kunkin luokan sisältöjä. Tässä vaiheessa myös luodaan mahdollisesti joitakin kuvauksia tutkittavana olevasta ilmiöstä. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä muodostetaan yleistason kuvauksia tutkimuskohteesta ja jatketaan luokittelua ja luokkien yhdistelyä. Aineistolähtöisessä analyysissä myös muodostetaan valikoidun tiedon perusteella teoreettisia käsitteitä. Teoriasidonnainen sisällönanalyysi eroaa edellä esitetystä pääosin abstrahointivaiheen osalta. Tässä ei aineistolähtöisestä analyysistä poiketen muodosteta teoreettisia käsitteitä, vaan aineisto liitetään aikaisempiin teorioihin ja käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109-116.) Analyysissa siis materiaalia käsitellään kolmivaiheisesti.

Oman analysointiprosessini aloitin lukemalla raakamateriaalin kertaalleen läpi saadakseni tuntumaa aineistoon. Lukukerta toimi myös eräänlaisena esiymmärryksen luomisena tai täydentämisenä. Toisella lukukerralla aloin tehdä karsintaa materiaalista eli erittelin tutkimusongelmani kannalta olennaiset viestit niistä, jotka eivät oman tutkimukseni kannalta olleet relevantteja. Rajauksen tekoa ohjasi tutkimuskysymykseni, jolloin yksi lähtökohta aineiston rajauksessa oli se, että viesteissä tuli ilmetä jotain, millä pyrittiin ymmärtämään tai käsittämään perhesurmaa (jotain jonka itse tulkitsin tällaiseksi). Aineistosta jätin pois esimerkiksi pelkät surunvälittelyviestit, tapausten uutisointia koskevat kommentoinnit ja viestit, joissa kommentoitiin poliisin tutkintaa. Rajasin tutkimusaineiston ulkopuolelle myös aselakiin tai alkoholinkäyttöön viitanneet yleiset viestit, ellei niissä ollut selkeästi mukana jotain, jolla pyrittiin ymmärtämään tekoa. Ylipäänsä aineistoon valikoitujen viestien on pitänyt sivuta aihetta, joten aineiston ulkopuolelle ovat jääneet viestit, joissa oman tulkintani mukaan asioita on esimerkiksi käsitelty liian yleisellä tasolla tai joissa on vain todettu, ettei tekoa ylipäänsä pysty ymmärtämään.³¹ Rajaus on tapahtunut oman tulkintani pohjalta.

³¹ Luvussa 6.8. käyn lyhyesti läpi myös varsinaisen tutkimusaineiston ulkopuolelle jäänyttä materiaalia.

Toisella lukukerralla aloin tehdä aineistoon ensimmäisiä muistiinpanoja ja huomioita aineiston teemoittelua ja luokittelua silmälläpitäen. Samalla aloitin myös alkuperäisilmaisujen, ajatuskokonaisuuksien, pelkistämisen eli redusoin aineiston. Tarkastelin tutkimusaineistoa pitäen koko ajan mielessä tutkimuskysymykseni. Aineistoa käsitellessäni pidin mielessä myös tutkielmani teoreettisen viitekehyksen, Goffmanin teoreettisen käsitteistön. Prosessia kuvaan kuviossa 1 alla.

Kuvio 1. Tutkimusprosessin kuvaus.

Seuraavaksi aloin tehdä tarkempaa sisällönanalyysin mukaista ryhmittelyä eli aloin jaotella alkuperäisilmauksia niiden sisällön mukaan, kuten viesteihin joissa kommentoitiin tekijän mielen-terveyttä tai taloudellisia ongelmia. Aineistoa ryhmitellessä etsin viesteistä yhtäläisyyksiä tai eroja jotka auttaisivat merkitysten ymmärtämisessä ja tulkinnassa ja jaottelussa eri alaluokkiin. Luokittelin aineistoa teemoittelun pohjalta eli sen mukaan, millaisia teemoja aineistosta nousi esiin (Tuomi 2005, 95). Osa alkuperäisilmauksista oli helppo jaotella tiettyyn alaluokkaan, osan kanssa tein töitä pitkälle tutkimuksen loppuvaiheeseen asti. Jokainen viesti löysi lopulta paikkansa, mutta osa viesteistä olisi saattanut toisen tutkijan käsissä päätyä eri luokkiin. Alaluokkia muodostui

lopulta 23. Aineiston redusointia aloittaessani olin kirjannut itselleni taulukkoon kaikki alkuperäisilmaukset ja niistä tekemäni pelkistetyt ilmaukset, tässä vaiheessa korvasin pelkistetyt ilmaukset alaluokilla (liite 1). Liitteen 1 taulukkoon olen kirjannut alkuperäisilmauksen, alaluokan sekä yläluokan. Alkuperäisilmaukset on taulukoitu yläluokkien sisällä alaluokittain satunnaiseen järjestykseen. Jokaisen alkuperäisilmauksen eteen olen merkinnyt lehden, josta ilmaisu on, sekä juoksevan numeroinnin, jonka tarkoitus on auttaa viestien ja ilmauksien käsittelyssä.

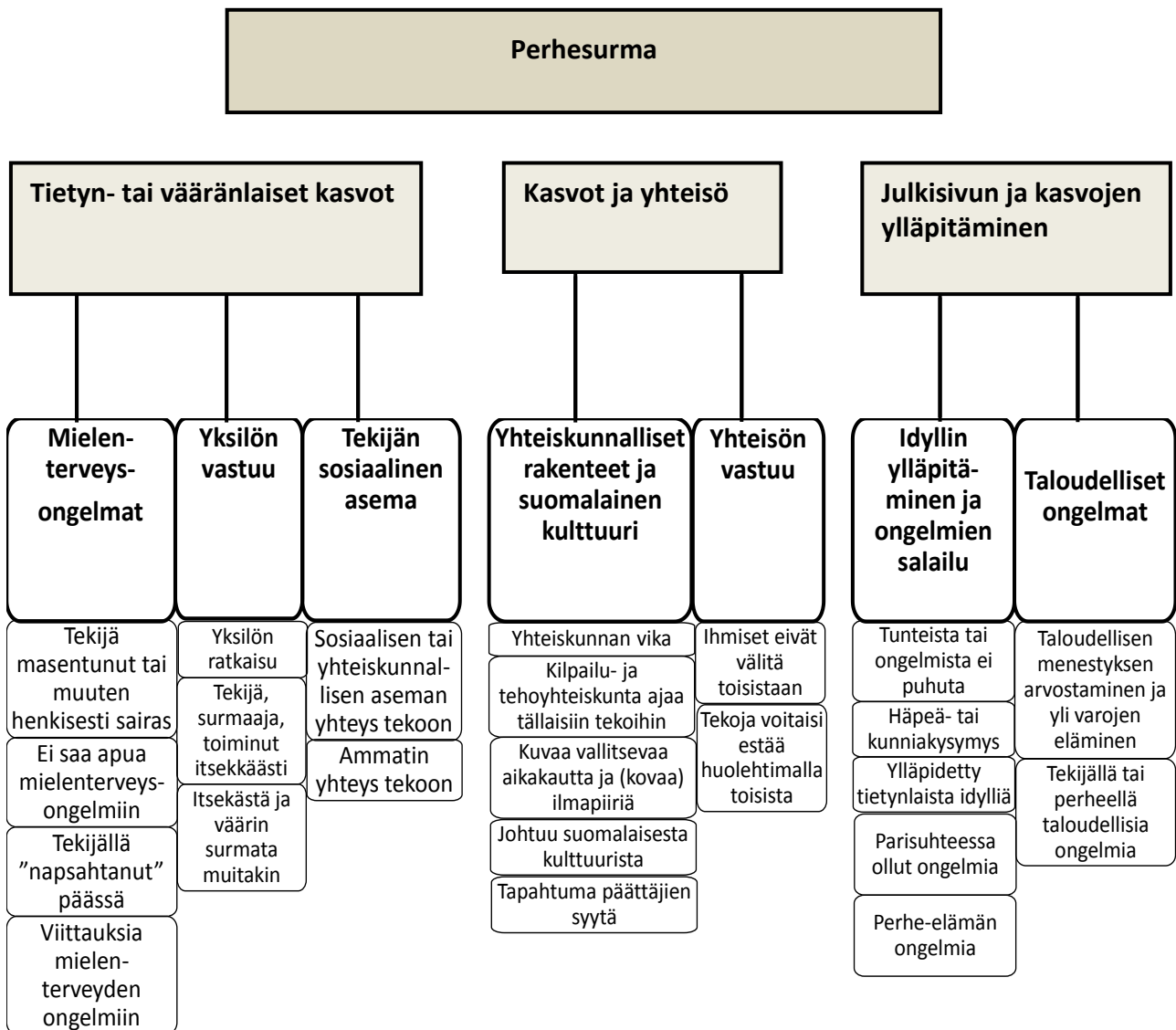
Alaluokkien muodostamisen jälkeen jatkoin niiden yhdistelyä yläluokiksi. Aineiston tulkinnan perusteella muodostui seitsemän eri yläluokkaa, joiden avulla perhesurmia pyrittiin tekemään ymmärrettäviksi (suluissa kyseisen yläluokan prosenttiosuus kokonaisaineistosta, 152 alkuperäisilmausta) 1. *Mielenterveysongelmat* (20%), 2. *Yhteiskunnalliset rakenteet ja suomalainen kulttuuri* (26%), 3. *Yksilön vastuu* (13%), 4. *Yhteisön vastuu* (7%), 5. *Taloudelliset ongelmat* (7%), 6. *Idyllin ylläpitäminen ja ongelmien salailu* (20%), 7. *Tekijän sosiaalinen asema* (7%). Analyysiluku 6 on rakentunut edellä mainitun yläluokkien jaottelun mukaan.

Tämän vaiheen jälkeen aineiston käsittelyyn tuli entistä vahvemmin mukaan myös Goffmanin teoreettinen käsitteistö, tutkimuksen abstraktiotaso siis nousi loppua kohden. Goffmanin käsitteitä mukaillen pääluokiksi muodostuivat *tietyn- tai vääränlaiset kasvot, kasvot ja yhteisö* sekä *julkisivun ja kasvojen ylläpitäminen*. Tästä muodostunut luokittelujärjestelmä on kuvattuna kuviossa 2 sivulla 39. Kuviossa ylimpänä (tutkimuskysymykseni alla) ovat kolme Goffmanin teoreettisesta viitekehystä muodostunutta pääluokkaa ja niiden alla seitsemän yläluokkaa. Yläluokat olen tähän taulukkoon jaotellut poiketen yllä mainitusta numeroidusta järjestyksestä (1-7) siten, että kunkin pääluokan alla olen eritellyt yläluokat, joita erityisesti kuvaa niitä yhdistävän pääluokan teoreettinen lähestymiskulma. Suoraan jokaisen yläluokan alle olen listannut kuhunkin yläluokkaan kuuluvat alaluokat.

Teoreettisen käsitteistön yhdistämisen aineistoon eli aineiston tulkinnan Goffmanin käsitteistön pohjalta olen tehnyt luvussa 6 analyysin yhteydessä. Kuten aiemmin totesin, Goffmanin käsitteistö ei muodosta yhtä selkeää teoreettista lähestymistapaa tai viitekehystä, ja käsitteet myös liittyvät toisiinsa, minkä johdosta käyttämäni käsitteiden avulla saattoi tulkita lähes koko aineistoa, joskin jokaisen yläluokan kohdalla painottui jokin tietty lähestymistapa.

Lukiessani aineistoa palasin usein vielä raakahavaintojen pariin ja nostin muutamia viestejä mukaan, toisaalta joitakin myös poistin. Samoin pitkin analyysiprosessia saatoin vaihdella ajatus-

kokonaisuuksia alaluokasta toiseen ja takaisin kuin hermeneuttista kehää mukailien. Alaluokkien nimet muuntuivat ja täsmentyivät useaan otteeseen prosessin aikana, eikä yläluokkien nimeäminenkään ollut yksiselitteistä. Luokittelu pohjaa siis omaan tulkintaani, kuten Tuomi & Sarajärvin toteavat luokittelun tapahtuvan (Tuomi & Sarajärvi 2002, 103).

Kuvio 2. Luokittelujärjestelmä. Perhesurman sisällöllisistä merkityksistä rakennettu luokittelu: kolme pääluokkaa, joiden alla seitsemän yläluokkaa ja jokaisen näiden alla kuhunkin yläluokkaan kuuluvat alaluokat.

6 AINEISTON ANALYYSI JA TULKINTA

6.1 Mielenterveysongelmat

Erityisesti Kalevan, mutta myös Helsingin Sanomissa kirjoituksissa pohdittiin, onko perhesurman taustalla ollut mahdollisesti mielenterveyden ongelmia. Mielenterveydellisiin ongelmiin viitattiin suoraan, puhuttiin tekijällä ”napsahaneen päässä” tai muuten kirjoitettiin epäsuorempia viittauksia mielenterveydellisiin ongelmiin liittyen. Näistä muodostui yläluokka koskien mielenterveysongelmia teon taustalla. Yläluokan kirjoituksia oli yhteensä 31 kappaletta, 20 % kaikista alkuperäisilmauksista (ks. liite 1).

Useissa kirjoituksissa epäiltiin tekijän olleen masentunut tai muuten henkisesti sairas. Tämän tyyllisissä kirjoituksissa (kuten otteet Kaleva1 ja Kaleva4 alla) useimmiten ymmärrettiin, että henkinen sairaus voi johtaa niinkin äärimmäiseen tekoon kuin perheensä surmaamiseen. Myös tietynlaista ymmärrystä tekijälle löytyi esimerkiksi omien kokemusten kautta eli mielenterveysongelmien kohdalla, kuten muidenkin teemojen yhteydessä, aihetta jollain tasolla siis peilattiin omia kokemuksia vasten. Alla oleva ensimmäinen ote (Kaleva1) kertoo paitsi sen, että masennus nähtiin teon taustalla, myös sen, että sen ymmärretään voivan aiheuttaa äärimmäisiäkin tekoja.³²

Kaleva1: Mutta jokainen meistä jotka on kokenut masennusta tietää varsin hyvin mihin se voi johtaa ja että mitä siellä päässä liikkuu

Kaleva4: on olemassa sairaus nimeltään HENKINEN SAIRAUS, jossa ihminen on psyykkisesti sairas. Ja ollessaan henkisesti sairas, ihminen usein tekee jotain sellaista, mitä ei ilman sairauttaan tekisi.

Nikunen toteaa, että surmaajaan voidaan liittää myötätuntoa. Tämä johtuu usein siitä, että hänestä löytyy piirteitä, jotka mielletään hyviksi. Tekoja voidaan myös ymmärtää eri tavoin, sillä arki-

³² Tässä tutkielmassa en määrittele enkä erittele esimerkiksi mielenterveyden sairautta tai häiriötiloja. Niinpä esimerkiksi masennusta ei tässä käsitellä (tai määritellä) tarkemmin, mutta voi todeta, kuinka perinteisemmän psykiatrisen määritelmän ohella esimerkiksi Tontti on tarkastellut masennusta kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä, jolloin merkityksen masennukselle antaa elettävä yhteiskunnallinen tilanne. (Tontti 2005, 385-390) Esimerkiksi Keltikangas-Järvinen puolestaan liittää kyvyttömyyden kestää masennusta persoonallisuuden piirteisiin väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla. Ylipäätään hän toteaa, kuinka masennus sinänsä ei ole väkivallanteon aiheuttaja, mutta se, ettei pysty kestävänsä masennusta kertoo esimerkiksi psyykkisestä tasapainottomuudesta. (Keltikangas-Järvinen 1978, 29, 53.)

järkisesti, kuten Nikunen toteaa, voidaan taustalla nähdä ymmärrettäviä syitä kuten työttömyys tai masennus. Toisaalta ymmärrys voi olla myös käsitystä siitä, miksi joku on toiminut niin kuin on toiminut ilman, että henkilö nähdään itsen kaltaisena. (Nikunen 2005, 334-335.) Kuvatunlaista ”arkijärkistä ymmärtämistä” löytyy myös aineiston kirjoituksista, tämän yläluokan lisäksi jonkin verran myös muiden teemojen yhteydessä. Alla oleva ote (Kaleva5) muodostaakin esimerkin siitä, miten perhesurmia voidaan yrittää ymmärtää ”arkijärkisesti” perheen tilanteeseen eläytyen. Kirjoituksessa voi osin nähdä kasvojen jakamista niin tekijän kuin uhrin kanssa. Kirjoitukseen sisältyy moite yhteiskuntaa kohtaan, mutta syynä teolle näyttäytyy lopulta masennus ja ihmisen joutuminen umpikujaan.

Kaleva5: Mies puhuu vaimolleen, että olisi sama meidän kaikkien kuolla. .. Vaimoa pelottaa, mutta hänestä tuntuu että ei voi jättää miestä yksin noin valtavan masennuksen kanssa, eihän mies eikä hän itsekään yrittänyt mitään mahdotonta tavoitella, tavallista keskiluokan elämää vain. Ja sitten on lyhtäkkiä liian myöhäistä.(...) Kun ihminen on umpikujassa, niin voi tuntua että ainoa ulospääsy on se lopullinen.

Yllä olevassa otteessa kirjoittaja maalailee kuvaa siitä, miten perheen isä on voinut nähdä paremmaksi koko perheen kuoleman. Tälle löytyy myös tukea lastensurmien osalta, sillä lasten- ja perhesurmien taustalla on havaittu muun muassa altruistisia motiiveja kuten suojelua (ks. s. 6). Yllä oleva kirjoitus oli yksi niistä harvoista, joissa pohdittiin asiaa myös uhrin, vaimon kannalta. Yllä olevassa kirjoituksessa näkyy myös Friedmanin et al. esiin nostama erittely (ks. s. 6) tekijöihin, jotka ovat masentuneita ja jotka voivat nähdä surman olevan ainoa tie ulos vaikeasta tilanteesta. On hyvä huomioda, ja osin huolestuttavaakin, että kuolema ainoana tienä ulos näyttäytyy perhesurmien ymmärrettäväksi tekemisessä.

Kirjoituksissa mielenterveysongelmia lähestyttiin monelta eri kantilta ottaen kantaa esimerkiksi siihen, voivatko taloudelliset ongelmat johtaa mielenterveyden ongelmiin³³. Näkemykset tästä olivat ristiriitaisia kuten seuraavista otteista (Kaleva5, Kaleva6) käy ilmi.

³³ Tutkielmassani olen ryhmitellyt tämän tyylliset kirjoitukset tähän luokkaan, en taloudellisia ongelmia käsittelevään luokkaan (luku 6.4), sillä tähän luokkaan liittämässäni kirjoituksissa selkeämmin viitattiin taloudellisten ongelmien johtavan mielenterveysongelmiin mitkä puolestaan johtavat tekoon, kun taas luvun 6.4 kirjoituksissa asiaa lähestyttiin hieman eri näkökulmasta.

Kaleva5: Ei ole yli varojen elämistä, jos kahden opettajan perhe yrittää saada itselleen Suomessa omakotitalon. Mutta sitten tulee homeongelmat vanhaan asuntoon ja sen päälle asuntokauppa hyytyy (...) Ja yhtäkkiä onkin kahden asunnon loukku, satojen tuhansien velka (...) Pelottaa että menee asunnot pakkohuutokauppaan ja saalistajat ostavat ne pilkkahintaan. (...) Kyllä ihmisellä saattaa mielenterveys murentua taloushuolien takia.

Kaleva6: Ei motiivi murhaan voi olla kahden asunnon loukku eikä velka. Kyllä murhaan, joka tehdään ilman alkoholia, on syynä mielenterveyshäiriö tai pitempiaikainen masennus

Yllä olevassa ensimmäisessä kirjoituksessa (Kaleva5) teon taustalla nähdään kyllä taloudelliset ongelmat, mutta niiden voidaan nähdä aikaansaavan mielenterveydenongelmia, minkä tulkitsen lopulta olevan kirjoittajan mukaan teon taustalla. Kirjoituksessa perheen varojen käyttö näyttäytyy ikään kuin normaalina ja perhe (ja/tai tekijä) tilanteen uhrina. Kyseinen kirjoitus ilmentää hyvin sitä, kuinka varallisuus, taloudelliset tekijät ja mielenterveys liitettiin aineistossa perhesurmiin. Tätä, kuten monia muitakin tämän yläluokan kirjoituksia, voidaan tarkastella Galtan et al. toteamusta vasten (ks. s. 5), että mielenterveysongelmien taustalla on usein pitkäaikaisia henkilökohtaisia ongelmia. Myös toisessa otteessa (Kaleva6) teon taustalla nähdään olevan mielenterveyden ongelmat, ja, vaikka kirjoituksessa ei suoraan todeta, että taloudelliset vaikeudet eivät voisi horjuttaa mielenterveyttä, tämän suuntaisen ajatuksen kirjoituksesta kuitenkin voi tulkita. Aineistossa esiintyi muutenkin näkemyksiä siitä, etteivät taloudelliset ongelmat tai kahden asunnon loukot riitä syyksi teolle, sillä eiväthän kaikki samanlaisia tekoja tee samanlaisessa tilanteessa. Usein syyksi nähtiin tällöin mielenterveyden ongelmat. Kirjoittajan maininta alkoholin osallisuudesta henkirikoksiin on myös hyvä huomata, sillä Suomessakin surmia tehdään usein päihteiden vaikutuksen alaisena, miltä osin perhesurmat eroavat tyypillisistä surmista.

Helsingin Sanomissa viittauksia mielenterveysongelmiin tai henkiseen sairauteen oli Kalevaa vähemmän. Erityisesti Kalevan keskustelussa kommentoitiinkin tekijän mielenterveyttä melko vapaamuotoisin termein ja sanoin. Muutamissa viesteissä todettiin tekijällä ”napsahtaneen” tai ”pimenneen” päässä. Esimerkiksi seuraavassa otteessa (Kaleva 20) näkyy, että napsahtaminen näyttäytyy ulospääsynä umpikujasta, teema, jota useammassa kirjoituksessa käsiteltiin mielenterveysongelmien lisäksi myös muissa yhteyksissä. Suhtautuminen napsahtamiseen ei ollut täysin yhteneväistä, sillä esimerkiksi seuraavassa otteessa (Kaleva20) ”kilahtaminen” tuntuu tekevän teon

jotenkin ymmärrettäväksi, kun taas osassa kirjoituksia sen ei nähty selittävän tai oikeuttavan tekoa. Vastakkaisia näkemyksiähän ilmeni läpi koko aineiston, kuten edellä esimerkiksi mielenterveyden ja myöhemmin taloudellisten ongelmien (luku 6.4) kohdalla.

Kaleva20: Tässä ei nyt kannata ketään ulkopuolisia syyllistää. Miehellä on kilahtanut eikä ole valitettavasti muuta ulospääsyä tilanteesta löytänyt

Goffmanin mukaan kasvoihin liittyy tunteiden hillitseminen ja nouseminen omien tunteiden yläpuolelle (ks. s. 21). Hän tunnistaa vuorovaikutustilanteissa olevan kriittisen pisteen, jossa ”hämentynyt” ihminen ei enää yritä salata levottomuuttaan, vaan tilanne purkautuu esimerkiksi itkuun purskahtamisella tai raivostumisella, minkä jälkeen maltin takaisin saaminen on hyvin vaikeaa (Goffman 2008, 103). En yksinkertaista perhesurmaa tällaiseksi purkautumiseksi, mutta aineiston esimerkit ”napsahtamisesta” kertovat, että yhdenlainen purkautuminen voidaan nähdä olevan teon taustalla. Viestit myös kertovat siitä, että napsahtamisen nähdään rikkoneen sosiaalista järjestystä ja tekijän osin menettäneen kasvonsa (ilman kasvoja oleminen tai väärin kasvojen omaaminen, ks. s. 19). Huomionarvoinen on myös Goffmanin toteamus siitä, että yllä mainittu kriisin hetki on sosiaalisesti määrittynyt, sillä yksilön katkeamispiste määrittyy henkilölle tärkeän ryhmän tunne-normien perusteella (Ibid.).

Tutkimusprosessin aikana löysin Helsingin perhesurmassa lapsensa (surmattu perheen äiti, tekijän vaimo) menettäneen isän haastattelun Ilta-Sanomien verkkosivuilta. En varsinaisesti analysoi haastattelua eikä se ole osa aineistoani, mutta siitä voi nostaa esiin muun muassa seuraavan lainauksen, jossa haastateltu kommentoi perhesurman tekijää:

Hän oli ihan mukava mies. Hyvät muistot jäivät heistä. Maailmassa on vain paljon sellaista, mitä ei voi ymmärtää (Uutinen Ilta-Sanomien verkkosivuilla 5.12.2012).

Haastattelun yhteydessä myös todetaan, että poliisi oli kuvaillut perhettä ”normaaliksi keskivertoperheeksi”, jolla ei ollut taustalla parisuhdeongelmia tai avioeroa, näin myös uhrin vanhemmat olivat ajatelleet. Vaikka haastattelun antaja viittaa perhesurmaan jonain, jota ei voi ymmärtää, hän silti samassa haastattelussa toteaa hänellä olevan omat ajatuksensa tekoon liittyen muttei tuo näitä julki. (Ibid.) Tämä viittaisi siihen, että vaikka epäilisi olevan jotain motiiveja ja

syitä surmien taustalla, eivät ne silti riitä luomaan ymmärrystä sille, miksi perhe on surmattu. Osin samaa näkyi myös aineiston kirjoituksissa.

Mielenterveysongelmiin liittyen muutamissa kirjoituksissa moitittiin yleisemmin (mielenterveys)-palveluja, ja sitä, miten palvelut ovat heikkoja tai apua ei saa. Kaikissa kirjoituksissa ei otettu kantaa siihen, mistä (tekijän) mahdolliset ongelmat ja avuntarve johtuivat, mutta kommentit kuitenkin antoivat ymmärtää, että teon taustalla olisivat jonkinlaiset mielenterveysongelmat ja että ongelmissa olisi voitu oikeanlaisella avulla auttaa. Myös viittauksia avun vääränlaiseen kohdistamiseen annettiin, kuten seuraavasta otteesta (Kaleva 15) käy ilmi. Tämän tyyllisissä kirjoituksissa perhesurma liitettiin osaksi perheyhteisöä laajempaa ongelmaa.

Kaleva15: Siinä se nähtiin, avun hakeminen tässä maassa on turhaa. Ketään ei kiinnosta, varsinkaan jos kyseessä on lapsiperhe. Yksinasuva ja alkoholisoitunut saa helpommin apua.

Piispan et al. selvityksestä käy ilmi, että heidän tarkastelemissaan lasten- ja perhesurmatapauksissa Suomessa vuosina 2003-2011 tekijöillä ei pääsääntöisesti ollut aiempia kontakteja viranomais-tahoihin, mutta parissa tapauksessa tekijät olivat tunnistaneeet pahoinvointinsa ja puhuneet siitä esimerkiksi lähiomaisille tai hakeneet apua terveydenhuollosta. Selvityksen mukaan apua kuitenkin oli haettu oireiden lievittämiseen ja itsetuhoiset ajatukset oli joko vaiettu tai niihin ei oltu riittävästi puututtu, ainakaan selvityksessä käytetyn esitutkinta-aineiston perusteella. Selvityksessä arvioidaan, että osa surmista olisi ehkä voitu ehkäistä, mikäli lähipiirin tai viranomaisten tietoon tulleet itsetuhoiset ajatukset tai uhkailu olisi otettu tarpeeksi vakavasti. (Piispa et al. 2012, 13, 17.) Myös Anderson et al. toteavat tutkimansa tapauksensa kohdalla (ks. s. 8), että mahdollisuuksia erilaisiin interventioihin ja ehkäiseviin toimiin olisi ollut. (Anderson et al. 2011, 159-160) Sisäministeriön selvityksessä Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto (2014) todetaan, ettei kaikkia perhesurmia voida estää. Ehkäisyä voidaan kuitenkin parantaa esimerkiksi koordinoimalla ja yhteen sovittamalla yksilöä koskevia viranomaisten välisiä palveluita.³⁴ (Sisäministeriön julkaisu 1/2014, 47-49, 52-53.) Tätä taustaa vasten ei täysin voi siis yleistää sitä, etteikö apua saisi, jos sitä hakee, kuten viesteissä kommentoitiin, mutta jonkinlaista pohjaa voi olla myös kritiikille avun saamisen hankaluudesta.

³⁴ Työryhmä esittää selvityksessään muun muassa viranomaisen välisen tiedonsaannin parantamista sekä hallinnollisten rakenteiden ja menettelyjen luomista, joilla voidaan estää ja ehkäistä perhe-väkivaltaa. (Sisäministeriön julkaisu 1/2014, 47-49, 52-53.)

Aineiston kommentteja avun hakemisen vaikeudesta (tai haluttomuudesta hakea apua, aihepiiriä sivutaan myös luvussa 6.5) voi tarkastella salailua vasten (ks. s. 24). Sosiaalisesta järjestyksestä, myös kasvoista, puhuessaan Goffman toteaa ihmisten vapaaehtoisesti välttelevän hankalia tilanteita, puheenaiheita tai ihmisiä pyrkiäkseen välttymään pilkalta. Ihmiset myös kasvot säilyttääkseen tekevät yhteistyötä ja tulevat Goffmanin mukaan pian huomaamaan, että usein on viisaampaa, ettei tee mitään. (Goffman 2012, 61-62). Pohtia voi, onko tämä (ja ylipäänsä huomaavaisuussäännöt) yksi syy sille, miksi apua ei saa tai toisten ongelmia pyritään olemaan huomioimatta. Tulkitsen aineiston kirjoitusten esimerkiksi siitä, että ”lapsiperhe” ei saa apua, mutta ”alkoholisoitunut” saa, viittaavan siihen, että odotetaan tietynlaisten ihmisten tarvitsevan apua ja kuinka on helpompi myös tarjota apua tällaisissa tilanteissa, sillä riski toisen tai omien kasvojen menettämiseen on näissä tilanteissa pienempi. Se, ettei apua haeta, voi kertoa kasvojen suojelusta. Tällainen tulkinta mukailisi myös Peräkylän toteamusta siitä (ks. s. 20), että kasvojen pyhyyttä pyritään suojelemaan jopa siinä määrin, että tämä olisi ”uskonto”.

Kuten seuraavassa otteessa (Kaleva18) pohditaan, toimiminen tietynlaisten normien mukaan voi vaikeuttaa avun pyytämistä, lisäksi toimiminen tietyn linjan ja odotusten vastaisesti voidaan nähdä ”vääränlaisena” toimintana.

Kaleva18: Kyseessä ei kaikei ollut mielenterveyskuntoutuja, mutta olisiko kenties pitänyt olla? Miksi mielenterveyden hoitaminen ja hoitoon pääsy ovat niin vaikeita asioita? Entä avun pyytäminen ja avun saanti? Näillä 'jokainen pärjätköön omillaan' ja 'jos et ole "normaali", et kuulu yhteiskuntaan' -metodeilla ei pitkälle pötkitä.

On mielenkiintoista huomata, että aineistossa enimmäkseen nähtiin ja pidettiin lähes odotusarvona, että viranomaisilta ei saa apua, jos sitä hakee (teema jota myös sisäministeriön selvitys käsitteli). Saipa apua helposti tai ei, on tärkeää kiinnittää huomiota siihen mielikuvaan, mikä ihmisillä on avun hakemisen helppoudesta tai vaikeudesta, sillä pelkkä luulo avun saamattomuudesta voi estää kontaktin ottoa ja avun hakemista.

Aineistossa enimmäkseen mielenterveysongelmista kuten masennuksesta kärsineen ymmärrettiin voivan surmata perheensä eli mielenterveyden ongelmat näkyivät aineistossa tekijänä, joka voi johtaa perhesurmaan. Pohtia voi, onko perhesurman ymmärtäminen tästä näkökulmasta jotenkin helpompaa kuin muiden mahdollisten syiden pohjalta, sillä kuten myös Oksanen et al. ovat todenneet (2011, 107), asioita, joita on vaikea ymmärtää, herkästi psykopatologisoidaan.

Ei voi suoraan sanoa masennuksen kirjoittajien mielestä oikeuttaneen tekoa, mutta kirjoitusten perusteella näyttää siltä, että surmatessaan perheensä mielenterveyden ongelmista kärsivä ei suoraanaisesti toimi odotusten vastaisesti (vaikka teko tuomittava ja väärin onkin) eikä omaa vääriä kasvoja tai menetä kasvojaan samalla tavoin kuin tekijä, jonka ei tulkita kärsineen mielenterveysongelmista. Tekijän henkinen epätasapaino tai sairaus toimi siis yhtenä keinona pyrkiä hyväksyvästi ymmärtämään perhesurmaa, vaikka teko tästä huolimatta näyttäytyi osalle myös kasvojen menettämisenä. Itse tulkitseen tämän kaiken kuvaavan sitä, että tekoa lähestyttiin pääosin tekijän tietynlaisten kasvojen kautta, esimerkiksi ”mielenterveysongelmaisen” tai ”masentuneen”.

6.2 Yhteiskunnalliset rakenteet ja suomalainen kulttuuri

Vaikka aineistossa oli kirjoituksia, joissa perhesurmia lähestyttiin yksilöllisistä tekijöistä käsin (kuten mielenterveyden ongelmat luvussa 6.1), isossa osassa viesteistä (39 kirjoitusta, 26% alkuperäisilmauksista, ks. liite 1) otettiin kantaa yhteiskuntaan, kulttuuriin tai yleiseen ilmapiiriin teon taustatekijöinä. Näistä muodostui yläluokka koskien yhteiskunnallisia rakenteita ja syitä sekä suomalaista kulttuuria teon taustalla.

Useissa kirjoituksissa niin Kalevassa kuin Helsingin Sanomissa perhesurmat liitettiin laajemmin suomalaiseen (hyvinvointi)yhteiskuntaan tai kulttuuriin. Osa kirjoituksista oli yleisen tason viittauksia johonkin yksilöä suurempaan tai tarkemmin erittelemättömiä mainintoja esimerkiksi siitä, millaista apua yhteiskunnalta on ennen saanut tai ei nykyään saa. Viesteissä ei aina täsmennetty mikä yhteiskunnassa lopulta oli vialla, mutta joissakin viesteissä yhteiskunnan huono tila liitettiin talouteen kuten lamaan tai verotusratkaisuihin. Viesteissä oli myös toteamuksia henkisen pahoinvoinnin lisääntymisestä ja siitä, kuinka elämä ei ole nykyaikana helppoa. Osassa kirjoituksista taas yleisen pahoinvoinnin taustalla nousi selkeämmin esiin taloudellinen epävarmuus. Esimerkiksi seuraavassa otteessa (Kaleva 46) koettu turvattomuus liitetään yleisen epävarmuuden ja ilmapiirin lisäksi osin myös toimeentuloon ja rahaan (taloudellisista ongelmista teon taustalla lisää luvussa 6.4).

Kaleva46: Paljon pyörii ajatuksissa, mutta päällimmäiseksi nousee ihmisten kokema turvattomuuden tunne tulevaisuutta kohtaan. Mitään pitkäjännitteistä toimintaa ei enää ole missään. Ei työssä, toimeenutlossa.

Kirjoituksissa nousi esiin näkemys, että hyvinvointiyhteiskunta on rapautunut tai rapautumassa, mikä puolestaan johtaa esimerkiksi juuri perhesurman kaltaisiin tekoihin. Synä (hyvinvointi)yhteiskunnan rapautumiseen nähtiin esimerkiksi lamavuosien leikkaukset tai palkkaratkaisut eli siis monin osin taloudelliset tekijät, kuten seuraava ote (Kaleva 32) havainnollistaa. Se kuvaa myös sitä kirjoa, jolla aineistossa raha ja taloudelliset tekijät perhesurmiin liitettiin.

Kaleva32: Niin, tässä nähdään miten suomalaisella yhteiskunnalla oikeasti menee. Lamavuodet näkyvät lasten häiriökäyttäytymisenä ja aikuisten teoista näkee sen miten suomalainen työelämä kiireineen ja perinteinen luonne yhdistyneenä tuottavat. Poliitikot vain säästävät kaikissa asioissa millä voitaisiin vaikuttaa

Myös teho- tai kilpailuyhteiskunta piili monen kirjoittajan kommentoissa joko yleisemmin ihmisten pahan olon tai juuri kyseisten perhesurmien taustalla. Teemaan liittyvää kirjoittelua oli sekä Kalevassa että Helsingin Sanomissa. Viesteissä kilpailuyhteiskunta määriteltiin kilpailuksi toimeentulosta, rahan perässä juoksemiseksi, kiireeksi, välinpitämättömyydeksi ja epäonnistumisten peloksi, todettiinpa myös televisioiden kilpailullisten tosi-tv –ohjelmien osaltaan ruokkivan kilpailumentaliteettia.³⁵ Kilpailusta kertoivat myös esimerkiksi viittaukset jakaantumisesta heikkoihin ja vahvoihin ja tästä juontuviin tilanteisiin, joissa heikot ajautuvat epätoivoisiinkin tekoihin. Seuraava ote (Kaleva38) toimii tästä esimerkkinä. Ilmapiirin nähtiin myös tuottavan paha oloa tai ajavan äärimmäisiin tekoihin. Aihepiirin viestejä yhdisti kilpailuyhteiskunnan näkeminen negatiivisena asiana.

Kaleva38: Elämä on muuttunut raa-aksi taisteluksi työpaikoista ja toimeentulosta. Ihmiset kohtelevat toisiaan, kuin vihollisia. Ajavat heikommat nurkkaan ja ainoa ulospääsy on raju hyökkäys

Aineiston perusteella yleinen ilmapiiri ja yhteiskunta näyttäytyi useissa viesteissä taloudellisten tekijöiden ohjaamana, ja turvattomuutta tai epäonnistumista tarkasteltiin paljon taloudellista menestymistä tai pärjäämistä vasten. Nämä näkemykset ilmenivät esimerkiksi viittauksina jatkuviin yt-neuvotteluihin, kiireeseen tai suoritus- ja tulospaineisiin.

³⁵ Mielenkiintoisen vertailukohdan tarjoaa se, että koulusurmien yhteydessä teon ”syntipukeiksi” on nimetty esimerkiksi populaarikulttuurin tuotteet tai internet (Oksanen et al. 2011, 109). Tosi-tv –ohjelmat voi mieltää juuri tällaiseksi populaarikulttuurin tuotteeksi.

Edellisen otteen (Kaleva 38) lisäksi muuallakin aineistossa eri luokitteluiden kohdalla, esimerkiksi taloudellisten ongelmien yhteydessä, vilahteli umpikujaan joutuminen. Näiltä osin yhteneväisyyksiä löytyy myös Nikusen väitöskirjaan, jossa lehtien uutisoinnissa nousi esiin sama teema, sillä esimerkiksi miesten tekemiä surmia selitettiin kulttuurisesti Nikusen mukaan muun muassa juuri umpikujaan joutumisen tai ulkoisten paineiden kautta (ks. luku 2.3). Tässä yhteydessä on tietenkin vaikea sanoa, missä määrin esimerkiksi lehtien uutisointi umpikujista vaikuttaa siihen, millaisia mielipidekirjoituksista asiasta kirjoitetaan.

Nykyiseen ilmapiiriin ja maailmaan liitettiin paikoin kovuus. Esimerkiksi Helsingin Sanomiin kirjoitetussa viestissä (seuraava ote, HS49) viitataan ilmapiiriin yleisemmin, mutta se liitetään myös juuri Helsingin perhesurmaan (perheen isän uutisoitiin olleen yritysjohtaja, uutinen HS:n verkkosivuilla 13.4.2012). Viestissä kovan ilmapiirin taustalla näyttäytyvät sekä taloudelliset tekijät että sosiaalisen aseman menetys (potkut), mitkä puolestaan johtavat epäonnistujaksi tuomitsemiseen (sosiaalisesta asemasta lisää luvussa 6.6). Tämä viesti kiteyttää monin osin sitä, mitä perhesurmien taustalla nähtiin olevan tai vaikuttavan: yleisen ilmapiirin tai ympäröivän yhteisön, taloudellisten tekijöiden ja sosiaalisen aseman, arvomaailman sekä epäonnistumisten (tai häpeän) pelon. Ote kertoo hyvin, miten monta asiaa perhesurmiin ja niiden ymmärrettäväksi tekemiseen voi liittyä: ihminen ei ole vapaa ympäristönsä vaikutuksesta, ja sosiaalisesti määrittyy se, mitkä asiat milloinkin nähdään tavoittelemisen arvoisina, ja samalla myös se, missä asioissa epäonnistumisesta ollaan valmiita tuomitsemaan.

HS49: Ainakin osaltaan näitä murhenäytelmiä tulee koska ilmapiiri jossa elämme on niin kova. Yritysjohtajalle vaikkapa potkut tai talousvaikeudet tms voivat aiheuttaa ylitsepääsemättömän kriisin koska arvomaailmamme on niin kova että pienistäkin horjahteluista heti tuomitaan epäonnistujaksi. Ilmapiiri on niin kova että omassa tuttavapiirissänikin useilla yrittäjillä on melkeinpä itsemurha parempi asia kuin konkurssi.

Läpi koko aineiston näyttäytyy olennainen kasvoihin liittyvä piirre eli se, että ne ovat Goffmanin mukaan vain ”lainassa yhteiskunnalta” (ks. s. 18). Kasvot, annettu sosiaalinen arvo, voidaan myös ottaa pois. Tämä kertoo paitsi kasvojen sosiaalisuudesta myös siitä, että pahimmillaan ihminen voi olla kasvojen ”armoilla”. Epäonnistumista voidaan tulkita myös häpeää ja nolostumista vasten, siten, etteivät eri ”minät” ole tasapainossa (ks. s. 23). Tämä näkyy aineistossa, esimerkiksi edellisen otteen (HS49) viittauksessa epäonnistujaksi tuomitsemiseen. Kirjoituksissa myös näkyy, kuinka

tekijän on ajateltu epäonnistumisen seurauksena pelänneen kasvojensa menettämisen puolesta, esimerkiksi edellisen otteen viittauksessa itsemurhaan ja konkurssiin. Vaikka kasvojen menettämistä pohdittiin, ei kirjoituksissa kuitenkaan varsinaisesti otettu kasvoja tekijältä pois, vaan näkökulma toimi yhdenlaisena ymmärryksen luojana.

Yhteiskunnan lisäksi suomalaisen kulttuurin nähtiin olevan tekojen taustalla. Tyypillinen kulttuuria kommentoiva kirjoittaja näki teon erityisen suomalaisena tai suomalaisen miehen tekona. Seuraava ote (Kaleva57) kuvastaa kulttuuriin liittyvää kirjoittelua osuvasti.

Kaleva57: Oulun tapahtumat on peili Suomen kansasta. Suomi on muuttunut väkivaltakulttuuriksi eri syistä. Tapahtumien syyt on syvällä elämäntavoissamme ja kulttuurissamme.

On hyvä jälleen mainita, kuinka koko aineistossa ryhmittelyä hankaloitti se, että monissa kirjoituksissa samassa virkkeessä tai ajatuskokonaisuudessa saattoi löytyä viittauksia useampaan teemaan, kuten esimerkiksi seuraavassa otteessa (Kaleva59), jossa esiintyy niin suomalaisuuden luokittelua kuin viittaus mielenterveydellisiin ongelmiin. Taustalla kirjoittaja näkee mielenterveyden ongelmat, mutta suomalainen kulttuuri näyttäytyy kuitenkin lopulta tekijänä, joka ajaa masennuksesta kärsivän väkivallan tekoihin. Parissa viestissä todettiin tapahtuman ilmentävän jotain erityisen suomalaista, kuitenkin erittelemättä tarkemmin mitä.³⁶

Kaleva59: Tää on sitä SUOMALAISUUTTA!! Tänne junttilaan pitää saada muutos, tapetaan masennuksessa kaikki.

Kulttuurin ja yhteiskunnan vaikutusta perhesurmiin ei voida sivuuttaa, sillä kuten Nikunenkin toteaa, myös murha-itsemurhia voidaan tarkastella kulttuurisidonnaisena ilmiönä, sillä asenteet ja identiteetin rakentaminen vaihtelevat kulttuureittain. Esimerkiksi Durkheimin mukaan kulttuurisella toleranssilla on vaikutusta itsemurhatasoon (huom. myös aiempi maininta yhteiskunnan yhteydestä itsemurhaan, ks. s. 9). Eri kulttuurien välillä onkin nähty eroja siinä, miten perhesurmia ymmärretään, toisaalla paremmin (esimerkiksi Japani) kuin toisaalla (esimerkiksi Yhdysvallat). (Nikunen 2005, 29-30.) Aineiston perusteella esimerkiksi teho- ja kilpailuyhteiskunnan tai

³⁶ Goffmanille kasvot ja kasvotyö ovat myös universaali asia, jota ilmenee kaikissa kulttuureissa (Peräkylä 2001, 355). Kuten Goffman on itse todennut: ”huolimatta kaikista kulttuurisista eroista ihmiset ovat kaikkialla samanlaisia” (Goffman 2012, 63). Näin tulkittuna perhesurma ei olisi mitenkään suomalaiseen kulttuuriin linkittyvä ilmiö (kuten joissakin kirjoituksissa viitattiin).

suomalaisen kulttuurin nähtiin vaikuttavan perhesurmiin. Viesteissä esiin nousseet viittaukset suomalaiseen kulttuuriin tai suomalaisuuteen menevät yksiin Nikusen tutkimustulosten kanssa, samoin ne tuntuvat antavan tukea Galtan et al. näkemykselle siitä, että murha-itsemurhia tulisi tarkastella osana laajempaa ympäristöä (ks. s. 10).

Yhteisön vaikutus näkyy tutkielmassani käytettyjen teoreettisten käsitteiden kuten kasvojen kohdalla. Goffmanille ylipäätään yhteiskunta, yhteisö (society), tulee ennen yksilöä, vaikka hän jätti tilaa myös yksilölle toimijana (esim. Collier et al. 1991, 231-232 ja luku 4.2). Kasvot ja kasvojen säilyttäminen linkittyvätkin kulttuuriin ja yhteiskuntaan, sillä Goffmanin mukaan yhteiskunta sitouttaa jäsenensä rituaalein esimerkiksi opettamalla itsen ilmaisua kasvoilla ja opettamalla olemaan huomaavainen ja hienotunteinen (Goffman 2012, 31, 63-64). Tutkimuksessani en keskity siihen, miten aineistossa mahdollinen hienotunteisuus tai huomaavaisuus näkyy, mutta voin todeta, että paikoin aineistosta saattoi lukea hienotunteisuuden perhesurmista kirjoitettaessa (raakahavainnoissa oli tähän myös suoria viittauksia). Toisaalta osa kirjoituksista oli hyvinkin rajuja ja suoria. Joka tapauksessa kirjoituksia yhteiskunnan tai yhteisön vaikutuksesta voi lähestyä myös pohtien sitouttamista, mikä ohjaisi esimerkiksi sitä, millaista julkisivua pyritään ylläpitämään. Toisaalta tämä voisi ohjata sitäkin, miten perhesurmaa pyritään ymmärtämään (esimerkiksi pohdinnat ”suomalaisesta kulttuurista”).

Aineistossa oli myös viestejä, joissa suoraan viitattiin nyky-yhteiskunnan tuottavan normeja, joiden mukaan pitäisi elää, missä epäonnistumisen nähtiin johtavan perhesurman kaltaisiin tekoihin. Näissä kirjoituksissa ei silti kovin tarkkaan määritelty normeja, esimerkiksi viitattiin ”normaaliin” sen tarkemmin tätä määrittelemättä. Yhtenä esimerkkiä käy seuraava ote (HS56), jossa viitataan esimerkiksi vanhemmuuden normeihin.

HS56: perheenisän tehtävästä on tehty jumalattoman vaikeaa. Virheitä ei sallita, kasvatustyön normiston on luoneet sellaiset ihmiset joilla ei ole kosketuspintaa lastenhoitoon ensinkään tai he ovat kokeneet siinä epäonnistumisen. Lisäksi on kaikenmaailman supermarjot julkisuudessa lisäämässä perheiden ennestään suuria suorituspaineita.

Vaikka Goffman ei linjaa tai kasvoja käsitellessään puhu suoraan normeista, tulkitseen silti hänen käsitteistössään kulkevan mukana tietynlaiset normit, sillä odotusten ja normien mukaan toimimisen

voidaan nähdä oman maineen, kasvojen sekä sosiaalisen järjestyksen suojelemisena. Toisaalta Goffman näkee ihmisluonteen koostuvan ulkoapäin annetuista moraalिसäännöistä,³⁷ joiden noudattaminen määrittelee (sosiaalisissa kohtaamisissa) henkilön arvioinnin itsestään ja toisista sekä toimintatavat pidettäessä yllä rituaalista tasapainoa (Goffman 2012, 6). Esimerkiksi edellisen otteen (HS56) taustalta voi lukea ajatuksen, että perhesurman tekijä on voinut kokea, ettei osaa elää odotusten mukaan. Normien mukaisesti toimimisen lisäksi kirjoituksista voi tulkita, että arvot ja toiminta pohjaavat ulkoisiin moraalिसääntöihin (yhteisöön ja yhteiskuntaan). Näkemykset normien vaikutuksesta toimintaan eivät välttämättä ole täysin vailla pohjaa, sillä kuten esimerkiksi Burr (2004, 43-44) on todennut, normit ovat yhdenlaisia kehikkoja, jotka osin määräävät, mitä tehdä, mutta myös auttavat toiminnassa. Yhden tavan lähestyä perhesurmaa ja osin sen ymmärtämistä voisikin tarjota sosiaalinen vaikuttaminen ja normit (lisää esim. Burr 2004). Normien vaikutusta pohdittaessa on kuitenkin hyvä huomioda, että yksilöt pystyvät myös vastustamaan erilaisia sosiaalisia paineita eli mukautumista enemmistön kantaan (Burr viittaa Moscovicin tutkimuksiin, Ibid., 44).

Yleisten yhteiskunnallisten viittausten lisäksi ”päättäjät” saivat osansa useissa kirjoituksissa. Paikallis- ja valtakunnan tason päättäjiä (itse tulkitsin tällä viitattavan pääosin poliitikkoihin) osittain syyllistettiin suoraan, ei vain esimerkiksi viittaamalla ”yhteiskuntaan”. Kritiikki saatettiin yhdistää esimerkiksi mielenterveyspalveluiden saatavuuteen, jolloin, vaikka teon taustalla saattoi näyttäytyä mielenterveyden ongelmia, nähtiin päättäjien tai yhteiskunnan syyksi se, ettei mielenterveyspalveluita saa tai ne eivät toimi. Tästä syystä kirjoitukset on myös liitetty tähän luokkaan.³⁸ Osassa kirjoituksista ei eritelty tarkemmin, mitä päättäjät olivat tehneet ”väärin” tai miksi tapahtuma oli heidän syytään, mutta joissakin kirjoituksissa kommentoitiin päättäjillä rahan ja taloudellisten tekijöiden olevan ihmisiä tärkeämpiä, kuten seuraavassa otteessa (Kaleva68). Otteen lisäksi monissa muissakin viesteissä (erityisesti Kalevassa) mainittiin, kuinka päättäjät ovat suunnanneet rahat väärin kohteisiin. Viesteistä voi siis lukea kritiikkiä päättäjien arvovalintoja kohtaan.

³⁷ Goffman toteaa (2012, 64) ”Yleinen kyky olla moraalisten sääntöjen sitoma voi olla yksilön ominaisuus, mutta se tietty joukko sääntöjä, joka tekee hänet ihmiseksi, on peräisin niistä vaatimuksista, jotka sosiaalisten kohtaamisten rituaalinen järjestäminen saa aikaan.”

³⁸ Viestejä kuvaavaa on laajemmaltikin se, että kaksi eri teemaa liittyvät läheisesti yhteen (esimerkiksi jos on ongelmia, ei apua saa päättäjien tekemien päätösten takia tai toisaalta ongelmat voivat johtua yhteiskunnan painostuksesta tai normeista).

Kaleva64: Tämä on sitä mitä päättäjät on tilanneet. Tärkeintä on raha ja pankkien pelastaminen. Lapsiperheistä, vanhuksista ja asunnottomista välittäminen ei ole muodikasta.

Helsingin Sanomien kirjoituksissa päättäjiin viitattiin Kalevan kirjoituksia vähemmän ja lähinnä epäsuorasti kommentoiden esimerkiksi sitä, että päättäjien teot ja päätökset luovat epäluottamusta. Viittaukset päättäjiin kuitenkin kertovat jotain siitä, että teon ei nähdä palautuvan ainakaan täysin yksilöön itseensä.

Muutamissa kirjoituksissa tapahtumia lähestyttiin hyvin omakohtaisista kokemuksista kertoen esimerkiksi taloudellisista ongelmista ja kahden asunnon loukusta. Esimerkiksi seuraavassa otteessa (Kaleva68) peilataan Oulun tapahtumaa kirjoittajaan omaan elämäntilanteeseen, ja kirjoituksessa ilmaistaan ymmärrystä tekijää kohtaan, kirjoittaja siis eräällä tapaa jakaa kasvot tekijän kanssa. Lainauksessa viitataan taloudellisiin ongelmiin, joiden taustalla piilee kahden asunnon loukon lisäksi yleinen ilmapiiri ja ennen kaikkea yhteiskunta.

Kaleva68: Nykyisen ajattelutavan mukaista päättäjiltä ja sen tulosta. Näin suomessa voidaan tänäpäivänä. Olemme kokeneet kahden asunnon loukun muutamakuukausi sitten ja tilanne oli ihan hullu. (...) Eli tarkoitan tällä nyt teille kertoa, että näin voi normaali perhe tän päivän suomessa, niin arvatkaapa kenellä se käy mielessä välillä tuo sama. Ei täällä ole elämisen vapautta enää, vain ahdinko jokapäiväisestä leivästä.

Sosiaalisesti hyväksytyt ja tilanteisiin sopivat linjat, siis tietynlaiset odotukset, rajoittavat sitä, millainen toiminta tai käyttäytyminen nähdään hyväksyttävänä, jolloin näen niiden samalla luovan taustaa sille, miksi voidaan nähdä itsen (tai toisen) epäonnistuneen. Linjoihin liittyvät tunnusmerkit voivat rajoittaa mahdollisuuksia kasvojen suhteen ja osaa linjoista Goffman pitää institutionaalisoina. Hänen mukaansa kasvot myös toimivat sosiaalisena rajoitteena (ks. s. 17-18). Tällöin voidaan todeta ympäröivän yhteiskunnan ja pienemmänkin yhteisön vaikutuksen omiin kasvoihin olevan merkittävän. Tämä näkyi aineistossani, jossa usein ja erityisesti tämän yläluokan kirjoituksissa nähtiin juuri yhteiskunnallisten tai kulttuuristen tekijöiden sekä ilmapiirin vaikuttaneen tekijään ja olleen teon taustalla. Toisaalta samalla on hyvä huomioida, että ne voivat vaikuttaa siihen, miten asiasta kirjoitetaan ja miten sitä pyritään ymmärtämään, sekä omaan tulkintaani aineistosta. Voidaan myös pohtia, onko yhteiskunta goffmanilaisittain ajateltuna opettanut tulkitsemaan perhesurman kaltaista tekoa kasvojen suojelun tai häpeän näkökulmasta.

poliitikkojen teoilla, siis yksilön ulkopuolisilla tai enemmän rakenteellisilla tekijöillä. Aiemmin nostin esiin, että tekijää voidaan ymmärtää tai tuntea myötätuntoa häntä kohtaan (millaisia kirjoituksia aineistossakin näkyi), mutta toisia tekijöitä voidaan nimittää suoraan murhaajiksi. Esimerkiksi Nikusen tutkimuksessa koko perheensä surmanneita naisia kutsuttiin useammin murhaajiksi (Nikunen 2005, 334-335). Jälkimmäistä näkökantaa kuvaa hyvin seuraava ote (HS80). Tämänäyttävissä kirjoituksissa tekoa selitettiin osittain persoonallisten piirteiden, kuten itsekeskeisyyden (Keltikangas-Järvinen 1978, 27) näkökulmasta.³⁹

HS80: Eiköhän lopeteta murhaajien paapominen ja tunnusteta, että kyseessä on äärettömän itsekäs ja julma teko. Turha yrittää selitellä, että isä olisi millään tavalla ajatellut lasten etua. Oman hengen saa riistää, toiset päättäköön itse haluavatko elää.

Muutamissa aineiston kirjoituksissa pohdittiin ja ihmeteltiin sitä, miksi tekijä on surmannut oman perheensäkin. Kuten aiemminkin tuli ilmi, osa kirjoittajista pystyi ymmärtämään tekoa (hyväksymisestä ei tosin puhuttu⁴⁰), osa taas tuomitsi teon täysin eikä nähnyt lieventäviä asianhaaroja. Eräissä kirjoituksessa esimerkiksi todettiin tekijän toimineen todennäköisesti äärimmäisessä hädässä mutta ”kovin itsekkäässä sellaisessa”, minkään syyn ei nähtykään oikeuttavan muiden surmaamiseen. Suhtautumisessa tekoon näkyi Goffmanin näkemys siitä, että valitusta linjasta poikkeaminen tai linjan radikaali muuttaminen aiheuttaa hämmennystä, sillä osassa kirjoituksia, erityisesti lapsien surmaamista käsittelevissä kirjoituksissa, tekoa pidettiin juuri tällaisena poikkeamana, käsittämättömänä tai jonain, jota ei voi ymmärtää. Perhesurmissahan lapset eivät ole yleensä rikoksen ensisijaisia uhreja, mihin myös osa aineiston kirjoituksista viittasi.

Aineistossa ylipäänsä melko harvoin mainittiin lapsia, ja nämä harvat lainaukset liittyivät pääosin lasten näkemisiin uhreina ja siihen, ettei ymmärretty, miten kukaan voi omat lapsensa tappa.

³⁹ Yksi näkökulma aineiston tarkasteluun voisivat olla myös erilaiset attribuutiot ja tapahtuman (perhesurman) ymmärtäminen tai selittäminen esimerkiksi juuri sisäisten attribuutioiden, sisäisten tekijöiden avulla (Helkama 2010, 132-134). Toisaalta kuten Burr toteaa, ihmisen käyttäytymisen ymmärtäminen vain vetoamalla ”päänsisäisiin rakenteisiin” jättää huomiotta tärkeän sosiaalisen kontekstin (Burr 2004, 37).

⁴⁰ Keltikangas-Järvinen on todennut, että käyttäytymisen syyn ymmärtäminen ei tarkoita, että se samalla hyväksyttäisiin. Hän käsittelee erityisesti väkivaltaista käyttäytymistä, jota hänen mukaansa usein pyritään ymmärtämään yksilön psyykkisen rakenteen pohjalta: ”Meillä on taipumus ajatella väkivaltaiseen käyttäytymiseen syyllistyneet yksilöt psyykkiseltä rakenteeltaan niin omaleimaisiksi ja tuhoava käyttäytyminen niin vailla mieltä olevaksi, että joskus esitetään ikään kuin hämmästyttävänä tosiasiana, että väkivaltainen teko johtuisi jostain ymmärrettävästä ja järkevästä syystä.” (Keltikangas-Järvinen 1978, 15.) Burr taas toteaa, kuinka toisten käyttäytyminen voi näyttää järkevältä kun sitä tarkastellaan osana sosiaalisen ryhmä perinteitä, elämäntapoja ja olettamuksia vasten (Burr 2004, 38).

Tekijän voi siis nähdä näissä kirjoituksissa menettäneen kasvonsa.⁴¹ Toisenlaisen ääri-ilmion koulu- surmien uutisointia ja ihmisten reaktioita niihin tarkastelleet Oksanen et al. toteavat, että koulu- surmat näyttävät osin ”selittämättömänä pahuutena”. He osuvasti huomauttavatkin, että tavalliset ihmiset saattavat sortua väkivaltaan ja käyttäytymistä selitettäessä myös tilannetekijöillä on keskeinen asema. (Oksanen et al. 2011, 105-106.)

Tulkitsen myös, että esimerkiksi viesteissä, joissa ihmeteltiin oman perheen surmaamista, tekijän nähtiin rikkoneen moraalisia velvoitteita tai odotuksia esimerkiksi isänä. Tämä osin tukee Goffmanin näkemystä siitä, että vaikka nolostumisen taustalla on moraalisia odotuksia, ei itse nolostuminen kuitenkaan johdu minkä tahansa moraalisten odotusten rikkomisesta, vaan keskeisiä ovat henkilöä ympäröivät moraaliset velvoitteet koskien häntä toimijana sosiaalisessa kohtaamisessa. Goffman liittäkin nolostumisen täyttämättömiin odotuksiin. (Goffman 2008, 105.) Vaikka Goffman viittaa ensisijaisesti sosiaalisiin kohtaamisiin, ajattelen näkemyksen laajentuvan myös yksittäisten kohtaamisten ulkopuolelle, sillä kuten kasvojenkin kohdalla aiemmin todettiin, sen hetkiseen kohtaamiseen linkittyy aina myös mennyt ja tuleva.

Tekoa itsekkäänä pitävissä kirjoituksissa ei luonnollisesti juurikaan esiintynyt puolustelevia kantoja tai ymmärrystä tekijälle. Näissä kirjoituksissa ei myöskään näkynyt viitteitä aiemmin esiin nostetuista selityksistä esimerkiksi sukupuolirooliodotusten mukaan toimimisesta (ks. s. 9), eikä toisaalta (sosiaalipsykologista) näkemystä siitä, että pyrittäessä ymmärtämään ihmistä olisi huomioitava myös sosiaalinen käyttäytymisen ja kokemusten sosiaalinen konteksti ja ylipäätään se, miten sosiaalinen vaikuttaa yksilöön (Burr 2004, 29, 157).

Vastavuoroisesti osassa kirjoituksissa peräänkuulutettiin yhteisöllisyyttä, toisista välittämistä ja arvostamista (kuten seuraavassa otteessa, HS90) eli niiden puutteen nähtiin, jos ei olekaan suoraan teon taustalla, niin ainakin olevan yksi mahdollinen keino vähentää tai ennaltaehkäistä kyseisiä tapauksia.⁴² Kirjoituksissa puhuttiin välittämisestä yleensä, mutta myös suoraan liitettyinä tapahtumaan. Lisäksi pohdittiin, niin tässä kuin muuallakin teemoittelussa, että avun pyytäminen tai anta-

⁴¹ Viittaukset tekijän piirteisiin ja tekijän nimittäminen esimerkiksi murhaajaksi saivat pohtimaan voisiko aineistoa osin mahdollisesti lähestyä myös sosiaalisten suhtautumistapojen (dominointi-alistuminen, ystävällisyys-vihamielisyys) ja erityisesti emotionaalisen suuntautumisen (aggressiivisuus, pelokkuus, hoivaaminen ja turvautuminen) pohjalta (Myllyniemi 2010b, 213-215). Tällöin esimerkiksi aggressiivisesta suuntautumistavasta voisivat kertoa tekijän nimeäminen murhaajaksi, hoivaamisesta puolestaan pohdinnat perheen suojelusta ja altruistisista motiiveista.

⁴² Yhteisöllisyyden ja välittämisen peräänkuuluttaminen voi olla perusteltua, sillä on havaintoja siitä, että yhteisön hajoaminen nopean liikkuvuuden, individualismin ja nopean muutoksen takia voi johtaa siihen, että monet yksilöt elävät eristyksissä, mikä voi puolestaan johtaa puutteisiin tarvittavassa sosiaalisessa pääomassa. (Thaller 2012, 268).

minen tuntuu olevan vaikeaa. Aihepiirin kirjoittelua oli enemmän Kalevassa, Helsingin Sanomien kirjoitukset olivat hyvin samansuuntaisia, mutta niitä oli vain muutama.

HS90: Yhteiskunnan tai muun yksityisten kotien ulkopuolisten tahojen olisi täysin mahdotonta seuloa jokaisen taantuman, kaamoksen, avioeron ja keski-ikäkriisin kohdalla jokainen suomalainen siltä varalta, ettei tämä vain haudo sivullisten surmaamista. (...) Ainoa ennaltaehkäisevä keino olisi se, että alkaisimme välittämään toisistamme aidosti, ja siihen päättäjät eivät voi vaikuttaa.

Seuraavassa otteessa (Kaleva93) puolestaan lähestytään aihetta kasvojen säilyttämisen ja tahdikkuuden näkökulmasta, mistä kertoo vaikeus puuttua toisten asioihin.⁴³

Kaleva93: Monesti ulkopuolisten on vaikea ilmoittaa tiedoistaan poliisille tai lastensuojeluviranomaisille. Silloin tavallaan menee toisten asioihin sisälle. Monesti se kuitenkin on ainoa keino päästä väkivaltaisesta puolisosta irti.

Peräänkuulutettaessa välittämistä voidaan pohtia, missä määrin taustalla vaikuttaa se, että ihmiset voivat pyrkiä kasvoja säilyttäessään vaihtamaan tai välttämään puheenaiheita tai ovat tekemättä mitään (ks. myös s. 45). Pohdittaessa sitä, että toisten voi olla vaikea puuttua asiaan, näkyy kasvojen suojelemisen lisäksi samalla sosiaalisen ”siisteyden” ja järjestyksen ylläpitäminen.

Tämän luvun yläluokat, yksilön vastuu ja yhteisön vastuu, mukailevat laajempaa tutkimuksessani näkyvää teemoittelua: tekojen ymmärtämistä tekijästä tai yhteisöllisistä tekijöistä käsin. Kuten aiemminkin todettua, esimerkiksi Galta et al. pohtivat, kuinka surma-itsemurhia olisi tarkasteltava ei vain yksilöpatologisista syistä vaan myös ympäristö huomioiden (ks. s. 10). Jaottelu nousi esiin myös Nikusen tutkimuksessa erityisesti sukupuolten välillä, samoin koulusurmien osalta uutisoinnissa on nostettu esiin yksilölähtöisiä sekä yhteiskunnallisia ja poliittisia syitä (Oksanen et al. 2011, 111). Sitä, että aineistosta nousi esiin tietynlaisia jaotteluja perhesurmien ymmärtämiseen yksilöllisistä tai yhteisöllisistä käsin, voidaan lähestyä Moscovicin sosiaalisten representaatioiden teorian näkökulmasta. Sosiaaliset representaatiot ovat itsestään selvänä pidettyjä ja yhteisesti jaettuja oletuksia maailmasta ja ihmisistä. Sosiaaliset representaatiot auttavat muun muassa ymmärtämään

⁴³ Vaikka kirjoituksessa nähdäänkin viranomaisille ilmoittaminen yhtenä vahvana keinona päästä irti tilanteesta, niin kuten Sisäministeriön julkaisusta käy ilmi (s. 45), viranomaisille ilmoittaminen ei kuitenkaan aina välttämättä riitä.

kokemuksia ja kommunikoimaan toisten kanssa ja antavat malleja tulkita sosiaalista ja aineellista ympäristöä. (Burr 2004, 114-116; Helkama 2010, 185.)

Sosiaaliset representaatiot voivat vaikuttaa koko yhteiskunnan tasolla ja Moscovicin mukaan yhteisesti jaetut sosiaaliset representaatiot ovat se, mikä muodostaa ryhmästä ryhmän. Vaikka sosiaaliset representaatiot ovat kyseenalaistamattomia oletuksia, Moscovicin mukaan ihmiset silti muokkaavat niitä sosiaalisessa vuorovaikutuksessaan. Sosiaaliset representaatiot poikkeavat esimerkiksi attribuutioteorian näkemyksestä, että tapahtumien tai käyttäytymisen taustalla nähtäisiin ihmisestä riippumattomia tai hänen ominaisuuksistaan johtuvia syitä, sillä Moscovicin mukaan syitä tapahtumille ei etsitä tiedollisista todistusaineistoista vaan sellaisten tekijöiden eli omaksuttujen representaatioiden mukaan, joilla jo ennalta uskotaan olevan vaikutusta tietynlaisten tapahtumien aiheutumiseen tai aiheuttamiseen.⁴⁴ (Burr 2004, 114-116.) Tätä vasten voisi osaltaan selittää, miten perhesurmia pyritään ymmärtämään juuri joko yksilöllisistä tai yhteisöllisistä tekijöistä käsin tai vaikkapa taloudellisiin ongelmiin vedoten. Sosiaaliset representaatiot siis tarjoavat tietynlaisia malleja siihen, miten pyrkii ymmärtämään perhesurman kaltaista tekoa. Osin yhteyttä näkyy myös Goffmanin sosiaaliseen järjestykseen ja vuorovaikutustilanteisiin liittämiin odotuksiin ja sääntöihin. Aiemmin totesin, että tämän luvun kirjoituksissa pyrittiin ymmärtämään tekoa joko yhteisöllisistä tai yksilöllisistä tekijöistä käsin, sosiaalisten representaatioiden teorian pohjalta voi puolestaan kysyä, missä määrin valmiit representaatiot ohjaavat ymmärtämään tekoa näin.

Yksilölle vastuuta siirtäneissä kirjoituksissa perhesurma näyttäytyi odotusten ja sosiaalisen järjestyksen vastaisena ja tekijän nähtiin menettäneen kasvonsa, kasvot siis ”otettiin pois” tekijältä vielä teon jälkeen. Näiltä osin suhtautuminen poikkesi osasta mielenterveysongelmia käsitelleistä kirjoituksista (jotka myös määrittelen yksilölähtöisiksi selityksiksi), joissa esimerkiksi vakavan masennuksen nähtiin selittävän tekoa (esim. s. 47). Toisaalta tässä luvussa teon ymmärtäminen yksilöstä käsin painotti jotain ominaisuutta tekijässä itsessään eikä yksilön (mielen)sairautta. Yhteisön vastuuta korostavissa kirjoituksissa nousi enemmän esiin, miten yhteisön vaikutus voi vaikuttaa sekä tekijän että yhteisön jäsenten kasvojen säilyttämiseen ja suojeluun, mikä toimisi syynä sille, että ei puututa toisten asioihin tai ongelmiin. Tai kuten osa kirjoittajista totesi, ei välitetä toisista. Voidaan pohtia, onko tässä taustalla pyrkimystä välttää tunnetta siitä, että näkisi toisen tilassa, jossa tämä on menettänyt kasvonsa.

⁴⁴ Nikunenkin on todennut, kuinka arkipäiväinen tieto vaikuttaa siihen, miten poikkeuksellisia asioita (millaiseksi itse perhesurman miellän) selitetään. Hänen mukaansa esimerkiksi kategorisoimalla voidaan pyrkiä ymmärtämään tekoa, voidaan käsitellä sitä esimerkiksi mysteerinä, toisaalta voidaan pyrkiä korostamaan arkipäiväistä kokemusta tai tietoa tukevia tekijöitä tai piirteitä. (Nikunen 2006, 178, 181.)

6.4 Taloudelliset ongelmat

Aineistossa usein nousivat esiin pohdinnat ja kommentit taloudellisten tekijöiden ja vaikeuksien vaikutuksesta perhesurmiin. On hyvä huomioida, että Oulun tapauksessa Kalevassa uutisoitiin perheen olleen kahden asunnon loukussa (uutinen Kalevan verkkosivuilla 20.10.2008), joten taloudellisiin tekijöihin kantaa ottavat kirjoitukset ovat tätä taustaa vasten ymmärrettäviä (voidaan pohtia minkä verran ne ovat voineet ohjata kirjoittelua). Näiltä osin Oulun tapaus on yhdenmukainen aiempien tutkimusten kanssa (esim. Piispa et al. 2012, Wilson et al. 1995) siinä, että perhesurmissa taustalla on usein taloudellisia ongelmia.

Kirjoituksissa viitattiin taloudellisiin tekijöihin useissa viesteissä usein eri tavoin, ja tässä tutkielmassakin ne nousevat esiin myös muiden kuin juuri tämän kyseisen yläluokan kohdalla. Tämän vuoksi olen liittänyt tähän yläluokkaan lopulta melko vähän alkuperäisilmauksia (11 kirjoitusta, 7% alkuperäisilmauksista, ks. liite 1), vaikka teema oli laajasti esillä kautta linjan koko tutkimuksessa, esimerkiksi mielenterveysongelmien kohdalla käytiin pohdintaa taloudellisten ongelmien yhteydestä mielen-terveysongelmiin. Yleisenä huomiona koko aineiston osalta voikin todeta, että taloudellisia tekijöitä ja kysymyksiä käsiteltiin monissa ja eri teemojen yhteyksissä ja niihin myös suhtauduttiin eri tavoin. Osa taloutta käsittelevistä kirjoituksista oli hyvin yleisen tason kommentointia (kuten esi-merkiksi ”finanssi lama teetättää vielä totella pahaa jäläkiä Suomessamme sini-valkosessa”), monissa kirjoituksissa puolestaan saatettiin hyvinkin tarkkaan pohtia asiaa. Asiaa käsiteltiin Kalevan kirjoittelussa enemmän kuin Helsingin Sanomissa, joskin kummassakin taloudellisiin tekijöihin viitattiin.

Erityisesti tähän yläluokkaan sijoittamissani kirjoituksissa käsiteltiin perheen tai tekijän taloudellisia ongelmia sekä pohdittiin taloudellisten tekijöiden arvostusta tai ylivarojen elämistä. Kirjoituksissa kommentoitiin sitä, miten taloudelliset ongelmat olivat varsinkin Oulun tapauksessa teon taustalla⁴⁵. Kirjoitukset liikkuivat siis yleisestä taloudellisten tekijöiden kommentoinnista aina yksittäisten talouksien, esimerkiksi juuri kyseisen oululaisperheen, taloudellisen käyttäytymisen tai ylivarojen elämisen pohdintaan ja kritisointiin. Silti samalla, kun rahankäyttöä ja ylivarojen elämistä kritisoitiin, tunnustettiin, että taloudellisilla tekijöillä voi olla merkitystä perhesurmaan päädyttyessä. Esimerkiksi seuraavista otteista (Kaleva101 ja Kaleva102) voi lukea moitteen varojen

⁴⁵ Kalevan keskusteluissa jopa pohdittiin kiristyksen mahdollisuutta Kalevan uutisoitua talossa olleen tapahtuma-aikana myös perheen ulkopuolisia henkilöitä (Kalevan uutinen 22.10.2008).

käyttöä kohtaan mutta samalla myös tietynlaisen ymmärryksen siitä, että taloudelliset tekijät voivat johtaa tekoon.

Kaleva102: minkä vuoksi suomalaisilla pitää olla oma talo, auto jne.. Kauhaet velat sitten niskassa ja paineet lainan takaisin maksun ym vuoksi. Näin sitten käy.

HS101: rehellisesti puhuen, eihän Suomessa lapsiperhe kadulle joudu vaikka kuinka köyhäksi elo menisi. Lomamatkat ja luksus kyllä jää, (...) eipä omassa lapsuudessanikaan oma tai kaveriperheet matkustelleet.

Yllä olevat otteet ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten tämän yläluokan kirjoittelussa nähtiin perheiden (yleensä ja kyseisten perhesurmien kohdalla) pyrkivän ylläpitämään tietynlaista julkisivua, esitystä toisille. Esimerkiksi julkisivuun liittyvästä lavastuksesta, kiinteästä osasta ilmaisua (ks. s. 25), kertoisi ”oma talo” tai ”auto”, joiden avulla julkisivua pyritään ylläpitämään. Henkilöiden on siis nähty pyrkineen toimimaan tiettyjen heihin liitettyjen odotusten mukaan (lähestytään myös henkilökohtaista julkisivua). Kirjoituksista voi lukea, kuinka tietynlaisessa asemassa, säilyttääkseen asemaansa kuvaavat kasvot, kuuluu käyttäytyä tietyllä tapaa odotusten mukaan, tai omata tietynlaisia (ulkoisia) tunnusmerkkejä, esimerkiksi ”lomamatkat, ”oma auto”, olkoonkin, että kirjoittajat itse ihmettelevät, miksi nämä ovat niin tavoiteltavia ja arvostettuja asioita.

Taloudellisiin tekijöihin liittyen monet kirjoittajat moittivat ajan henkeä tai ilmapiiriä ja suhtautumista varallisuuteen ja omistukseen. Tällaisissa kirjoituksissa omistamisen ja rahan, eli taloudellisen menestyksen, nähtiin olevan jonkinlainen normi sille, mihin pitäisi pyrkiä, eli jotain, jota arvostetaan (vrt. toimiminen odotusten mukaan). Kirjoituksissa kuitenkin tällaista arvo maailmaa pääosin kritisoi, mikä ilmenee myös seuraavassa otteessa (Kaleva 104), jossa nousee jälleen esiin jaottelu heikompiin ja vahvempiin, kirjoitukseen sisältyy myös viittaus siihen, että ihmisten arvostaminen liittyisi jollain tavalla omaisuuteen.

Kaleva104: Optiot ja pääomatuloihin pakeneminen on trendikästä. Muista ei niin välitetäkään. Heikommat syyllistävät itseään ja ajautuvat epätoivoisiin tekoihin.

Yllä olevien viestien lisäksi aineiston muutamissa muissakin kirjoituksissa oli viittauksia arvoihin, esimerkiksi peräänkuulutettiin enemmän ”äiti Teresan tyyppisten” kuin ”Jorma Ollilan” kaltaisten ihmisten arvostamista. Aineistossa nousikin esiin arvojen merkitys taloudellisiin tekijöihin ja

perhesurmiin liittyen.⁴⁶ Joissain kirjoituksissa nähtiin, vaikkei samaa mieltä oltukaan, että ihmisen arvostus määrittäisi taloudellisen menestyksen mukaan, ja että se ja raha ohjaisivat niin yksilön kuin yhteisön toimintaa. Voi siis ajatella, että tietynlaiset linjat ja julkisivut liittyen taloudelliseen arvostukseen ja menestykseen olisivat jo osin institutionalisoituneet (ks. s. 17, 26). Kirjoituksissa paikoin siis kritisoitiin taloudellisen menestymisen hegemoniaa ja arvostusta ja myös sitä, että ihmiset pyrkivät tavoittelemaan näitä eli toimimaan tietynlaisten odotusten mukaan ja ylläpitämään tietynlaisia kasvoja ja julkisivua vaikkei se olisikaan heille mahdollista.

Kasvoja osin niin uhrin kuin tekijän kanssa jakaen asiaa lähestyi kirjoittaja, joka totesi oman perheensä elävän, ja eläneen jo pidempään, samankaltaista tilannetta (ote alla, Kaleva109). Kirjoitus havainnollistaa, että taloudelliset ongelmat voivat linkittyä niin parisuhteen kuin perhe-elämänkin ongelmiin eivätkä asiat ole aina yksiulotteisia kuten ehkä aineiston kirjoituksissa toisinaan pelkistettiin. Seuraavassa otteessa (Kaleva109) näyttäytyvät niin taloudelliset ongelmat, väkivallan uhka kuin epätoivo ja toisaalta myös se, että avun saaminen on vaikeaa.

Kaleva109: Mistään emme apua saa ja ongelmat sen kun lisääntyvät päivä päivältä. Mistä raha lähteä kotoaan uhkaavaa tilannetta pakoon, kun raha-asiat ovat jo muutoinkin valmiiksi kuralla? Epätoivoissaan ihminen on valmis tekemään epätoivoisiakin tekoja..

Tulkitsen itse sen, että taloudelliset ongelmat liitettiin tekoon ja osin ymmärrettiin niiden voivan olla teon taustalla, kertovan osaltaan siitä, että yhteisön ja yhteiskunnan nähtiin vaikuttavan perhesurmien taustalla, joko suoraan tai arvoja ohjaavasti. Myllyniemen mukaan erilaisten yhteiskunnallisten arvostusten on todettu kuvastavan yhteiskunnan luonteen lisäksi yhteisöllisiä ihanteita tai toiveita siitä, minkälaiseksi yhteiskunnan pitäisi kehittyä (Myllyniemi 2005, 258).

Aineistossa oli useita kirjoituksia, joissa rahaongelmien nähtiin voivan aiheuttaa vakavia ongelmia ja johtavan ”umpikujiiin”. Useissa kirjoituksissa siis taloudellisilla ongelmilla selitettiin perhesurmia. Kuitenkin myös vastakkaisia näkemyksiä löytyi, sillä mukaan mahtui kirjoituksia, joissa taloudellisten ongelmien ei nähty selittävän sitä, miksi lopulta ajaudutaan tai päädytään surmiin.

⁴⁶ Arvoa on määritelty esimerkiksi pysyväksi, merkitykseltään vaihtelevaksi päämääräksi, joka ohjaa ryhmän tai yksilön toimintaa. Schwartz on todennut, kuinka samassa yhteiskunnassakin ihmisten moraalisisissa universumeissa on paljon eroja, jotka selittyvät esimerkiksi henkilöiden sosialisatioympäristön vallitsevilla uskomuksilla. (Schwartz 2005, 217-219, 226.)

Muutamissa kirjoituksissa todettiin, etteivät kaikki taloudellisten ongelmien kanssa kamppailevat päädy näin äärimmäisiin tekoihin. Tämän yläluokan kirjoituksia voi karkeasti jaotella niihin, joissa tekijää ikään kuin moitittiin siitä, että hän oli pyrkinyt ylläpitämään tietynlaista julkisivua (esim. Kaleva102), ja niihin, joissa hieman enemmän korostuivat ongelmiin ajautuminen tai epätoivo (esim. Kaleva104, Kaleva109).

Perhesurman ymmärtäminen taloudellisista ongelmista käsin menee yksiin Nikusen tutkimuksen kanssa, missä ilmeni, että esimerkiksi velat perhesurman taustalla voivat lisätä ymmärrystä teolle (Nikunen 2005, 332). Ylipäänsä taloudellisten ongelmien tai esimerkiksi työttömyyden näkeminen perhesurman taustalla mukailee aiempia tutkimustuloksia (ks. s. 5). Esimerkiksi Piispa et al. nimittivät taloudellisia vaikeuksia elämänhallinnan ongelmiksi (ks. s. 6), minkä voisi tulkita painottavan enemmän asian selittämistä yksilöllisistä tekijöistä käsin. Omassa analyysissäni tulkitsen taloudellisia ongelmia käsitelleitä kirjoituksia erityisesti julkisivun ja kasvojen säilyttämisen pohjalta. Katson siis kirjoituksissa ilmenneen taloudellisten ongelmien lähestymistä ei vain elämänhallinnallisina ongelmina, vaan myös asioina, jotka eivät ole täysin ihmisen itsensä hallittavissa.

Toimiminen tietynlaisten odotusten ja sosiaalisen vuorovaikutuksen koodiston mukaan rajoittaa Goffmanin mukaan ihmisten toimintamahdollisuuksia. Tämä näkyi useissa tämän yläluokan kirjoituksissa, sillä, kuten edellä totesin (s. 61), perhesurmien taustalla nähtiin pyrkimystä ylläpitää tietynlaista taloudellista asemaa, siis toisin sanoen yhdenlaisten kasvojen, arvon säilyttämistä toisten silmissä.⁴⁷ Lisäksi voidaan puhua esittämisestä ja julkisivun ylläpitämisestä, josta esimerkiksi viittaukset trendikkyudesta kertovat (Kaleva74). Kun tässä ei onnistutakaan, voidaan kirjoittajien mukaan ajautua epätoivoisiin tekoihin kuten perhesurmaan.

6.5 Idyllin ylläpitäminen ja ongelmien salailu

Useissa Kalevan kirjoituksissa Oulussa tapahtunutta perhesurmaa peilattiin sitä vasten, millaiselta tekijä, mutta ihmiset yleensäkin, halusivat oman elämänsä näyttävän ulospäin. Näissä kirjoituksissa yhdistävänä tekijänä oli se, että tulkittiin perheen isän (tai vanhempien, lapsiin ei juuri viittauksia ollut) esittäneen tai ylläpitäneen kulissia, joka ei vastannut todellisuutta tai toisaalta pyrkineen

⁴⁷ Tai hieman toisin lähestyen, kuten Goffman toteaa, ristiriitaisia tilanteita suhteessa projektoituun minään (alaviite 19) voi nousta esiin erityisesti tilanteissa, joissa henkilön asema, status, muuttuu, esimerkiksi ylennyksen tai avioliiton seurauksena, sillä toiset saattavat edelleen olla kiinnittyneitä vanhaan minään, kun samalla täytyisi saada haltuun ”uusi minä” (Goffman 2008, 106).

salaamaan ongelmia. Näistä muodostui yläluokka koskien idyllin ylläpitämistä ja ongelmien salailua (31 kirjoitusta, 20% alkuperäisilmauksista, ks. liite 1).

Kuvaava profiilin tai idyllin ylläpitämiseen viittaavista useista viesteistä on seuraava ote (Kaleva127):

Kaleva 123: Minä itte ja kaiken pitää näyttää hyvältä....on raskas profiili jota kaikkien on pidettävä yllä , keinolla millä hyvänsä

Tietynlaisen perheidyllin ylläpitämiseen otettiin kantaa useassa viestissä, joissa puhuttiin joko parisuhteen tilasta tai perheväkivallan piilottamisesta. On hyvä huomata, että Kalevan uutisessa (uutinen Kalevan verkkosivuilla 20.10.2008) kerrottiin, että surmattu perheen äiti oli kertonut koulunsa rehtorille eli esimiehelleen perheen isän uhkailleen perhettään. Voi olla, että tämä on kirjoittanut useampia kommentteja liittyen juuri perheidyllin ylläpitämiseen. Kuitenkin pohdintoja ”kulissin” ylläpitämisestä ilmeni myös taloudellisiin tekijöihin liittyen, joten yksinomaan perhe-elämän näkökulmasta asiaa ei lähestytty.

Esimerkiksi seuraavassa otteessa (Kaleva 129) kirjoittaja yrittää perustella sitä, miksi perheen äiti ei ole lähtenyt kotoa uhkauksista huolimatta. Viestissä nousee esiin monta teemaa: se, miltä perhe-elämä on näyttänyt tai kuuluisi muille näyttää, miten selittää muille totuus tai todellisuus ”esityksen” takana ja toisaalta pohdinnat avioeron ja perheen hajoamisen kannalta. Viestissä kiteytyykin se, kuinka osassa aineiston kirjoituksia perhesurmaa pyrittiin ymmärtämään monelta kannalta, myös uhrin asemaan eläytyen, havaittavissa on siis tietynlaista ymmärrystä ja kasvojen jakamista uhrin kanssa. Kirjoittaja tuntuu tulkitsevan uhrin, perheen äidin, pyrkieneen toimimaan tietyllä tavalla, ylläpitämään tietynlaista julkisivua sekä omia ja perheen kasvoja, arvoa toisten silmissä. Sopivista kasvoistahan Goffmanin mukaan puhutaan silloin, kun valittua linjaa tukevat myös toisten arviot tilanteessa (ks. s. 17-18). Hänen mukaansa kasvojen pelastaminen vain tietyllä tavalla tuntuu olevan niille luonteenomaista (Goffman 2012, 64), mihin seuraava otekin äidin osalta viittaa. Samaa voi pohtia perheen isän, tekijän kohdalla, jolloin epäonnistuminen tässä olisi johtanut surmiin. Kirjoitukset lähestyvät Galtan et al. esiin nostamaa teemaa (s. 10) siitä, että esimerkiksi sosiaalisen maineen menetyksen pelko voi edeltää murha-itsemurhia.

Kaleva129: Tässä on melko varmasti myös se, että äiti on miettinyt tilannetta, jos olisi lasten kanssa lähtenyt kotoa, niin miten sen olisi selittänyt tutuille, perheenjäsenille

yms. ja onhan se iso prosessi erota, aloittaa uusi elämä rikkinäisenä ihmisenä ja tuollaisen uhkauksen jälkeen pelottavaakin. Ihana perheydilli särkynyt. Usein sitkutellaan ja yritetään, kunnes sitten tällaista tapahtuu.

Myös seuraava ote (Kaleva141) kuvastaa aineistossa esiintyneitä pohdintoja perheydyllyistä ja perhe-elämän mahdollisista ongelmista. Kysymyksessä on luettavissa viittaus julkisivun ylläpitämiseen ja ongelmien salailuun.

Kaleva141: asuukohan tiilitalossa sittenkään onnelinen perhe?

Idyllin ja profiilin ylläpitäminen linkittyvät läheisesti Goffmanin käsittelemään esittämiseen ja julkisivuun sekä kasvojen ylläpitämiseen eli toimiin, joilla pyritään suojelemaan kasvoja epäonnistumisilta. Kirjoituksissa ilmenee niin lavastukseen (ks. lisää lavastus ja julkisivu s. 26) liittyviä kiinteitä tekijöitä (esimerkiksi asunto, asuinalue) kuin henkilökohtaiseen julkisivuun liittyviä tekijöitä, joilla Goffman viittaa asioihin, jotka kertovat, millaista roolia henkilö tilanteessa aikoo esittää (esimerkiksi ”perheen äiti”). Ulkonäön ja esiintymistavan odotetaan yleensä olevan yhdenmukaisia. Tämä, ja Goffmanin toteamus siitä, että sosiaalisen roolin mukana tulee yleensä jo valmis julkisivu, ilmenee myös aineiston kirjoituksissa. Tämän yläluokan kirjoituksissa ensinnäkin tulkitaan tekijän yrittäneen ylläpitää tietynlaista julkisivua eli toimia siten, kuin muut olettavat tai odottavat henkilön tai perheen asemaan kuuluvaksi. Toisekseen äidin tekoja pohtivissa kirjoituksissa (kuten Kaleva 129) asiaa lähestytään uhrin ja perheydyllyn kannalta ja kasvojen säilyttämistä pohtien. Tällaisista kirjoituksista voidaan tulkita, että esityksellä on pyritty ylläpitämään yleisjulkisivua. Tässä on ehkä voitu aikansa onnistuakin, mutta esitys ei ole kuitenkaan vastannut (kirjoittajien mukaan) todellisuutta. Myös myöhemmin (s. 71) esiin nousevat maininnat ”hienoista bulevardilla” kertovat, että osa kirjoittajista näkee, että yleensä tietyn aseman mukana pitäisi tulla myös tietynlainen esiintymistapa.

Usein perhesurmien taustalta löytyy parisuhdeongelmia (ks. s. 6). Eryityisesti Oulun tapauksen osalta aineistossa nousi esiin joitakin pohdintoja parisuhteen ongelmista tai ”rakkauden loppumisesta”. Aineistossa myös jonkin verran kommentoitiin yleisemminkin perhe-elämän ongelmia, esimerkiksi rajojen puuttumista lapsilta tai perheen yhteisen ajan tai puhumisen puuttumista. Kirjoituksissa pääosin nähtiin, että niin kauan kuin rakkautta riittää ja parisuhde on kunnossa, ei tällaisia tekoja tapahdu. Myös viittauksia tekoon kostona esiintyi kirjoituksissa (kostosta ks. s. 6). Näissä kirjoituksissa rakkaus eli tunne oli vahvasti läsnä. Goffman liittää tunteet kasvoihin (ks. s. 19),

jolloin ”rakkauden loppuminen” voi vaikuttaa paitsi tunteisiin omia kasvoja kohtaan myös niitä kasvoja kohtaan, joita toisille ”aviomiehenä” ylläpidetään. Pelko siitä, että toiset näkisivät henkilön haavoittuneessa tai hämmentyneessä tilassa kuten eronnut tai eroamassa oleva, voisi siis vahingoittaa tunteita. Näin asiaa myös osassa kirjoituksia (esimerkiksi alaluokassa *ylläpidetty tietynlaista idylliä*, ks. liite1) lähestyttiin nähtäessä, että tekijä olisi ennemmin surmannut itsensä ja perheensä kuin antanut julkisivun romahtaa tai paljastanut ongelmansa muille.

On hyvä huomioida, että muutamissa tämän yläluokan kirjoituksissa tekoa lähestyttiin huomioiden koko perhe-elämä eikä vain parisuhde. Osin perhe-elämää kommentoivat kirjoitukset menevät yhteen sen kanssa, että teon taustalla voi toimia motiivina kontrollin menetys joko puolisoista tai koko perheen elämästä (ks. s. 8). Esimerkiksi seuraavassa otteessa (HS137) pohditaan perheen hajoamista taustasyynä teolle. Kirjoituksessa myös todetaan, että pääsyy perhesurman kaltaisiin ”hirmutekoihin” voi olla miesten huono asema erossa. Ote mukailee tutkimuksissakin esiin nousutta ajatusta siitä, että ero tai eron uhka saattaa vaikuttaa tekijään, jolloin hän voi ajatella, että jos hän ei saa vaimoa, niin tätä ei saa kukaan muukaan. Masentunut tekijä toisaalta voi ajatella, etteivät uhrin selviä ilman häntä. (Wilson 1995, 289.) Seuraava ote mukailee esimerkiksi Friedmanin et al. näkemystä siitä (ks. s. 8, ks. myös Wilsonin et al. esimerkki s. 7), että lapsen-surma-itsemurhissa voi taustalla olla huoltajuuskiistoja ja halua suojella lapsia.

HS137: Kaipa siinä perhe on ollut jostakin syystä hajoamassa. Mies on tullut siihen tulokseen, että ei halua elää eron jälkeen ja on vihoissaan päättänyt, että ei elä vaimokaan. Päälle on tullut ajatus siitä, ettei halua jättää pieniä lapsiaan orvoiksi ammattiauttajien armoille.

Perhesurman kaltaisen teon taustalla voi siis olla altruistinen motiivi, läheisten suojeleminen huonolta tulevaisuudelta. Henkirikokseen ja itsemurhaan voi vaikuttimena toimia myös vieraantuminen itsestä perhe-elämän kriisin yhteydessä. Tämä voi johtaa läheisten ihmisten vaikuttamiseen vieraalta, mikä puolestaan voi madaltaa kynnystä väkivaltaisiin tekoihin. (Nikunen 2005, 29-30.) Aineistossa esiintyi jonkin verran pohdintaa erityisesti läheisten suojelemisesta, kuten yllä (HS137). Osin tämän suuntaisissa kirjoituksissa voidaan nähdä yhteyksiä lehtien uutisointiin, sillä Nikusen mukaanhan uutisoinneissa on esimerkiksi saatettu jättää huomioimatta isän väkivaltaisuus tai on korostettu isän ja lasten lämpimiä suhteita (ks. s. 11).

Aineiston kirjoituksissa näkyy, kuinka voidaan pyrkiä suojelemaan kasvoja salaamalla ongelmia tai tunteita tai niin, ettei haeta apua. Puhumattomuuden näen yhdenlaisena salailuna, mikä oli myös Goffmanin tuotannossa yksi mukana kulkeva teema.⁴⁸ (Chriss 1999, 64). Goffman näkee, ehkä hieman kyynisesti, kaikkien yhteiskunnallisesta asemasta huolimatta suojaavan itseään muun muassa salailulla ja harhakuvitelmillä. Salailua tapahtuu jatkuvasti, esimerkiksi juuri tilanteissa, joissa ilmenee hämmennystä, yleensä myös itse nolostuminen halutaan salata.⁴⁹ Goffman myös toteaa, että voidaan nähdä henkilön pyrkivän salaamaan toimintojaan, jotka eivät sovellu hänen ihannekuvaansa itsestään. (Goffman 2008, 101-102; Goffman 1971, 58; Goffman 2012, 61; ks myös Goffman 2012, 62) Tulkitsen kaiken tämän lähestyvän kasvotyötä ja julkisivun ylläpitämistä. Ottamatta tässä tutkielmassa varsinaisesti kantaa asiaan, voi kuitenkin pohtia, onko Piispan et al. mainitsema vaikeneminen itsetuhoisista ajatuksista merkki yllä mainitusta.

Se, että ihmisten nähdään salailevan ongelmiaan, ilmenee myös siinä (kuten seuraavassa otteessa Kaleva117), ettei ihmisillä ole kirjoittajien mukaan mahdollisuutta avoimesti olla oma itsensä tai ilmaista omia tunteitaan. Seuraavassa otteessa ongelmaksi nähdään yleinen ilmapiiri tai tavat, Goffmania mukailien rituaalit, jotka estävät avoimen ongelmista puhumisen tai tunteiden näyttämisen. Voidaan tulkita niiden pakottavan ihmisiä salailemaan ongelmiaan eli ylläpitämään tietynlaisia kasvoja. Aineiston kommentit puhumattomuudesta voivat siis kertoa kasvojen, itsensä suojelemisesta. Taustalla usein nähdään yhteisön vaikutus eli, kuten Goffmankin on nähnyt, eräänlainen sosiaalisen elämän järjestäytyneisyys ja sosiaalinen järjestys.

Kaleva117: Yhteiskunnassa kaikki on niin ahtaalla, ettei voi olla oma itsensä ja kokea tunteitansa. Hyväksyntää ei löydy. Sitten ihmiset tekee ihan epätoivoisia liikkeitä. Pitäisi löytyä mahdollisuuksia käsitellä ongelmia rakentavimmillakin tavoilla.

⁴⁸Arkielämän roolit -teoksessa Goffman puhuu esimerkiksi tiimin jäsenten yhteydessä erilaisista salaisuuksista, joita ihmisillä on: synkät salaisuudet (tieto jonka esitysryhmä itse tietää ja salaa), strategiset salaisuudet (tietoja joita tulee tapahtumaan/tullaan tekemään), sisäiset salaisuudet (nämä tietäessään ryhmän jäsen leimautuu ryhmän jäseneksi), luottosalaisuudet (tietoja jotka pidetään salassa luottamuksenosoituksena) sekä vapaat salaisuudet (jostakin henkilöstä tiedetty salaisuus, jonka voi paljastaa ilman että kuva itsestä vaarantuu) (Goffman 1971, 155-156).

⁴⁹Goffman on myös todennut, kuinka nolostuessaan ihminen on läsnä, muttei pelissä ("in play") (Goffman 2008, 101-102). Esimerkiksi Chriss on tulkinnut Goffmanin käsittelemää nolostumista niin, että se aiheuttaa roolin eriytymistä (role distance; tilanne jossa oma itse erotetaan sen hetkisestä roolista). Burr puolestaan tiivistää, kuinka Goffmanin mukaan tilanteissa, joissa rooli ei tunnu sopivalta, voidaan viestiittää, että kyseessä on roolin näytteleminen, ei "todellinen minä". (Chriss 1999, 71, 75; Burr 2004, 72.)

Salailuun liittyen aineistossa kirjoitettiin puhumattomuudesta tai tunteiden kätkemisestä suoraan tai epäsuoraan. Tunteet liitettiin esimerkiksi siihen, että vaikeuksien kasaantumiset saattavat aiheuttaa tilanteen, jossa ei ole ulospääsyä ja päädytään perhesurman kaltaisiin epätoivoisiin tekoihin. Näitäkin viittauksia voi lähestyä pohtien omien kasvojen säilyttämistä ja pelkoa näyttäytyä haavoittuneessa tilassa, voi myös ajatella tekijän kiintyneen tietynlaisiin kasvoihin, jolloin ei haluta myöntää, että tarvitsee apua. Goffmanin mukaan (ks. s. 20) kasvojen menettämistä pelätään, koska pelätään toisten pitävän tätä merkinä siitä, ettei henkilön tunteita tarvitsisi jatkossa huomioida. Ilman kasvoja oleminen tai väärien kasvojen saaminen voivat saada häpeämään oman maineen puolesta (myös Galta et al. nostavat esiin maineen, ks. s. 5). Pelko kasvojen menettämisestä usein myös estää osallistumisen kontakteihin jotka voisivat olla hyödyllisiä. Yksinäisyys ja eristäytyminen voivat tuntua turvallisemmilta kuin antautuminen mahdollisiin vaaroihin, joita sosiaalisissa kohtaamisissa voi kohdata. Goffman näkee, että jos kasvoille tapahtuu jokin vahinko, voidaan pyrkiä korjaustoimin esittämään, että kasvot ovat edelleen kunnossa, esimerkiksi käyttäytymällä kuin jotain uhkaa kasvoille ei olisi tapahtunut⁵⁰. (Goffman 2012, 33-37, 58.) Osin samaa näkyi myös pohdinnoissa siitä, miksi apua ei haeta (esimerkiksi ei haluta puhuta tunteista tai hakea apua ”kallonkutistajalta”).

Paikoitellen kirjoituksissa, kuten seuraavassa otteessa (Kaleva111), nousee esiin tietynlainen stereotypia⁵¹ suomalaisesta miehestä ihmisenä, joka ei puhu eikä näytä tunteitaan. Miehisuus saattaa korostua siksi, että tekijä oli kummassakin käsittelemässäni tapauksessa mies. Harvoissa kirjoituksissa otettiin suoraan kantaa siihen, mitkä tekijät olivat ”pahan olon” taustalla, kuitenkin viesteissä taustalla oletuksena tuntui olevan, että asioista puhumalla olisi ongelmat voitu ratkaista. Tämä onkin keskeinen perustelu sille, että olen liittänyt kirjoitukset juuri tähän yläluokkaan.

Kaleva111: Jälleen esimerkki suomalaismiehestä, joka ei osaa puhua. Tunteet näytetään nyrkillä tai aseella. Ja tietenkin syyttömät saa kärsiä. Kun itsellä on hankalaa, tehdään muidenkin olo hankalaksi.

Yksi tutkimuskysymyksistäni liittyy häpeään tekojen taustalla. Aineistossa oli julkilausuttuja mainintoja häpeästä vähemmän kuin itse alun perin odotin. Kalevassa oli vain lähinnä yksittäisiä toteamuksia siitä, ettei masennusta pitäisi hävetä, Helsingin Sanomien kirjoittelussa aihetta sivuavia kirjoituksia oli hieman enemmän. Näissä muutamissa viesteissä pohdittiin perhesurmaa mahdol-

⁵⁰ Goffman toteaa kuinka mielisairaaloissa sosiaalinen elämä pitkälti perustuu tähän ilmiöön: “ potilaat soveltavat sitä omiin omituisuuksiinsa ja vieraat puolestaan, usein pinnistellen, potilaisiin” (Goffman 2012, 36).

⁵¹ Stereotypiat ovat johonkin ryhmään liitettyjä ominaisuuksia, yleistyksiä, jotka eivät huomioi ryhmäläisten yksilöllisyyttä (Helkama 2010, 121-124).

lisena vastineena ”arabien kunniamurhille”. Häpeä liitettiin epäonnistumisten, mahdollisten mielen-terveysongelmien tai elämänkriisien häpeämiseen tai niiden salailuun. Aineistossa esiintyi pohdintaa siitä, miksi psyykkisiin ongelmiin ei haeta apua ja syynä tälle nähtiin esimerkiksi juuri häpeä, kuten seuraavassa otteessa (HS118) ilmenee. Kirjoituksessa esiin nousee miehisuus ja siihen mahdollisesti liitetyt odotukset. Vaikka kirjoituksessa ei suoraan kommentoida tapahtunutta perhesurmaa, voi siitä tulkita kirjoittajan nähneen teon taustalla jonkinlaisia mielenterveydellisiä ongelmia. Kirjoitukseen myös tuntuu sisältyvän ajatus siitä, että apua ei ole haettu (siksi kirjoitus on tässä yläluokassa).

HS118: Ongelman ydin on tässä. Fyysiseen vammaan on loogista hakea apua lääkäristä, mutta mielen ongelmiin ei. Psykiatria pidetään puoskarointina ja "kallonkutistamisena", hävettävänä asioina, joihin tos miehen täytyy nieleskellen mennä. Mieli on haavoittuva siinä kuin kehokin, sen sairastumisella seuraukset vaan ovat pahemmat. Kenenkään ei tarvitse kaikkea jaksaa (...) Tosimies ei ole se, joka hampaat irvessä rehkii. Tosimies tunnistaa rajansa ja ottaa apua vastaan.

Seuraavasta otteesta (HS121) ilmenee, että häpeä liitetään myös ammatilliseen epäonnistumiseen. Lainaus ei ole ainoa, jossa todettiin ihmisten sortuvan esimerkiksi itsemurhiin epäonnistumisen edessä.

HS121: kyse voi olla myös henkilökohtaisesti "kunniaista". Joskus jotkut voivat kokea ammatillisen "epäonnistumisen" niin pahana, etteivät kestä elää moisen "häpeän" alla, eivätkä halua perheen tietävän tästä. Kokevat jostain oudosta syystä, että perheen on parempi olla kuollut kuin elää tässä "epäonnistumisen häpeässä".

Pohdinnat kunniamurhista tai häpeästä mukailevat myös Galtan et al pohdintoja siitä, että pelko kasvojen tai kunnian menetyksestä voi toisinaan ylittää psykologiset (psykopatologiset) motiivit (ks. s. 10). Esimerkiksi edellisestä otteesta (HS121) ja muutenkin tämän yläluokan monista kirjoituksista voi tulkita, kuinka tekijän nähdään mieluummin salaavan epäonnistumisen ja kasvojen menettämisen kuin paljastavan sen ja tulevan nähyksi haavoittuneessa tilassa.

Sosio-kulttuurisilla tekijöillä kuten sukupuolirooliodotuksilla voidaan selittää tai ainakin pyrkiä selittämään perhesurmia (ks. s. 9). Aineistossa olikin muutamia viestejä (esim. HS121, HS137), joissa tekoa lähestyttiin miehen roolin (toimeentulon turvaaja, perheen suojelija) näkökulmasta ja

joissa teon taustalla nähtiin toisten suojelua, tosin häpeältä. Aineiston tämän suuntaiset kirjoitukset liittyvät kasvoihin, sillä Goffmanin mukaanhan kasvoihin kohdistuvia uhkia voidaan vähentää ja pyrkiä suojelemaan minää esimerkiksi epäonnistumisilta ja paljastuksilta eli kasvojen menettämiseltä. Perhesurman kohdalla kyseessä olisi varsin äärimmäisyyksiin viety toimi paitsi omien myös mahdollisesti perheen kasvojen suojelemiseksi. Ylipäänsä tämän yläluokan kirjoituksista voi monin osin lukea ajatuksen siitä, että kasvoja suojellaan häpeältä, paljastuksilta ja kasvojen menettämiseltä; tämä oli myös keino pyrkiä ymmärtämään tapahtunutta. Tietyntyyppisen idyllin ylläpitäminen näyttöä aineistossa niin julkisivun kuin kasvojen ylläpitämisenä, jota kirjoituksissa pohdittiin paitsi tekijän, myös joiltain osin uhrin (tekijän puoliso) osalta. Pelko kasvojen menettämisestä olisi siis vaikuttanut tekoon ja siihen, miksi puoliso ei lähtenyt uhkaavaa tilannetta pakoon. Itse tulkitsenkin tämän kertovan myös epäonnistumisten (tai paljastumisen) pelosta ja salailusta sekä osin näihin liittyvästä häpeästä.

6.6 Tekijän sosiaalinen asema

Aineistossa oli muutamia kirjoituksia, joissa perhesurma yhdistettiin tekijän ammattiin (viitattiin esimerkiksi opettajan työn raskauteen) tai sosiaaliseen tai yhteiskunnalliseen asemaan. Samansuuntaisia kirjoituksia oli sekä Kalevassa että Helsingin Sanomissa (kuten seuraavat otteet Kaleva 144 ja HS146). Nämä yhdistyivät yläluokaksi, joka sisältää ilmaisut sosiaalisen aseman yhteydestä tekoon (11 kirjoitusta, 7% alkuperäisilmauksista, ks. liite 1).⁵²

Kaleva144: järkytyimme varmasti siitäkin, että ns. "normaali" hyvätuloisen akateeminen perheenisiä tekee tällaista

HS146: Piileekö tässä se villakoiran valitettava ydin. Että murhenäytelmä tapahtui Bulevardilla? Siellä missä vain hienot asuvat?

Yllä olevista otteista käy ilmi, että tekijällä Goffmanin termein näyttäisi olevan väärät kasvot surmaajaksi (eli sosiaalisesta arvosta saatu tieto ei sovi henkilölle varattuun linjaan): surmaajaksi ei ensinnäkään mielletä perheenisää eikä toisaalta "akateemista" tai "ylemmän luokan" ("hienot") edustajaa. Toisaalta perhesurman tekijät yleensä ovat yksittäisten surmien tekijöitä tai lasten surmaajia kouluttautuneempia (ks. s. 6), joten mielikuva siitä, että oli epätavallista, että "normaali" tai

⁵² On hyvä todeta, että toki aineistoon mahtui myös viestejä, joissa tekijän ammatilla tai yhteiskunnallisella tai sosiaalisella asemalla ei katsottu olevan merkitystä tekoon.

akateeminen perheenisä tekee surmateon, vastaa enemmän todellisuutta surmista yleensä, mutta ei perhesurmista. Kirjoituksissa teko joka tapauksessa näyttäytyy toimintana odotetunlaisen linjan (perheenisä, akateeminen) vastaisesti.

Tekijän ammatti tai sosiaalinen asema nousivat useammin esiin Helsingin Sanomien kuin Kalevan kirjoittelussa, mihin on voinut vaikuttaa se, että Helsingin Sanomissa uutisoitiin tekijän olleen ”yritysjohtaja” (HS:n uutinen verkkosivuilla 13.4.2012). Useassa kirjoituksessa viitattiin siihen, että johtajien paineet, johtuivatpa sitten työstä tai ympäröivistä odotuksista tai normeista, voivat olla kovat. Eräässäkin kirjoituksessa todettiin, että oireet (viestistä voi päätellä viitattavan esimerkiksi henkisiin paineisiin) voidaan nähdä tarpeellisina vastuun kantajille. Yritysjohtajaa kuvailtiin kirjoituksissa esimerkiksi yksinäiseksi vastuunkantajaksi.

Yritysjohtajiin kohdistuvia paineita käsittelevissä kirjoituksissa käy ilmi Goffmanin esiin nostama jokaisen oman itsensä ”vanginvartijuus” (ks. s. 18). Kun paineiden nähdään kuuluvan työhön, on myös pystyttävä toimimaan paineiden alla, mikäli halutaan ylläpitää omia kasvojaan esimerkiksi johtajana ja suojella itseä kasvojen menettämiseltä. Voidaan myös tässä yhteydessä pohtia julkisivujen laitostumista ja kiinteytymistä, sillä kirjoittajat tuntuvat näkevän tietyn ammatillisen julkisivun mukana tulevan esimerkiksi paineita. Tätä taustaa vasten työelämän paineet ja kyvyttömyys toimia odotetun linjan tai kasvojen mukaisesti voidaan tuntea hyvin henkilökohtaisesti.⁵³

Helsingin Sanomiin oli kirjoitettu aineiston kaksi pisintä viestiä (otteet HS142 ja HS143), joiden kirjoittaja nimimerkin perusteella oli sama henkilö. Viesteissä todettiin, että Suomessa ei vastuullisissa tehtävissä olevilla ole mahdollisuuksia keskustella sen kummemmin työstä kuin yleensä maailmasta ja yhteiskunnallisista asioista. Tälle syyksi kirjoittaja näki niin pakottamisen tietynlaisiin normeihin kuin yleisen ilmapiirin eli sen, että ”tyhmit” ja ”ei-vastuullisissa tehtävissä” olevat ihmiset eivät ymmärrä niiden ihmisten elämää ja tarpeita, jotka ovat vastuullisissa tehtävissä tai kouluttautuneita. Kirjoituksissa sosiaalisella tai yhteiskunnallisella asemalla nähtiin siis olevan jonkinlaisen yhteyden jos ei suoraan tapahtumaan niin yleensä siihen, miten tietystä sosiaalisessa asemassa toimitaan tai tulee toimia. Näissäkin kirjoituksissa näkyy oletus siitä, että tietystä ase-

⁵³ Esimerkiksi ammatillisen onnistumisen tai epäonnistumisen käsittelyssä voi olla myös eroja sukupolvien välillä, sillä tutkimuksissa on havaittu, että alle 36-vuotiaat eivät koe työtään elämän keskeisimmäksi sisällöksi, kun puolestaan esimerkiksi 56-65 –vuotiaista kaksi kolmasosaa koki näin (Järvernsivu 2010, 33, 170-172). Toisaalta on todettu eroja eri työtehtävien kesken, sillä työtehtävien laajentuminen ja lisääntyminen, vaatimustaso nousu sekä vaikeusasteen kasvu voivat aiheuttaa stressiä tai olla pelon aiheita. Kiire ja työtaakka liittyvät enemmän johtajiin. (Melin & Blom, 207.) Tässä tutkimuksessa ei pysty tekemään erottelua ikäluokkien välillä, mutta esimerkiksi johtajiin tunnuttiin liittävän enemmän työtaakkaa ja vastuuta.

massa toimitaan tietynlaisten linjojen, kasvojen ja rituaalien mukaisesti. Kirjoituksia voidaan tulkita Goffmanin näkemysten pohjalta siten, että kasvot voidaan pelastaa vain tietyin tavoin ja mahdollisuudet toimia määräytyvät sosiaalisen ryhmittymän mukaan, sillä viestien kirjoittajan mukaan kuulumisen johonkin tiettyyn sosiaaliseen luokkaan määrittää toiminnan mahdollisuuksia tai ehkä enemmänkin kykyjä toimia. Kirjoituksissa voidaan myös nähdä jaetut kasvot ”yritysjohtajan” kanssa. Muutamissa muissakin aineiston viesteissä eri yläluokkien yhteydessä vilahteli ammattiin tai sosiaaliseen asemaan liittyvää kasvojen jakamista.

Ammattia ja sosiaalista asemaa koskevissa kirjoituksissa näyttäytyy Goffmanin näkemys kasvojen ”lainasta” yhteiskunnalta ja se, että kasvot ovat pois otettavissa, jos ihminen ei käyttäydy niiden arvoisesti. Tämä näkyy pohdinnoissa mahdollisista syistä teon taustalla, mutta toisaalta myös itse kirjoituksissa: toteamusten siitä, kuinka ihminen ei kestä paineita voidaan tulkita kertovan siitä, että henkilön nähdään tällöin menettävän kasvonsa. Ammatillista tai sosiaalista asemaa koskevissa kirjoituksissa näkyi jonkin verran viittauksia siihen, että ihmisten pitäisi kestää tai ylläpitää tietynlaista ”minää” paineidenkin keskellä eli pysyä tietynlaisten kasvojen haltijana, kuten edellä olen viitannut. Voikin pohtia, ovatko kirjoittajat nähneet tekijällä olleen vaikeuksia ylläpitää tietynlaista asemaa tai toisaalta, olisiko esitys (esittäjän uskoa osaansa) ollut vaarassa joutua ristiriitaan sosiaalisen yleisjulkisivun kanssa (ks. sosiaalisesta yleisjulkisivusta s. 26).

Myös Andersonin et al. tutkimuksessa (ks. s. 8) nostettiin esiin niin ammatillisen statuksen kuin taloudellisen aseman menettäminen. Identiteetin kärsimisen he totesivat aiheuttaneen häpeää, minkä he liittivät olennaisena murha-itsemurhiin. Samansuuntaisia näkemyksiä ilmeni siis myös aineistossani, kuten edellä on käynyt ilmi. Kokonaisuudessaan aineistossa kuitenkin perhesurman lähestymistä sosiaalisen luokan tai aseman näkökulmasta esiintyi verrattain vähän, siellä täällä, kuten pohdittaessa sitä, että ongelmiin ei puututa niin kauan, kun surmat tapahtuvat (”agressio purkautuu”) alemmissa yhteiskuntaluokissa. Kirjoituksissa ammatti ja sosiaalinen tai yhteiskunnallinen asema liitettiin tietynlaisiin kasvoihin toimimiseen tai tietynlaisten kasvojen haltijana olemiseen, perhesurman ymmärtämisessä apuna toimivat siis asemaan tai ammattiin liittyvät odotukset ja paineet ylläpitää tietynlaisia kasvoja.

6.7 Muutamia huomioita analyysin ulkopuolelta ja aiheesta

Varsinaisen tutkimusaineiston ja analyysin ulkopuolelta voi todeta, että raakahavainnoissa (kaikki valitsemani uutisten yhteyteen kirjoitetut yli 400 viestiä) erityisesti useissa Kalevan kirjoituksissa

otettiin kantaa tekopaikkaan (sekä paikkakunta että kaupunginosa) ja siihen, miten se voi vaikuttaa tekoon. Kuten monissa muissakin aineiston kirjoituksissa kotipaikkaan liittyen nousi esiin jonkin verran perhesurman käsittelyä ja liittämistä kirjoittajien omiin kokemuksiin tai elinpiiriin. Saatettiin esimerkiksi todeta, että on ”hirveää”, kun tällaisia tekoja tapahtuu ”omilla kotikulmilla”. Tällaiset kommentoinnit voidaan nähdä julkisivun ja jaettujen kasvojen näkökulmasta. Kirjoituksissa myös käytiin kädenvääntöä siitä, onko asuinpaikalla väliä vai ei, ja kantoja perusteltiin esimerkiksi sillä, että missä on ”valtion vuokra-asuntoja” on samalla myös ”alkoholisteja” ja niin edelleen. Helsingin Sanomissa tällaista keskustelua ei juuri käyty.

Jonkin verran kirjoittelussa kommentoitiin tapausten tiedottamista ja uutisointia niin poliisin virallisen tiedottamisen kuin lehtien uutisoinnin osalta. Toiset pitivät tiedonsaantia tärkeänä, toiset taas näkivät sen ”mässäilynä”. Osa kiitti poliisin toimintaa hienotunteiseksi ja tahdikkaaksi (vrt. myös Goffmanin näkemykset tahdikkuudesta ja hienotunteisuudesta). Osa tuntui olevan huolissaan siitä, kuinka aiheesta kirjoittaminen voi vaikuttaa ihmisiin.

Melko yleisiä erityisesti Kalevan kirjoittelussa olivat viittaukset aseisiin, esimerkiksi pohdinnat ase-lain löysyydestä tai siitä, miksi ihmisillä pitää olla aseita. Näissä viesteissä ei kuitenkaan syvällisemmin käsitelty perhesurmaa ja kantaa otettiin enemmän aseeseen teon välineenä, ei itse tekoon. Sinänsä tämän suuntaisia kommentteja voisi lähestyä asevaikutuksen näkökulmasta: jos aseita on saatavilla tai näkyvillä, jo valmiiksi vihainen ihminen todennäköisesti käyttäytyy aggressiivisemmin (Myllyniemi 2010c, 235.) On mielenkiintoista huomata, että aselaki tai asekauppa nousivat esiin ihmisten mielipidepuheessa myös pohdittaessa koulusurmien syitä (Oksanen et al. 2011, 114). Monissa viesteissä esiin nousi myös viittaus alkoholiin. Saatettiin esimerkiksi todeta, että alkoholi on kaiken pahan alku ja juuri. Tämä toisaalta saattoi aiheuttaa vastareaktioita ja kommentteja siitä, etteivät kirjoittajat voineet tietää, käyttikö tekijä tai perhe alkoholia, mainittiinpa jopa tällaisten väitteiden häpäisevän perheen. Tällainen kommentointi vahvistaisi siis tutkimusaineistossanikin esiin noussutta näkemystä siitä, että vielä teon jälkeen voitiin ikään kuin suojella perheen kasvoja. Kasvot saattoi teon jälkeen tosin myös menettää.

Mainittujen kaltaiset viestit olen aiemman perustelujeni mukaan rajannut varsinaisen aineiston ja analyysin ulkopuolelle. Viestit kertovat kyllä jotain siitä, miten perhesurmia kommentoitiin ja miten niitä käsiteltiin, mutta oman tutkimuskysymykseni kannalta ne jäivät pintapuolisiksi enkä ole kokenut niiden käsittelevän varsinaisesti tutkimuskohdettani eli miten itse perhesurmaa ilmiönä pyritään ymmärtämään.

Tutkimusaiheeseeni perehtyessäni etsin perhesurmiin liittyen materiaalia myös Yleisradion netti-televisiosta, YLE Areenalta ja Elävästä arkistosta, ja päädyin ottamaan lähempään tarkasteluun (en kuitenkaan osaksi varsinaista analyysia) nauhoitteen A-studio: Talk -keskusteluohjelmasta vuodelta 2012. Ohjelmassa Perhesurmaajan muotokuva olivat keskustelemassa toimittajan johdolla Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tutkimusprofessori Hannu Lauerma, THL:n kehittämisspäällikkö Minna Piispa (joka oli myös mukana selvityksessä, johon omassa tutkimuksessani usein viitataan), Lyömätön Linja –järjestön toiminnanjohtaja Jari Hautamäki ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) pääsihteeri Mirjam Kalland.

Keskustelussa todettiin, että vaikka juuri ohjelmaa edeltäneen vuoden aikana perhesurmia oli tapahtunut Suomessa normaalia enemmän, mukaan lukien tutkimuksessani käsittelemä Helsingin tapaus, ei mistään uudesta ilmiöstä ole kyse. Erityisen vahvasti ohjelmassa asiantuntijoiden äänellä todettiin, että usein perhesurmien taustalla on aiempaa väkivaltaa, joten teko ei sinällään välttämättä tule yllätyksenä eikä kyseessä yleisesti ottaen ole ”kilahtaminen”, mistä toimittajakin kysyi. Taustalla mainittiin yleensä olevan pitkään jatkuneita kriisejä, joihin ei ole haettu apua. Piispa huomautti, että tekoa edeltäviä merkkejä ei välttämättä aina ole tai niitä ei nähdä, sillä ongelmista ei haluta kertoa varsinkään, jos on kyseessä hyvin toimeen tuleva perhe. Tässäkin siis näkyy tutkimuksessani esiin nostamani julkisivun ja kasvojen ylläpitäminen ja tietynlaiseen asemaan liitetyt odotukset. Kuitenkin se, että kilahtaminen nousi esiin niin toimittajan kysymyksessä kuin omassa tutkimusaineistossani, kertoo osaltaan siitä, että perhesurma voi olla hämmentävä asia eli jotain, jota on vaikea ymmärtää ”normaaliin” ihmiselämään tai järjestykseen kuuluvana, jolloin sitä voi olla helpompi nimittää joksikin epänormaaliksi, ”napsahtamiseksi”.

Ohjelmassa kerrottiin perhesurman taustalla usein olevan avioeron tai sen uhkan. Taustalla nähtiin olevan yleensä kaksi asiaa: joko kosto puolisolle tai se, että tekijä surmaa myös itsensä, jolloin taustalla voi olla esimerkiksi taloudellinen ahdinko ja halu pelastaa koko perhe. Näkemys siis kulki linjassa aiemman tutkimuksen kanssa. Mielenkiintoista on, että Piispakin totesi, että häpeä ja kunnian menetys voivat olla teon taustalla ja koston kautta pyritään lunastamaan itselle kasvot takaisin. Arkikielessä käytetyn ”kasvojen” vastapainoksi olen tutkimuksessani pyrkinyt tarkemmin käsittelemään kasvojen menettämistä Goffmanin teoreettisen kasvojen käsitteen pohjalta. Se, että perhesurman yhteydessä ylipäättään puhutaan kasvojen menettämisestä, kannustaa lähestymään perhesurmaa tekona ja ilmiönä Goffmanin ajattelun ja käsitteistön pohjalta.

Keskustelussa erityisesti Lauerman suulla korostui vahvasti se, että tekijällä on usein ollut jokin mielenterveyden häiriö kuten depressio (ei siis välttämättä mielisairaus), jolloin kyky asettua toisen asemaan tai nähdä toiset erillisinä henkilöinä ja itsessään arvokkaina ovat vähäiset. Samaa nousee esiin myös aihepiiriin liittyvässä tutkimuksessa, mutta keskusteluohjelmassa asiaa painotettiin enemmän kuin omassa tutkimusaineistossani. Oman tutkimukseni perusteella perhesurma ei näyttäydy yhtä vahvasti seurauksena mielenterveyden ongelmista tai häiriöistä kuin keskusteluohjelmassa. Vaikka pääosin keskustelua aiheesta käytiin aineistossani ilmenneiden teemojen ympärillä, painottui keskustelussa mielenterveyshäiriöiden lisäksi erityisesti tekijän aiemman väkivaltaisen käyttäytymisen huomioiminen.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkielmassani lähestyin perhesurmaa kysyen, miten sitä pyritään ymmärtämään. Aiemman tutkimuksen pohjalta perhesurma hahmottui monisäikeisenä ilmiönä, jonka taustalla on monia syitä ja tekijöitä, minkä lisäksi olennaista tietoa katoaa tekijän ja uhrien mukana. Tutkimukseni tarkoitus ei ollut eritellä syitä perhesurmien taustalla vaan sitä, miten ihmiset tekevät perhesurmia ymmärrettäväksi itselleen. Arvioin tutkimukseni antavan erilaista näkökulmaa aiempaan tutkimukseen nähden ja ylipäätään tuovan lisävalaistusta monimuotoiseen ja traagiseen ilmiöön.

Tutkimusongelmaani lähestyin tutkimuskysymyksillä siitä, pyrittiinkö perhesurmaa ymmärtämään verkkokirjoittelussa esimerkiksi häpeän tai salailun näkökulmasta ja miten ylipäätään perhesurmaa pyrittiin ymmärtämään. Teoreettinen viitekehys pohjasi Erving Goffmanin tuotantoon, minkä pohjalta tarkastelin perhesurmien ymmärrettäväksi tekemistä erityisesti kasvojen ja julkisivun näkökulmasta. Näissä näkyivät Goffmanin työssä laajemminkin ilmenevä esittäminen, yksilön yhteys ympäristöön, erilaiset säännöt ja salailu, nolostuminen ja häpeä. Jo teoriaa esitellessäni totesin, ettei Goffmanin käsitteistö muodosta selkeää ja tiivistä teoriaa, joten tutkimuksessani käsitteissä on jonkin verran omaa tulkintaani. Jokin muukin teoreettinen lähestymistapa kuten esimerkiksi sosiaaliset representaatiot tai attribuutioteoriat voisivat toimia kehyksenä perhesurmien tutkimukselle, mutta silti koen Goffmanin käsitteistön antaneen oivallisen näkökulman aineiston analyysiin.

Tutkimukseni aineisto muodostui Kalevan ja Helsingin sanomien verkkosivuille lähetetyistä viesteistä, joista tutkimukseen valikoitui lopulta 152 alkuperäisilmausta. Aineiston pohjalta rakensin sisällönanalyysin mukaisen luokittelujärjestelmän, jossa yläluokiksi määrittelin seuraavat: ”mielenterveysongelmat”, ”yhteiskunnalliset rakenteet ja suomalainen kulttuuri”, ”yksilön vastuu”, ”yhteisön vastuu”, ”taloudelliset ongelmat”, ”idyllin ylläpitäminen ja ongelmien salailu” sekä ”tekijän sosiaalinen asema”. Pääluokat olivat Goffmanin käsitteitä mukaillen ”tietyn- tai vääränlaiset kasvot”, ”kasvot ja yhteisö” sekä ”julkisivun ja kasvojen ylläpitäminen”. Eri teoreettisten käsitteiden pohjalta pystyin lähestymään koko aineistoa mutta analyysissä paikoin korostui kunkin yläluokan kohdalla jokin tietty käsite. Aineiston pohjalta nousseet luokat vastaavat osaltaan tutkimuskysymykseeni siitä, miten perhesurmia tehdään ymmärrettäväksi.

Perhesurman tekijän mielenterveysongelmat antoivat monelle kirjoittajalle keinon ymmärtää tekoa. Osa näkikin tämän lähes ainoaksi ”oikeuttavaksi” selityksesi (ymmärryksen luojaksi) teon taustalla.

Voidaan pohtia, ovatko mielenterveyden ongelmat ihmisille helppo tapa pyrkiä ymmärtämään perhesurman kaltaista tekoa, sillä tällöin ihmisen mielenterveyden häiriö tai sairaus selittää tekoa eikä tekijän nähdä toimineen tietoisesti tai aktiivisesti. Tällöin tekijä ei myöskään varsinaisesti menetä kasvojaan. Tekijän ei mielenterveysongelmia käsitelleissä kirjoituksissa nähty erityisesti pyrkiin ylläpitämään jonkinlaisia kasvoja, joskin itse tapahtumaa ja tekijää lähestyttiin tietynlaisten kasvojen näkökulmasta, jolloin perhesurmaaja nähtiin tietynlaisten kasvojen kuten ”masentunut” haltijana. Perhesurmaaja näyttäytyi siis mielenterveysongelmaisena ja perhesurma seurauksena näistä ongelmista. Huomionarvoista on, että aineistossani viittaukset mielenterveysongelmiin eivät olleet keskeisin näkökulma perhesurmaan, poiketen siis esimerkiksi luvussa 6.7 käsittelemästäni keskusteluohjelman asiantuntijalausunnoista. Tutkielmani perusteella kritisoinkin sitä, että perhesurman nähtäisiin palautuvan vain diagnosoituihin mielenterveyden häiriötiloihin tai sairauksiin.

Toisenlaisin kasvoin lähestyttiin perhesurmaajaa, jonka nähtiin toimineen itsekkäästi. Erityisesti yksilön vastuuta korostavissa kirjoituksissa perhesurma näyttäytyi yksilön itsekkäänä tekona, jolloin perhesurmaajaa kuvasivat itsekkään tekijän kasvot ja hänen nähtiin toimineen odotusten ja sosiaalisen järjestyksen vastaiseksi. Osasta kirjoituksia saattoi tulkita tekijän menettäneen kasvonsa vielä teon jälkeen. Toimiminen tietynlaisten kasvojen mukaan nousi esiin myös pohdinnoista tekijän sosiaalisen aseman tai ammatin yhteydestä tekoon, olkoonkin, että näihin pohdintoihin on voinut vaikuttaa se, että lehdissä uutisoitiin erityisesti Helsingin tapauksen yhteydessä tekijän ammatista. Aihepiirin kirjoituksissa perhesurma näyttäytyi asiana, jossa purkautuivat erilaisten odotusten paineet tai epäonnistuminen elää tietynlaisten odotusten mukaan. Kirjoituksissa kulkivat vahvasti mukana tietynlaiset rajoitteet ja odotukset sosiaaliseen asemaan liittyen – kasvojen suojeleminen ja pelko niiden menettämisestä. Tekijää siis kuvattiin sosiaaliseen asemaan liitettyjen kasvojen mukaan sekä henkilönä, joka oli epäonnistunut kasvojen ylläpitämisessä.

Perheen ja tekijän taloudelliset ongelmat perhesurman taustalla vilahtelivat viesteissä läpi koko aineiston. Aihepiiriin liittyen otettiin kantaa muun muassa siihen, miten rahaa ja taloudellista menestystä kollektiivisesti arvostetaan. Osin tämä ilmeni siten, että nähtiin perhesurman tekijän perheineen ja ihmisten ylipäättään pyrkivän ylläpitämään tietynlaista profilia. Itse tulkitsen tämän kertovan julkisivujen ja kasvojen ylläpitämisestä. Epäonnistuminen tässä näyttäytyi asiana, joka voi johtaa perhesurmiin eli jonain, jonka avulla perhesurmaa pyrittiin ymmärtämään. Vaikka osa kirjoittajista kritisoi ihmisten rahojen käyttöä, useat näkivät taloudellisten paineiden juontuvan yhteiskunnasta ja yhteisistä arvoista. Taloudellisia ongelmia käsittelevissä kirjoituksissa osa

kirjoittajista jakoi kasvoja tekijän kanssa tunnistaen sen, että taloudelliset ongelmat voivat johtaa äärimmäisiin tekoihin. Perhesurma näyttäytyi siis osin taloudellisen ahdingon aikaansaamana umpikujana.

Julkisivun ja kasvojen ylläpitäminen liitettiin taloudellisen menestymisen lisäksi perheidyllin ylläpitämiseen. Perhesurmien taustalla on usein parisuhteen ongelmia, mihin myös aineistossani viitattiin. Usein parisuhteen tai perhe-elämän ongelmia koskevissa kirjoituksissa nousi esiin se, että nähtiin tekijän tai perheen pyrkineen ylläpitämään tietynlaista idylliä eli kasvoja ja julkisivua. Tulkitsin tähän sisältyvän samalla tietynlaista ongelmien salailua ja osin häpeääkin. Tästä näkökulmasta lähestyttiin sekä tekijän että uhrin toimintaa. Ylipäänsä epäonnistumiset ja ongelmien salailu nähtiin monesti perhesurmien taustalla kuten pohdittaessa sitä, että puhumalla ongelmista olisi teko voitu välttää. Osa näki puhumattomuuden olevan tekijän oma ratkaisu tai ongelma, osa näki sen juontuvan yleiseen kulttuuriin tai tapoihin. Erityisesti idyllin ylläpitämistä ja salailua käsitelleissä kirjoituksissa, mutta aineistossa muutenkin, saattoi lukea, että kirjoituksissa tulkittiin tekijän ennen surmia yrittäneen ylläpitää tietynlaista julkisivua, pyrkineen toimimaan niin kuin hänen tai perheen asemaan odotetaan kuuluvaksi. Perhesurma näkyi siis tuloksena eräänlaisen kulissin tai julkisivun romahtamisesta ja perhesurmaaja epäonnistuneena tai ehkä väsyneenä ylläpitämään julkisivua ja kasvoja.

Lukuisat aineiston kirjoitukset kertoivat yhteisön ja yhteiskunnan vaikutuksesta tekoon. Teema nousi esiin läpi koko aineiston, mutta erityisesti pohdittaessa yhteiskunnallisten rakenteiden ja kulttuurin osuutta tekoon tai peräänkuulutettaessa yhteisöllisyyttä ja toisista välittämistä. Ymmärrys teolle kumpusi tällöin erilaisista yhteiskunnan ja yhteisön luomista normeista tai odotuksista, jotka vaikuttavat ihmisiin ja luovat paineita elää ja toimia tietyllä tavalla, hallita ja ylläpitää tietynlaisia kasvoja. Perhesurma näyttäytyikin usealle kirjoittajalle seurauksena siitä, ettei jakseta tai pystytäkään ylläpitämään yhteisön tuottamia ja osin antamia kasvoja tai julkisivuja, esiin nousi siis yhteisön ja ihmisen hallitsemien kasvojen välinen suhde. Perhesurmaaja näyttäytyi henkilönä, joka oli paineiden alla epäonnistunut tai joutunut umpikujaan, josta perhesurma oli tie ulos. Perhesurmaa ymmärrettäessä apuna toimi näkemys ympäristön ja yhteisön vaikutuksesta ja suhteesta henkilöön ja kasvoihin, muutamat suoraan viittasivatkin siihen, miten ”me kaikki” olemme vaikuttamassa toisiin ihmisiin – tulkintani mukaan antamassa ja ottamassa kasvoja pois. Goffmanin teoreettisen käsitteistön pohjalta ajateltuna yhteisön vaikutuksen huomioiminen on ymmärrettävää huomioiden kasvojen sosiaalisuus ja erilaiset ihmisten vuorovaikutusta ohjaavat säännöt, rituaalit ja järjestykset. Huolimatta joistakin yksilön vastuuta ja päätöstä painottaneista kirjoituksista suurin osa

kirjoittajista tiedosti ja tunnusti ympäristön vaikuttavan ihmiseen ja hänen tekoihinsa, näkemys, joka on sosiaalipsykologisesta näkökulmasta ymmärrettävä. Perhesurmaaja näyttäytyy tällöin osittain yhteiskunnallisten rakenteiden ja yhteisön vaikutuksen ”uhrina” ja perhesurma sosiaalisena ilmiönä, jota ei tule lähestyä vain yksilöpsykologisista tekijöistä käsin. Pidän tätä keskeisenä huomiona tutkimuksessani, ja näen sen luovan vastapainoa yksilöllisistä lähtökohdista perhesurmaa selittäville näkökulmille.

Etsin tutkimuksessani vastausta siihen, miten perhesurmia pyritään ymmärtämään. Yllä kuvailemani kertoo vastauksen tutkimusongelmaani ja luo yhdenlaisen kuvan perhesurmaajasta. Vaikka jonkin verran tekijää saatettiin kuvailla kylmäveriseksi murhaajaksi, itsekkääksi tai henkisesti sairaaksi, pääosin perhesurmaaja näyttäytyi henkilönä, joka on kohdannut elämässään esimerkiksi taloudellisia tai perhe-elämän vaikeuksia ja joka on pitänyt ongelmat salassa. Perhesurmaaja näyttäytyy ihmisenä, joka on epäonnistunut tai väsynyt elämään yhteisön ja yhteiskunnan luomien odotusten, paineiden, normien tai rakenteiden mukaan ja ehkä kokenut ajautuneensa umpikujaan. Pyrittäessä ymmärtämään perhesurmia esiin nousivatkin ihmisen jokapäiväiseen ja arkiseen elämään liittyvät asiat kuten juuri taloudelliset tai parisuhteen ongelmat. Tästä kertoo tulkintani mukaan myös se, että läpi aineiston siellä täällä esiintyi kirjoituksia, jossa osoitettiin ymmärrystä surmaajalle kirjoittajien omiin kokemuksiin pohjaten. Yhteenvetona voi todeta, että eri teemojen rinnalla kulkivat kasvojen säilyttäminen, yhteisön vaikutus kasvoihin sekä julkisivun ylläpitäminen. Epäonnistumisen odotusten mukaan toimimisessa tai kasvojen tai julkisivun ylläpitämisessä nähtiin voivan ajaa äärimmäiseen tekoon kuten perhesurmaan.

Pohdinnat siitä, miksi tekijä on surmannut itsensä lisäksi koko perheensä, ovat perhesurman tragedian ja ymmärtämisen keskiössä. Tässäkään tutkielmassa ei tähän löydy vain yhtä näkökulmaa eikä se liene mahdollistakaan. Perhesurmasta alkaa tutkimustulosten perusteella piirtyä kuva monimuotoisesta ilmiöstä, jonka ymmärtäminen ei ole yksiselitteistä. Kautta aineiston teemana kulki kuitenkin toisten ihmisten vaikutus perhesurmaajaan – erilaiset odotukset ja paineet toimia niiden mukaan. Tämä mukailee myös Goffmanin näkemystä kasvojen sosiaalisuudesta, siitä, ettei kasvoja voisi olla ilman toisia ihmisiä. Jo teoriaa esitellessäni totesin, että pidän tätä Goffmanin näkemystä tärkeänä. Tutkielmani teoreettista viitekehystä esitellessäni myös totesin, että sosiaalinen järjestys on yksi lähtökohtani tarkastella aineistoa. Vaikka jonkin verran aineistossa löytyikin aiemmin esiin nostamiani viittauksia esimerkiksi järjestyksen rikkoontumiseen, ei näkökulma noussut esiin samassa määrin kuin julkisivu tai kasvot. Häpeäänkin viitattiin odottamaani vähemmän, mutta silti se ja salailu nousivat teemoina esiin perhesurmaa ymmärrettäessä.

Aiemmin hermeneuttista lähestymistapaa esitellessäni totesin, että omalla tutkielmallani osallistun keskusteluun perhesurmasta eli valotan osaltani perhesurmaa ja sen ymmärtämistä. Tutkielmani perusteella voin edellä käsittelemäni jatkoksi todeta, että perhesurmien ymmärtäminen on monitahoista kuten itse perhesurmakin. Ehkä se, että tapahtumaa pyritään ymmärtämään monista eri lähtökohdista, kertoo myös siitä, että perhesurmaa ei nähdä tekona tai ilmiönä, johon ei voitaisi vaikuttaa tai jota ei voitaisi estää ja ettei tekijää aina suoralta kädeltä tuomita tai koeta perhesurman määrittelevän häntä kokonaan ihmisenä. Pyrkimällä ymmärtämään perhesurmaa voidaan löytää syytä ja taustatekijöitä ja puuttua tällaisiin mahdollisiin riskitekijöihin jatkossa entistä paremmin.

Perhesurmaa pyrin ymmärtämään lähestymällä sitä ilmiönä, joka liittyy oman arvostuksen (kasvot) ylläpitämiseen, ympäristön odotuksiin ja paineisiin, niihin vastaamiseen ja niiden mukaan toimimiseen (kasvot, julkisivu). Epäonnistuminen odotuksiin vastaamisessa ja yhteisöllisesti annetun arvon (kasvot) säilyttämisessä eli kasvojen menettäminen, näyttäytyy jonain, joka voi ajaa perhesurmaan ja jonka avulla tekoa myös pyrittiin ymmärtämään. Jatkossa tarkemman tutkimuksen paikka voi olla esimerkiksi siinä, millaiseksi itse tekijä ihmisten mielissä määrittyy, onko hän uhri, syyllinen, ”paha” ihminen ja niin edelleen. Tutkimuksessani esiin nousseita teemojakin voidaan keskittyä tarkastelemaan lähemmin, jolloin voidaan pureutua esimerkiksi siihen, mikä yhteiskunnassa lopulta on sellaista mikä ajaa tekoihin, vai ajaako. Oma tutkimusaiheensa voi olla se, miten uutisointi voi vaikuttaa ihmisten mielipidekirjoitteluun ja asenteisiin perhesurmaan liittyen. Erityisen mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena koen perhesurmaajan ”muotokuvan” syventämisen perehtymällä tapauksiin, joissa tekijä on surmannut perheensä mutta ei itseään tai jäänyt itsemurhayrityksen jäljiltä henkiin. Tällöin voidaan eri tavalla päästä esittämään kysymyksiä ja etsimään vastauksia perheen surmaamiseen johtaneista tekijöistä ja syistä ja saada lisätietoa perhesurmasta ilmiönä.

Tätä tutkielmaa aloittaessani ei julkisuudessa ollut käynnissä aktiivista keskustelua perhesurmista. Yhteenvedoa ja pohdintaa kirjoittaessani julkisuudessa käydään keskustelua tapauksesta, jossa äidin epäillään surmanneen itsensä ja kolme lastaan ajamalla tietoisesti henkilöautolla vasten rekkaa. Kyseessä olisi siis perhesurma. Keskusteluissa, kysymyksissä sekä asiantuntijoiden vastauksissa vilahtelee paljon tutkielmassani esiin nousseita teemoja niin pohdinnoissa syistä kuin ylipäättään keskustelussa perhesurmasta ja siitä, miten sitä voi ymmärtää - vai voiko. Tapahtuma ja siitä käyty uutisointi ja keskustelu mielestäni osoittavat, että aihetta tulee edelleen tutkia, myös erilaisista lähtökohdista, ja että aihe on aina ajankohtainen. Aineistossani nousi esiin mainintoja toisista ihmisistä välittämisestä ja huolehtimisesta, teema, jonka parissa voisi jatkaa tutkimalla myös sitä,

miten yhteisö voisi ennaltaehkäistä tapahtumia, miten voitaisiin vaikuttaa siihen, että asuipa tiilitalossa onnellinen perhe tai ei, eivät esimerkiksi erilaiset paineet tietynlaisten kasvojen oomiseen tai epäonnistumiset ajaisi perhesurman kaltaisiin tekoihin.

LÄHTEET

Alasuutari, Pentti (1993). Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere.

Anderson, Ants, Sisask, Merike & Värnik, Airi (2011) Familicide and suicide in a case of gambling dependence. The journal of forensic psychiatry & psychology. Vol. 22, No. 1 2011, s. 156-168.

Bleicher, Josef (1980). Contemporary hermeneutics. Hermeneutics as method, philosophy and critique. Routledge, Lontoo.

Blom, R. & Melin, Harri (2012) Luokkien työprofiili. Teoksessa: Pasi Pyöriä (toim.) *Työhyvinvointi ja organisaation menestys* s. 195-210. Gaudeamus, Helsinki.

Burr, Vivian (2004). Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä (suom. Jyrki Vainonen). Vastapaino, Tampere.

Burns, Tom (1992). Erving Goffman. Routledge, Lontoo.

Cahill, Spencer (1998). Erving Goffman. Teoksessa: Charon, J., M. (1998) *Symbolic interactionism*, s. 191-205. Prentice Hall, New Jersey.

Charon, Joel M. (1989). Symbolic interactionism. An introduction, an interpretation, an integration. Prentice hall, New Jersey.

Chriss, James J., (1999) Role distance and the negational self. Teoksessa: Smith, G. (edit) *Goffman and Social Organization. Studies in a sociological legacy*, s. 64-80. Routledge, Lontoo.

Collier, Gary, Minton, Henry L. & Reynolds, Graham (1991) Currents of thought in American social psychology. Oxford university press, New York.

Collins, Perry, Shaughnessy, Michael, Bradley, Loretta & Brown, Kaylene (2002). Filicide-suicide: In Search of Meaning.

Collins, Randall & Makowsky, Michael (1993) The discovery of society. McGraw-Hill, New York.

Coorg, Rohini & Tournay, Anne (2012) Filicide-Suicide Involving Children With Disabilities. *Journal of Child Neurology*. 2013 28: 745 originally published online 22 July 2012

Elo, Satu & Kyngäs, Helvi (2008) The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*. Volume 62, issue 1. s. 107–115

Eskola, Jari (2007). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimentelmiin*. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. s. 159-183.

Farr, Robert M. (1996). *The roots of modern social psychology 1872-1954*. Blackwell publishers, Oxford.

Fine, G.A. & Manning, P. (2003). Erving Goffman. Teoksessa: Ritzer, G. (edit) *The Blackwell companion to major contemporary social theorists*, s. 34-62. Malden, Blackwell Publishing td.

Friedman, Susan, Hrouda, Debra, Holden, Carol, Noffsinger, Stephen & Resnick, Phillip (2005). Filicide-suicide: Common factors in parents who kill their children and themselves. *Journal of the American academy of psychiatry and the law*. Vol. 33, no. 4. 496-504.

Gallagher, Shaun (1992) *Hermeneutics and education*. State university of New York press, Albany.

Galta, Karen, Olsen, Siri L., & Wik, Gustav (2010) Murder followed by suicide: Norwegian data and international literature. *Nord J Psychiatry* 2010; 64: s. 397–401.

Giddens, Anthony (1991). *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge, Polity Press.

Goffman, Erving (1971 [1959]) *Arkielämän roolit*. (suom. Erkki Puranen). WSOY, Porvoo.

Goffman, Erving (1984 [1963]) *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. Penguin Books, Marmmondsworth.

Goffman, Erving (2008 [1956]) *Interaction ritual. Essays in face-to-face behavior*. Transaction Publishers, New Brunswick.

Goffman, Erving (2012) *Vuorovaikutuksen sosiologia*. (suom. Kaisa Koskinen). Vastapaino, Tampere.

Haines, Janet, Williams, Christopher, Lester, David (2010). Murder-suicide: A reaction to interpersonal crises. *Forensic Science International*. Volume 202, Issues 1-3. 10 October 2010, p. 93-96.

Helkama, Klaus (2010) Sosiaalinen kognitio. Teoksessa: Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K. (toim) *Johdatus sosiaalipsykologiaan*, s. 118-146. Edita, Helsinki.

Helkama, Klaus (2010) Arvot, sosiaaliset representaatiot ja asenteet. Teoksessa: Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K. (toim) *Johdatus sosiaalipsykologiaan*, s. 177-210. Edita, Helsinki.

Järventie, Irmeli (2010) Émile Durkheimin sosiologinen patologioteoria. Teoksessa: Ashorn, Ulla, Henriksson, Lea, Lehto, Juhani & Nieminen, Paula (toim): *Yhteiskunta ja terveys. Klassisia teoreettisia näkökulmia*, s 28-44. Gaudeamus, Helsinki.

Kalliola, Satu (2001). Herbert Blumer. Symbolinen interaktionismi. Teoksessa: Hänninen, Vilma & Partanen, Jukka & Ylijoki, Oili-Helena (toim): *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä*, s. 325-346. Tampere, Vastapaino.

Katz, Carmit (2013). The narratives of abused children who have survived attempted filicide. *Child Abuse & Neglect*. Volume 37, issue 10 2013, s.762–770.

Kauppi, Anne (2012) *Filicide, Intra-familial child homicides in Finland 1970-1994*. University of Eastern Finland, Kuopio.

Keltikangas-Järvinen, Liisa (1978). *Väkivalta ja itsetuho*. Otava, Helsinki.

Kiesha, Warren-Gordon, Byers, Bryan D., Brodt, Stephen. J., Wartak, Melissa & Biskupski, Brian (2010) Murder Followed by Suicide: A Newspaper Surveillance Study Using the New York Times Index. *Journal of Forensic Sciences* November 2010, Vol. 55, No. 6.

Koskela, Jani (2012) Discontinuity as theoretical foundation to pedagogy. Existential phenomenology in Otto Friedrich Bollnow's philosophy of education. *Acta universitatis Ouluensis. E126. Oulu.*

Laine, Timo (2007) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Aaltola Juhani & Valli Raine (toim): *Ikunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, s. 28-45. PS-Kustannus, Jyväskylä.

Lehti, Martti (2014). Henkirikoskatsaus 2014. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 36/2014.

Lehti, Martti, Kääriäinen, Juha & Kivivuori, Janne (2012) The Declining Number of Child Homicides in Finland, 1960-2009. *Homicides studies* 2012 16:3, s. 1-22.

Liem, Marieke & Koenraadt, Frans (2008) Familicide: a comparison with spousal and child homicide by mentally disordered perpetrators. *Criminal behavior and mental health* 2008 18: 306-318.

Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L., Himberg, T., Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. <<http://www.jyu.fi/mehu>>. (Viitattu 30.1.2014.)

Manning, Philip (1992) Erving Goffman and modern sociology. Polity press, Cambridge.

McKee, Amy & Egan, Vincent (2013) A case series of twenty one maternal filicides in the UK. *Child Abuse & Neglect*. Volume 37, Issue 10. October 2013, Pages 753–761 .

Myllyniemi, Rauni (2005) Sosiaaliset vuorovaikutusjärjestelmät yhteisöllisten arvosuuntausten lähteinä. Teoksessa: Pirttilä-Backman, Anna-Maija, Ahokas, Marja, Myyry, Liisa & Lähteenoja,

Susanna (toim) *Arvot, moraali ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen.* s. 258-278. Gaudeamus, Helsinki.

Myllyniemi, Rauni (2010a) Sosiaalisuuden yleiset selitysmallit. Teoksessa: Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K. (toim.) *Johdatus sosiaalipsykologiaan*, s. 63-80. Edita, Helsinki.

Myllyniemi, Rauni (2010b) Sosiaalinen vuorovaikutus. Teoksessa: Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K. (toim.) *Johdatus sosiaalipsykologiaan*, s. 211-227. Edita, Helsinki.

Myllyniemi, Rauni (2010c) Aggressiivisuus ja altruismi. Teoksessa: Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K. (toim.) *Johdatus sosiaalipsykologiaan*, s. 228-255. Edita, Helsinki.

Mäkelä, Klaus (1997) Erving Goffman ja minuuden riistäjät. Teoksessa: *Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista. Mielenterveyden keskusliitto, Riihimäki.*

Nikunen, Minna (2005) Surman jälkeen itsemurha, kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa. Tampere university press, Tampere.

Oksanen, Atte, Nurmi Johanna & Räsänen, Pekka: Pahuus ja väkivallan käsittelemisen ongelma Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen. *Janus* vol 19 (2) 2011, 104-121.

Peräkylä, Anssi (2001) Erving Goffman. Sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteet. Teoksessa: Hänninen, Vilma & Partanen, Jukka & Ylijoki, Oili-Helena (toim): *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiiä*, s. 347-364. Tampere, Vastapaino.

Peräkylä, Anssi (1990). *Kuoleman monet kasvot.* Tampere, Vastapaino.

Piispa, Minna, Taskinen, Jukka. & Ewalds, Helena. (2012) *Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003-2012.* Sisäasiainministeriön julkaisuja 35/2012.

Puroila, Anna-Maija (2002) Erwing Goffmanin kehysanalyysi sosiaalisen todellisuuden jäsentäjänä. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Rovaniemi.

Pyörälä, Eeva (1995) Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologiaa. Teoksessa: Leskinen, J. (toim) *Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla*, s. 11-26. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.

Raatikainen, Panu (2004). Ihmistieteet ja filosofia. Gaudeamus, Helsinki.

Rantalaiho, Liisa (2010) Erving Goffman – terveyden ja sairauden dramaturgia. Teoksessa: Ashorn, Ulla, Henriksson, Lea, Lehto, Juhani & Nieminen, Paula (toim): *Yhteiskunta ja terveys. Klassisia teoreettisia näkökulmia*, s. 94-112. Gaudeamus, Helsinki.

Ritzer, George & Goodman Douglas (2004) Sociological theory. MdGraw-Hill, New York.

Scheff, Thomas J. (2006) Goffman unbound! A new paradigm for social science. Boulder, Paradigm publishers.

Scheff, Thomas J. (2011). Emotional origins of violence: A theory of multiple killing. *Aggression and Violent Behavior*. Volume 16, Issue 6, November–December 2011, Pages 453–460. S

Schwartz, Shalom H. (2005) Universalismi arvot ja moraalisen universumimme laajuus. (suom. Marja Ahokas). Teoksessa: Pirttilä-Backman Anna-Maija, Ahokas Marja, Myyry Liisa & Lähteenoja Susanna (toim): *Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen*. s. 216-236. Gaudeamus, Helsinki.

Siljander, Pauli (1988) Hermeneuttisen pedagogiikan pääsuuntaukset. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 55/1988. Oulun yliopisto, Oulu.

Thaller, Jonel (2012) The Children Are Listening: An Autoethnographic Account of the Years Leading up to Familicide in a Quiet, Suburban Neighborhood. *Qualitative Inquiry* 2012 18: p. 266-272.

Tontti, Jarkko (2005) Olemisen haaste – 1900-luvun hermeneutiikan päälinjat. Teoksessa: Tontti Jarkko (toim.): *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. s. 50-81. Vastapaino, Tampere

Tontti, Jukka (2005) Masennus yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä. Teoksessa: Pirttilä-Backman Anna-Maija, Ahokas Marja, Myyry Liisa & Lähteenoja Susanna (toim): *Arvot, moraalit ja*

yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. s. 285-398. Gaudeamus, Helsinki.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Tammi, Helsinki.

Varto, Juha (1992) *Laadullisen tutkimuksen metodologia.* Kirjayhtymä, Helsinki.

Warren-Gordon, Kiesha, Byers, Bryan, Brodt, Stephen, Wartak, Melissa & Biskupski, Brian. (2010). *Murder Followed by Suicide: A Newspaper Surveillance Study Using the New York.* Journal of Forensic Sciences. November 2010, Vo. 55, No. 6. p. 1592-1597.

Wilson, Margo, Daiy, Martin & Daniele, Antonietta (1995) *Familicide: The killing of spouse and children.* Aggressive behavior. 1995. Volume 21, p. 275-291.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Petäjä, Sonja 1997. *Lapsensa surmanneiden ja sitä yrittäneiden äitien elämäntilanne sekä lapsuuden väkivaltakokemukset.* Jyväskylän yliopisto, psykologian pro gradu –tutkielma.

DIGITAALISET LÄHTEET

Helsingin Sanomien verkkokommentoinnin ohjeet <http://www.hs.fi/sivu/kommentointiohjeet/> (viitattu 10.9.2014)

Uutinen ja keskustelu Helsingin Sanomien verkkosivuilla 13.4.2012. Bulevardin perhesurmasta epäilty isä oli yritysjohtaja.

<http://www.hs.fi/kotimaa/Bulevardin+perhesurmasta+ep%C3%A4ilty+is%C3%A4+oli+yritysjohtaja+/a/1305559846267> (viitattu 23.10.2013)

Uutinen ja keskustelu Helsingin Sanomien verkkosivuilla 14.4.2012. Poliisi: Bulevardin perhesurmaa tutkitaan kolmena murhana.

<http://www.hs.fi/kotimaa/Poliisi+Bulevardin+perhesurmaa+tutkitaan+kolmena+murhana/a1305559878302> (viitattu 4.11.2013)

Uutinen ja keskustelu Helsingin Sanomien verkkosivuilla 15.4.2012. Poliisilla epäilynsä Helsingin Bulevardin perhesurman motiivista.

<http://www.hs.fi/kotimaa/Poliisilla+ep%C3%A4ilyns%C3%A4+Helsingin+Bulevardin+perhesurman+motiivista/a1305559918764> (viitattu 4.11.2013)

Uutinen ja keskustelu Kalevan verkkosivuilla 18.20.2008. Kaijonharjun perhesurma koskettaa laajasti Oulun kouluja. <http://www.kaleva.fi/uutiset/oulu/kaijonharjun-perhesurma-koskettaa-laajasti-oulun-kouluja/333998/?comments=260#c1172890> (viitattu 28.10.2013)

Uutinen ja keskustelu Kalevan verkkosivuilla 20.10.2008. Surmattu perhe oli kahden asunnon loukossa.

<http://www.kaleva.fi/uutiset/oulu/surmattu-perhe-oli-kahden-asunnon-loukossa/334188/?comments=100#c1173495> (viitattu 15.1.2014)

Uutinen ja keskustelu Kalevan verkkosivuilla 22.10.2008. Surma-asunnossa oli perheen lisäksi kaksi ulkopuolista henkilöä. <http://www.kaleva.fi/uutiset/oulu/surma-asunnossa-oli-perheen-lisaksi-kaksi-ulkopuolista-henkiloa/334454/?comments=60#c1174618> (viitattu 15.1.2014)

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (2014) Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä. Sähköposti luettu 16.3.2014.

Tampereen yliopiston eettiset tutkimusperiaatteet

<http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/periaatteet/yksit.html> (viitattu 10.9.2014).

Uutinen Ilta-Sanomien verkkosivuilla 2.11.2012. Puoli vuotta Bulevardin perhesurmasta: isoisa muistelee. <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288521615849.html> (viitattu 1.11.2013)

YLE Elävä arkisto. A-studio: talk. 19.4.2012. *Perhesurmaajan muotokuva.*

http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/perhesurmat_paljastavat_kotien_kulissit_81224.html#media=81194 (viitattu 31.8.2014)

LIITTEET

LIITE 1. Alkuperäisilmaisut.

ALKUPERÄISILMAISUT (aineisto-otteet)	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
		MIELEN- TERVEYS- ONGELMAT
	Tekijä masentunut tai muuten henkisesti sairas	
Kaleva1: Mutta jokainen meistä jotka on kokenut masennusta tietää varsin hyvin mihin se voi johtaa ja että mitä siellä päässä liikkuu		
Kaleva2: Ikävä asia, kun ihmisen mielenterveys menee noin heikolle tasolle..		
Kaleva3: eikö ihmiset ymmärrä että jollakin voi olla ihan henkisesti sairaus että tekee jotain ihan mahdotonta, ikinä me ei saada tietoon miksi näin kävi. Väärin se on.		
Kaleva4: on olemassa sairaus nimeltään HENKINEN SAIRAUS, jossa ihminen on psyykkisesti sairaas. Ja ollessaan henkisesti sairaas, ihminen usein tekee jotain sellaista, mitä ei ilman sairauttaan tekisi.		
Kaleva5: Ei ole yli varojen elämistä, jos kahden opettajan perhe yrittää saada itselleen Suomessa omakotitalon. Mutta sitten tulee homeongelmat vanhaan asuntoon ja sen päälle asuntokauppa hyytyy (...) Ja yhtäkkiä onkin kahden asunnon loukku, satojen tuhansien velka (...) Pelottaa että menee asunnot pakkohuutokauppaan ja saalistajat ostavat ne pilkkahintaan. Koko elämänmittainen asunnon maksaminen pyyhkiytyisi pois ja sitten kitkuttaisit vuokra-asunnossa vanhoja velkoja maksellen. Kyllä ihmisellä saattaa mielenterveys murentua taloushuolien takia. Mies puhuu vaimolleen, että olisi sama meidän kaikkien kuolla. .. Vaimoa pelottaa, mutta hänestä tuntuu että ei voi jättää miestä yksin noin valtavan masennuksen kanssa, eihän mies eikä hän itsekään yrittänyt mitään mahdotonta tavoitella, tavallista keskiluokan elämää vain. Ja sitten on lyhtäkkiä liian myöhäistä. (...). Kun ihminen on umpikujassa, niin voi tuntua että ainoa ulospääsy on se lopullinen.		
Kaleva6: Ei motiivi murhaan voi olla kahden asunnon loukku eikä velka. Kyllä murhaan, joka tehdään ilman alkoholia, on syynä mielenterveyshäiriö tai pitempiaikainen masennus		
Kaleva7: eikö ihmiset ymmärrä että jollakin voi olla ihan henkisesti sairaus että tekee jotain ihan mahdotonta, ikinä me ei saada tietoon miksi näin kävi. Väärin se on.		
Kaleva8: Syitä on turha hakea muualta kuin ihmisen korvien välistä. Kukaan täysijärkinen ei ammu perhettään. Tiedän muutamia perheitä, jotka ovat jääneet kahden asunnon loukkuun, taloudelliseen ahdinkoon, homesairauksien kouriin hometaloon asumaan, jne, mutta ketkään heistä eivät ole ketään ottaneet hengiltä. Aina löytyy jokin ratkaisu.		
Kaleva9: Ihmisiä pitäisi kannustaa hakemaan apua vaikeissa perhetilanteissa. Tuommoisessa tapauksessa (heti uhkauksen jälkeen) naisen olisi hyvä pyytää kotiin mielenterveystoimistosta henkilöt selvittämään tilannetta. Jos miehellä jokin pidempiaikainen masennus tms., niin hoitoonhan se olisi pitänyt saada. Vaimona on vaikea huomata kun mielialahäiriö tulee hiipien, ei yleensä kuin salama kirkkaalta taivaalta. Sen takia ihmisille pitäisi opettaa vaikka jo koulussa, miten tunnistaa masennuksen oireet, ja että niihin VOI ja PITÄÄ hakea apua!		
Helsingin Sanomat (jatkossa HS) 10: Jotkut meistä ajautuvat niin henkiseen umpikujaan, että eivät näe muuta ulospääsytietä.		
Kaleva11: Kovasti vaan ärsyttää, että tästä tehtiin niin suuri numero valtakunnallisesti, koska kyseessä oli opettaja. Mieli voi järkkäytyä ihan minkä ammatin harjoittajalta tahansa.	11 kpl	
	Ei saa apua mielenterveysongelmiin	
Kaleva12: Ei täällä Oulussa kovin hyvi ongelmiin saa apua. Itellä masennus ja apua en saa...		
Kaleva13: ei täällä toimi mikään mielenterveys juttu		
Kaleva14: TÄSSÄ SITÄ ON TAAS SEURAUSTA SIITÄ MITEN ME OMAN MAAN KANSALAISET VOIMME HUONOSTI EIKÄ APUA LÖYDY EIKÄ SITÄ SAA!!!! TOISTA SE ON ULKOMAALAISTEN KOHDALLA TÄÄLLÄ SUOMESSA!! HEILLE ANNETAAN KAIKKI MITÄ HE TARVITSEVAT!! HYVÄ SUOMI, HIENOA TOIMINTAA!!!		
Kaleva15: Siinä se nähtiin, avun hakeminen tässä maassa on turhaa. Ketään ei kiinnosta, varsinkaan jos kyseessä on lapsiperhe. Yksinasuva ja alkoholisoitunut saa helpommin apua.		
Kaleva16: Jälleen osoitus tämän maan tilasta. Ihmiset masentuu ja vaikka sen itse		

huomaisi ja hakisi apua, ei apua tule (tabletteja kummempaa), ennen kuin jotain radikaalia sattuu.		
Kaleva17: Taitavat nämä olla laman ensimmäisiä konkreettisia merkkejä, kun sosiaali- ja terveydenhuoltokin Oulussa on ajettu niin alas, ettei ihminen apua saa silloin kun hän sitä akuutissa tilanteessa tarvitsee.		
Kaleva18: Kyseessä ei kaikeksi ollut mielenterveyskuntoutuja, mutta olisiko kenties pitänyt olla? Miksi mielenterveyden hoitaminen ja hoitoon pääsy ovat niin vaikeita asioita? Entä avun pyytäminen ja avun saanti? Näillä 'jokainen pärjätköön omillaan' ja 'jos et ole "normaali", et kuulu yhteiskuntaan' -metodeilla ei pitkälle pötkitä.	7 kpl	
	Tekijällä "napsahtanut" päässä	
Kaleva19: Paljon menettäneenä ja terapiassa käyneenä en ymmärtää sitä "mustaa aukkoa" päässä jossa naksahdaa noin rajusti, että lapsetkin on saatava mukaan.		
Kaleva20: Tässä ei nyt kannata ketään ulkopuolisia syyllistää. Miehellä on kilahtanut eikä ole valitettavasti muuta ulospääsyä tilanteesta löytänyt		
Kaleva21: Maata ei vaivaa yhtään mikään. Minua ei vaivaa yhtään mikään. (...) Suurinta osaa suomalaisista ei vaivaa yhtään mikään Kertoisi missä vaiheessa naksahdaa ja mitä hetkeä ennen se metsästysase kannattaa myydä pois sieltä seinältä ja lähteä pärekorin kanssa sienimetsään		
Kaleva22: Ettei vaan olisi suomalaisessa systeemissä jotain vikaa? Kyllä se vielä joku päivä napsahdaa minunkin kohdalle kun tämä meno jatkuu		
Kaleva23: Eipä sillä kaupunginosalla tai kaupungilla taida hirveästi silloin vaikutusta olla, kun päässä napsahdaa.		
Kaleva24: Tekee pahaa ajatella, että tuo on jopa mahdollista omalle kohdalle tänä päivänä. KOskaa ei tiedä milloin jollakin "napsahdaa"		
Kaleva25: Perheen isällä on ollut paljon suurempia huolia kuin tuo myymätön asunto. Hän vain siis sekosi, voihan ihminen sairastua mihin vaan ja milloin vaan.		
Kaleva26: On se kumma että ne ei vaan voi itteensä tappaa jos huonosti menee vaan sitten lapset ja muut ei saa tulevaisuudelle mahdollisuutta kun jollakin pimenee		
	8 kpl	
	Viittauksia mielenterveyden ongelmiin	
Kaleva27: Voitaisko lopettaa nyt uutisointi tähän ettei samanlaiset vitipäät ota taas mallia?		
Kaleva28: väkivallan avulla ulos omasta ahdistuksesta. Miki?		
Kaleva29: Eivät aseet tapa ketään vaan se joka vetää liipasimesta. Olisiko ollut avun tarpeessa joku ihmien jälleen kerran		
HS30: Ei kukaan normaali ihminen tapa perhettään minkäänlaisten RAHAongelmien takia, ei todellakaan.		
Kaleva31: Turhaa syyllistää päättäjiä jos isä tuollaisen ratkaisun tekee puhtaasti taloudellisista syistä.Hänen on täytynyt olla henkisesti epätasapainossa jo pidempään,että tuollaiseen tekoon kykenee.	5 kpl	YHTEENSÄ 31 KPL, 20 %
		YHTEISKUNNALLISET RAKENTEET JA SUOMALAINEN KULTTUURI
	Yhteiskunnan vika	
Kaleva32: Niin, tässä nähdään miten suomalaisella yhteiskunnalla oikeasti menee. Lamavuodet näkyvät lasten häiriökäyttäytymisenä ja aikuisten teoista näkee sen miten suomalainen työelämä kiireineen ja perinteinen luonne yhdistyneenä tuottavat. Poliitikot vain säästävät kaikissa asioissa millä voitaisiin vaikuttaa		
Kaleva33: Eiköhän näistä kommentteista jo ota selvää että mikä meitä vaivaa....pahaa oloa joka puolella ja apua ei mistään....kiitos kuuluu yhteiskunnalle.		
Kaleva34: Tämä on muutenkin hyvin raadollista hallituksien tahoilta kun ei välitetä pienistä ihmisistä vaan ajetaan heidät nurkkaan pakolla. Siis yhteiskunta on sairas ja hyvin raadollinen, siitä oravanpyörästä putoaa armottomasti pois heikommat sekä kiltit ihmiset.		
Kaleva35: Kuka rakensi kosteusvauriotalon? Sellaisen kun erehtyy ostamaan, menee kenen tahansa kuppi yli. Susien rakentaja nauttii virkailijoitten ja yhteiskunnan napojen suojelua, pieni ihminen saa kantaa seuraukset. (...) Pienellä ihmisellä ei Suomessa ole mitään oikeuksia, ei mitään oikeusturvaa, ei mitään arvoa. Vain vahvat ovat oikeassa. Siinä kaiken selitys - Ouluun, Kauhajoelle, Jokelaan...		
HS36: Kyllä tässä jokin mättää -ei kaikkea voi laittaa yksilöiden syyksi!		
HS37: Nyt on huostaanotto heti, kun menee kertomaan että on yliväsynyt.80-luvulla sai kunnalta kotiapua, lastenhoito, siivous.	6kpl	

	Kilpailu- ja tehoysteiskunta ajaa tällaisiin tekoihin	
Kaleva38: Elämä on muuttunut raa-aksi taisteluksi työpaikoista ja toimeentulosta. Ihmiset kohtelevat toisiaan, kuin vihollisia. Ajavat heikommat nurkkaan ja ainoa ulospääsy on raju hyökkäys		
Kaleva39: Tämä on suoraa seurausta siitä, että kun tässä teho yhteiskunnan oravanpyörässä on ihmiset ajettu köyhiin ja rikkaisiin, niin johan siinä pitää olla melko kylmäpäinen että pää kestää.		
Kaleva40: Mielestäni tämä on oire jostakin että onkohan seinä tulossa lopullisesti vastaan ja että ihmiset yksinkertaisesti väsyvät tähän tohottamiseen, yltiökapitalismin ja välinpitämättömyyden aikakauteen jossa ikävä kyllä ei nähdä muuta ulospääsyä pahassa olossa kuin nämä kauheat teot!		
HS41: mikä helskutti on vikana - veikkaan että tämä koveneva yhteiskunnan meininki.		
Kaleva42: Tämä kilpailuyhteiskunta.Ei kaikki jaksa aina juosta rahan perässä		
HS43: Tähän asti kaiken väkivallan syynä on Suomessa pidetty alkoholia ja syrjäytymistä. Se ei ole kuitenkaan mikään perussy, vaan minun teoriani mukaan perussy on kova ja armoton kilpailuyhteiskunta, joka ei siedä riittävästi epäonnistumista. Televisio-ohjelmien tosi-tv-sarjojen erilaiset kilpailut "ruokkivat" entisestään kilpailumentaliteettia.	6 kpl	
	Kuvaa vallitsevaa aikakautta ja (kovaa) ilmapiiriä	
Kaleva44: Murheellinen tapaus, tämän aikakauden ilmentymä... Herätkää nyt helvetissä päättäjät myöntämään että Suomessa on lama !!!		
Kaleva45: Elämä ei ole helppoa nykyaikana. Henkinen pahoinvointi lisääntyy yhteiskunnassa		
Kaleva46: Paljon pyörii ajatuksissa, mutta päällimmäiseksi nousee ihmisten kokema turvattomuuden tunne tulevaisuutta kohtaan. Mitään pitkäjännitteistä toimintaa ei enää ole missään. Ei työssä, toimeen tulossa.		
Kaleva47: Jatkuvasti ilmoitetaan milloin mistäkin lopetetaan joku tehdas tai korotetaan jotain veroa, siis normaalin ihmisen eläminen tehdään tarkoituksella niin vaikeaksi, että ei voi elää....Tämä nyt ei suoranaisesti tähän kuulu mutta tällaiset asiat myös ajaa ihmisiä umpikujaan josta ei ole muuta ulospääsyä kuin esimerkiksi juuri tuo mitä Oulussa tapahtui.		
HS48: Yleisen pahoinvoinnin räjähdysmäinen kasvu miesten keskuudessa Suomessa näkyy joka puolella		
HS49: Ainakin osaltaan näitä murhenäytelmiä tulee koska ilmapiiri jossa elämme on niin kova. Yritysjohtajalle vaikkapa potkut tai talousvaikeudet tms voivat aiheuttaa ylitsepääsemättömän kriisin koska arvomaailmamme on niin kova että pienistäkin horjahteluista heti tuomitaan epäonnistujaksi. Ilmapiiri on niin kova että omassa tuttavapiirissänikin useilla yrittäjillä on melkeinpä itsemurha parempi asia kuin konkurssi.		
HS50: Maaailma on kylmä ja kova paikka. Sellaiseksi me ihmiset olemme sen tehneet. Ei ole mitään mystistä ja ulkopuolista 'yhteiskuntaa', joka saa meidät voimaan pahoin. Me olemme sairaita: yhteiskunta on sairaas. Tulosta on saatava aikaiseksi nopeammin tehokkaammin armottomammin, tai muuten... (...) Toivon myös, että ajattelette onko jatkuvan edistymisen ja kasvun ainoa vaihtoehto pysähtyminen ja kuolema, vai olemmeko harhaisia tuossakin asiassa.		
Kaleva51: Liian kiireinen maailma, ihmisiä ei kuunnella vaikka olis kuinka hätä taloutellisesti tai henkisesti, ja nämä johtuu siitä kun pienituloisella on vaikeaa		
Kaleva52: Tuntuu, että elämä Suomessa on yhtä yt-neuvottelua, irtisanomista, kiirettä, suorituspainetta, tulospainetta, lopetusta ym. Sitten, kun tähän tuskaan huonovointiset yrittävät saada apua, sitä ei ehditä antaa. Vedotaan hoitohenkilöstön vähäisyyteen. Viimeaikaiset tragediat Suomessa vain lisäävät kansalaisten pahoinvointia		
HS53: Tulosta on saatava aikaiseksi nopeammin tehokkaammin armottomammin, tai muuten... Miten näiden ihmisten käy lopulta? ... Toivon kaikille ihmisille jaksamista. Toivon myös, että ajattelette onko jatkuvan edistymisen ja kasvun ainoa vaihtoehto pysähtyminen ja kuolema, vai olemmeko harhaisia tuossakin asiassa.		
HS54: Voiko kyseessä olla massailmiö, kuten jotkut ovat esittäneet? Ei kai tämä tapa ole muuttunut jollakin tapaa yhdeksi vaihtoehdoksi ratkaista ongelmat?		
Kaleva55: Näillä 'jokainen pärjätköön omillaan' ja 'jos et ole "normaali", et kuulu yhteiskuntaan' -metodeilla ei pitkälle pötkitä.		
HS56: Voisin kuvitella että kaikki on alkanut tukkapölystä tai luunapista ja sen seurauksena rikosilmoituksella uhkaamisella. Tietystikään näin ei ole mutta perheenisän tehtävästä on tehty jumalattoman vaikeaa. Virheitä ei sallita, kasvatustyön normiston on luoneet sellaiset ihmiset joilla ei ole kosketuspintaa lastenhoitoon ensinkään tai he ovat kokeneet siinä epäonnistumisen. Lisäksi on kaikenmaailman supermarjot julkisuudessa	13 kpl	

lisäämässä perheiden ennestään suuria suorituspaineita.		
	Johtuu suomalaisesta kulttuurista	
Kaleva57:Oulun tapahtumat on peili Suomen kansasta. Suomi on muuttunut väkivaltakulttuuriksi eri syistä. Tapahtumien syyt on syvällä elämäntavoissamme ja kulttuurissamme.		
Kaleva58: Niin suomalaista -kun mulla on paha olla, niin mukaan lähtee sitten koko lähipiiri...		
Kaleva59: Tää on sitä SUOMALAISUUTTA!! Tänne juntilaan pitää saada muutos, tapetaan masennuksessa kaikki.		
Kaleva60: Ei ihme jos tällä reseptillä saada sekopäitä aikaan yhteiskuntaamme... Eli lähtökohdina pitäisi olla se, että ihminen itse tajuaa ja alkaa vastustamaan näitä tuhoavia "kulttuurisia" asioita omassa elämässä. Asioita jotka eivät rakenna ja kannan hänen elämäänsä. Jokainen itse päättää sen millä asioilla "ravitsee" itseään henkisesti... (...). Satsaa siis ihmisiin. jos et pääse irti tästä tuhoavasta kulttuurista--> muuta ulkomaille :-)		
HS61: suomalaisen mentaliteettiin parhaiten sopivat ratkaisumallit ovat aina matemaattisia yhtälöitä, joissa lukuja pyörittelemällä saadaan maailma pelastettua. Ja mielellään niin, ettei itse tarvitse tehdä muuta kuin katsoa vierestä, kun päiväkodit, ala-asteet, yläasteet, lukiot, yliopistot, työpaikat ja vanhainkodit kasvattavat meidät ja pitävät meistä huolta.		
HS62: Tämä on sitä suomalaista kulttuuria		
HS63: Tietämättä tragedian surullisia syitä pohdin erästä mahdollista sellaista. Ei kai kukaan täällä väitä, että suomalainen ilmapiiri olisi erityisen yrittäjäystävällinen. Kateudessaan suomalainen yhteiskunta ei löydä vertaistaan. (...) Suomalaiseen ilmapiiriin ei sovi se, että joku menestyisi. (...) Tavoitteena yhteiskunnassamme on vaatimattomuus, nöyryys ja tasa-arvoisuus. Kukaan ei saa nostaa päätään muita ylemmäksi. Ei siten ihme, jos joku työpaineidensa keskellä ei jaksa enää yksin, tukeahan ei mistään saa. Lisäksi sitten riitaa vaimon kanssa ja avot - ...Jokainen voi syyttelyn sijaan miettiä onko itse omilla ajatuksillaan tai tekemisillään edistämässä kovaa ja vaihtoehdotonta ihmiseloa	7 kpl	
	Tapahtuma päättäjien syytä	
Kaleva64: Tämä on sitä mitä päättäjät on tilanneet. Tärkeintä on raha ja pankkien pelastaminen. Lapsiperheistä, vanhuksista ja asunnottomista välittäminen ei ole muodikasta.		
Kaleva65: Oululainen päättäjät on kiinnostunut vain parkkipaikoista ei oikeista ongelmista, nyt tarvitaan suuria miehiä ja naisia kaupungin johtoon.		
Kaleva66: Kyllä se vaan on päättäjien ja yhteiskunnan syy, jos mielenterveyspalvelut eivät toimi ja palveluja ei saa vaikka niitä haetaan!		
Kaleva67: Haudatkaa nyt se kallioparkkisunnitelma. Näettehän päättäjät, että raha pitää suunnata muualle.		
Kaleva68: Nykyisen ajattelutavan mukaista päättäjiltä ja sen tulosta. Näin suomessa voidaan tänäpäivänä. Olemme kokeneet kahden asunnon loukun muutamakuukausi sitten ja tilanne oli ihan hullu. (...) Eli tarkoitan tällä nyt teille kertoa, että näin voi normaali perhe tän päivän suomessa, niin arvatkaapa kenellä se käy mielessä välillä tuo sama. Ei täällä ole elämisen vapautta enää, vain ahdinko jokapäiväisestä leivästä.		
Kaleva69: Ettei vaan olisi suomalaisessa systeemissä jotain vikaa? Olisikohan se aika saada eduskuntaankin uudet vetäjät, joilla liikkuu päässä muutkin ajatukset kuin jatkuva talouskasvu ja kulujen karsiminen.		39 kpl / 26 %
Kaleva70: Kyllä tää kaikki paha olo johtuu valtion harjoittamasta inhimillisyyden ja ihmisyyden riistosta.. niin henkisesti, fyysisesti kuin taloudellisestikin..	7 kpl	
		YKSILÖN VASTUU
	Yksilön ratkaisu	
Kaleva71: Nyt pitäisi vaan ihmisten ottaa järki käteensä ja pyrkiä välttämään tekemästä mitään tuollaista. Ulkopuoliset eivät voi ottaa vastuuta mitä on tapahtunut.		
Kaleva72: Ei tässä päättäjien ole tarpeen herätä sen enempää ja systeemi on juuri niin viallinen kuin sinä ja minä. Meidän rivitallaajien tässä on tarpeen herätä, ei minkään institution!		
Kaleva73: Ihmisellä vastuu itsestään. Miksi aina yhteiskunnan tai systeemin vika -tai ainakin toisten ihmisten? Ei ennenkään ollut joka nurkan takana joku kädestä pitämässä ja silti ihmiset selvisi.		
HS74: Jokaisella meistä on vapaa tahto		
HS75: Yhteiskunta ei noin lopullista päätöstä tee, vaan ihminen		
Kaleva76: Ja poliitikkojenko olisi taas tämäkin pitänyt osata estää, huoh. Missä on lähiyhteisön ja yksilöiden ihan oma vastuu!?! Minkälaisista holhousta ihmiset oikein odottavat???		

Kaleva97: Sairasta. Ei näin. Eihän täällä kohta enään uskalla liikkua kun jokapuolella suomea aletaan ammuskelemaan ja teloittamaan ihmisiä. Oppikaahan rakastamaan toisianne ja kunnioittamaan elämää, pölijät ihmiset.		
HS98: Nyt pitäisi suomalaisessa yhteiskunnassa vihdoinkin miettiä ihan tosissaan, että mitä me oikein teemme toisillemme.		
HS999: Turha sitä on osoitella pelkästään yhteiskuntamme päättäjiä, vaikka heidän toiminnallaan vaikutusta varmaan onkin näihin murhenäytelmiin. Sen sijaa olisi hyvä katsoa peiliin, jokaisen meistä. Ihminen on sosiaalisen ympäristönsä tuote, me kaikki vaikuttamme toisiimme enemmän ja vähemmän. Vaikuttamisemme tulee esim arvomaailmamme kautta, mikä meille on tärkeintä elämässä yleensä. Onko se oman voiton saaminen, rahan kasaaminen, ahneus, piittaamattomuus lähimmäisestä yleensä jne? (...) Me siis itse ruokimme tällaista kehitystä, jossa ihminen tulee yhä huonovointisemmaksi.	5 kpl	10 kpl / 7 %
		TALOUDELLISET ONGELMAT
	Taloudellisen menestyksen arvostaminen ja yli varojen eläminen	
Kaleva100: En voi kuitenkaan välttyä ajatukselta, että te kuten moni muukin olette ns. eläneet yli varojenne.		
HS101: Selitykseksi aina esitetään koventunutta yhteiskuntaa, ja se lienee taustalla, mutta se on mielestäni kuitenkin liian pintapuolinen selitys. Onhan ennenkin eletty kovia aikoja, eikä koskaan aiemmin ole yhteiskunta pitänyt heikoista huolta kuin nyt. Aivan rehellisesti puhuen, eihän Suomessa lapsiperhe kadulle joudu vaikka kuinka köyhäksi elo menisi. Lomamatkat ja luksus kyllä jää, mutta eipä omassa lapsuudessaan oma tai kaveriperheet matkustelleet.		
Kaleva102: minkä vuoksi suomalaisilla pitää olla oma talo, auto jne.. Kauhaet velat sitten niskassa ja paineet lainan takaisin maksun ym vuoksi. Näin sitten käy.		
Kaleva104: Rahahuolet saavat ihmeellisiä aikaan pääkopassa (...) Traakinen tapahtuma mutta jälleen voidaan puntaroida nyky yhteiskunnan arvomaailmaa. Jos sinulla ei ole mammonaa ympärillä sinä et ole mitään. Pysähdyttäisiin nyt miettimään kannattaako se kokoajan juosta rahan perässä vai olisiko muitakin arvoja ja aatteita		
Kaleva104: Optiot ja pääomatuloihin pakeneminen on trendikästä. Muista ei niin välitetäkään. Heikommat syyllistävät itseään ja ajautuvat epätoivoisiin tekoihin.		
HS105: Jos arvostaisimme enemmän äiti Teresan tyyppisiä kuin Jorma Ollilan tyyppisiä ihmisiä niin näitä tapauksia ehkä olisi vähemmän.	6 kpl	
	Tekijällä tai perheellä taloudellisia ongelmia	
Kaleva106: Eiköhän taustalla ole taas kerran taloudellinen ahdinko ja tuloksena laajennettu itsemurha.		
Kaleva107: Mitä lie kaikkea outoa tässä selviäkään. Eikait vaan kiritys olisi taustalla???		
Kaleva108: Oliskohan ollut kiristys tai joku sitä vastaava niillä ulkopuolisilla?		
Kaleva109: Valitettavasti myös meidän perheemme elää samankaltaista tilannetta. Olemme eläneet jo pitkään.. Mistään emme apua saa ja ongelmat sen kun lisääntyvät päivä päivältä. Mistä raha lähtee kotoaan uhkaavaa tilannetta pakoon, kun raha-asiat ovat jo muutoinkin valmiiksi kuralla? Epätoivoissaan ihminen on valmis tekemään epätoivoisiakin tekoja..		
Kaleva110: Oisko ollut yksi vaikuttava tekijä tuohon lisäksi vielä nykyinen hapatus lamasta? Jos on ollut pitempään ahdingossa ja sitten media syyttää lisää toivottomuutta niin voi toivo mennä	5 kpl	11 kpl / 7%
		IDYLLIN YLLÄPITÄMINEN JA ONGLEMIEN SALAILU
	Tunteista tai ongelmista ei puhuta	
Kaleva111: Jälleen esimerkki suomalaismiehestä, joka ei osaa puhua. Tunteet näytetään nyrkillä tai aseella. Ja tietenkin syyttömät saa kärsiä. Kun itsellä on hankalaa, tehdään muidenkin olo hankalaksi.		
Kaleva112: Veikkaanpa rahahuolia ja suomalaista "mies ei itke eikä kerro" -perinnettä.		

Kaleval13: Looginen ratkaisu sillä "se ei ole mies joka itkee", tai puhuu		
HS114: Ja jos on niin umpikujaan ajautunut ettei osaa apua hakea, pitäisi sisimmästään löytää sen verran miestä, että lähtee yksin ja muita vahingoittamatta (ei siis rekan tai junan alle jättäytyen). Raukkamainen teko kaikkineen, häntäkin olisi voitu auttaa kun olisi puhunut.		
Kaleval15: Nämä tapaukset ovat vaikeuksien kasaantuminen yhteenliittymien summa. Ei ihminen ole kone joka jaksaa ikuisesti. Ihmisellä ovat tunteet. Kun vaikeudet kasaantuvat yhdelle ihmiselle -perheelle, eikä ole ulospääsyä, niintehtään tällaisia epätoivoisia tekoja.		
Kaleval16: Joka tapauksessa pitäisi löytyä tilaa käsitellä elämää ja ongelmia avoimemmin ja vapaammin ilman tuomitsemista, ettei joudu tuolla tavoin nurkkaan ajetuksi.		
Kaleval17: Yhteiskunnassa kaikki on niin ahtaalla, ettei voi olla oma itsensä ja kokea tunteitansa. Hyväksyntää ei löydy. Sitten ihmiset tekee ihan epätoivoisia liikkeitä. Pitäisi löytyä mahdollisuuksia käsitellä ongelmia rakentavimmillakin tavoilla.		
HS118: Ongelman ydin on tässä. Fyysiseen vammaan on loogista hakea apua lääkäristä, mutta mielen ongelmiin ei. Psykiatria pidetään puoskarointina ja "kallonkutistamisena", hävettävänä asioina, joihin tosimitiehen täytyy nieleskellen mennä. Mieli on haavoittuva siinä kuin kehokin, sen sairastumisella seuraukset vaan ovat pahemmat. Kenenkään ei tarvitse kaikkea jaksaa, siksi sitä apuakin on olemassa ja saatavilla. Tosimies ei ole se, joka hampaat irvessä rehki. Tosimies tunnistaa rajansa ja ottaa apua vastaan.	8 kpl	
	Häpeä- tai kunnikiäksymys	
HS119: Ihmiset ovat aina tehneet itsemurhia epäonnistumisten edessä.		
HS120: Olisiko tämä suomalainen vastine arabien "kunniamurhille"?		
HS121: Toisaalta kyse voi olla myös henkilökohtaisesti "kunniaista". Joskus jotkut voivat kokea ammatillisen "epäonnistumisen" niin pahana, etteivät kestä elää moisen "häpeän" alla, eivätkä halua perheen tietävän tästä. Kokevat jostain oudosta syystä, että perheen on parempi olla kuollut kuin elää tässä "epäonnistumisen häpeässä".		
HS122: Älkää nyt vaan lähtekö tälle tielle, että riistätte itseltänne ja perheeltänne hengen. Mikään ei ole sen arvoista. Ei edes häpeä. Kyllä hätä keinot keksii, ja joskus pieni elämänkriisi on vain kasvattava kokemus. Tämän osuessa kohdalle, ottakaa se käsiinne ja kohdatkaa haaste	4 kpl	
	Ylläpidetty tietynlaista idylliä	
Kaleval23: Tämä aika on paha ihmisen hyvinvoinnille. Minä itte ja kaiken pitää näyttää hyvältä...on raskas profiili jota kaikkien on pidettävä yllä , keinolla millä hyvänsä		
Kaleval24: Tänäpäivänä eletään liian kiireistä elämää ja omistaakin pitäis paljon vaikei rahat salli. Yritetään tulla toimeen matalalla profiililla niin olisi huoliakin vähemmän ja säästönsäkin pahanpäivän varalle.		
Kaleval25: Monen tekijän yhteissumma. Möykky (ongelmat) kasvaa siihen pisteeseen että on seinä edessä. Kaiken pitää näyttää niin idylliseltä ulospäin, vaikka sisältäpäin kaikki mätäneä. Lopulta paine on niin suuri ettei muuta ulospääsyä löydy.		
Kaleval26: Tämä on hirveän surullinen esimerkki ihmisten ulkoisista paineista. Pääleppäin halutaan näyttää idylliseltä ja hyvältä perheeltä, mutta todellisuudessa pinnan alla eli kurkkuaan myöden vaikeuksissa ja ongelmassa rypevä perhe. Ihmisillä saa ja pitää olla vaikeuksia, se ei alenna kenenkään ihmisarvoa. Ehkä jopa päinvastoin, ihminen saa olla ihminen.		
Kaleval27: kyllä jokainen itse päättää mihin rahansa laittaa ja kuin hienolta pitää ulospäin kaiken näyttää. Sitten lopulta paineet kasvaa niin isoiksi että ei sitä kukaan kestä.		
Kaleval28: Perheet keuhuskelevat ostoksillaan ja ulkomaanmatkoillaan. Ei osata arvostaa enää rakkautta ja läheisyyttä. (...) Kun tähän päälle tulee vielä paineet menestyksestä, vauraudesta ja ulkönästä, tappamisen kulttuurin ainekset ovat valmiina.		
Kaleval29: Tässä on melko varmasti myös se, että äiti on miettinyt tilannetta, jos olisi lasten kanssa lähtenyt kotoa, niin miten sen olisi selittänyt tutuille, perheenjäsenille yms. ja onhan se iso prosessi erota, aloittaa uusi elämä rikkinäisenä ihmisenä ja tuollaisen uhkauksen jälkeen pelottavaakin. Ihana perheydilli särkynyt. Usein sitkutellaan ja yritetään, kunnes sitten tällaista tapahtuu.		
Kaleval30: Itse perheväkivaltaa kokeneena voin sanoa että lähteminen ei ole helppoa, mutta vastuu lapsista ja itsestään pitäisi olla NIIN SUURI että uskaltaa lähteä..ajattelipa sukulaiset tai naapurit mitä tahansa!	8 kpl	
	Parisuhteessa ollut ongelmia	
Kaleval31: Ikävää, olisivat pitäneet parisuhteensa kunnossa. Nykyään, kun se on "mulle kaikki heti nyt"-ajattelua. Sitä on saatu mitä on tilattu.		
Kaleval32: Jos rakkautta vaan on niin ei rahaongelmat tuollaista saa tekemään. Teko oli kosto jostain.		

Kaleval33: Riippuvuus ja rakkaus ovat kietoutuneet sairaaksi yhtälöksi ja siinä ei edes lasten etu paina. vain läheiset tietävät, oliko tämäkin äiti samassa koukussa.		
HS134: Ihminen on niin heikoilla, kun kyseessä on esimerkiksi rakkauden loppu - ja silloin voi harkintakyky pettää pahastikin.	4 kpl	
	Perhe-elämän ongelmia	
HS135: Sen kuitenkin tiedämme, että tuo perhe ei voinut hyvin. Puhun kokemuksesta, mutta selvisin, enkä vahingoittanut ketään, en edes itseäni, mutta kaikki eivät ole yhtä vahvoja. Kuolema voi olla houkutus		
Kaleval36: Tämän päivän lapsilta puuttuvat rajat. He ovat ottaneet vallan. Vanhemmat eivät uskalla asettaa rajoja, kun "lapsi on niin kultainen". Perheillä ei ole yhteistä aikaa - edes syödä. Lapset katsovat pienestä asti väkivaltavideoita lastenohjelmissa. Mistään ei puhuta		
HS137: Kaipa siinä perhe on ollut jostakin syystä hajoamassa. Mies on tullut siihen tulokseen, että ei halua elää eron jälkeen ja on vihoissaan päättänyt, että ei elä vaimokaan. Päälle on tullut ajatus siitä, ettei halua jättää pieniä lapsiaan orvoiksi ammattiauttajien armoille(...)Mikäli näitä tapahtumia halutaan vähentää, eroamisenettelyä ja eroon liittyvää perheen ja omaisuudenjakoprosessia on syytä kehittää vähemmän naisia suosivaksi. Miesten heikko asema erossa lienee pääsyy siihen, miksi näitä hirmutekoja tapahtuu.		
Kaleval38: Kyseessä on ilmeisesti perheen sisäinen asia ja vaikuttaa siltä, että väkivalta on pidetty salassa tai siihen ei ainakaan ole haettu oikeasti apua. Usein äidit valittavat miehensä väkivaltaisuutta laajastikin, mutta kukaan ulkopuolinen ei voi asiaan vaikuttaa.		
HS139: Toinen varma asia on , että lapset ovat uhreja		
HS140: Luottamus on kaiken elämän perusta. Jos ei ole luottamussuhdetta häneen josta olet riippuvainen, se takuulla heijastuu aikanaan myös sinun omaan hyvinvointiin sekä niihin jotka ovat sinusta riippuvaisia. (...)		
Kaleval41: eihän ltällaisessa ole mitään lieventäviä seikkoja...ei syyksi riitä kahdenasunnon loukut sun nuut...asuukohan tiilitalossa sittenkään onnelinen perhe?	7 kpl	yht. 31 kpl, 20%
		TEKIJÄN SOSIAALINEN ASEMA
	Sosiaalisen tai yhteiskunnallisen aseman yhteys tekoon	
HS 142: Suomessa on kaamea ilmapiiri (...) Vastuullisissa tehtävissä oleville ei ole minkaanlaista keskustelupiiriä, jossa voisi jutella ylemmällä tasolla ja kuitenkin myös elämän makuisesti elämästä (...) kaikkia mahdollisia keskustelusaitteja kantoa aarimmaisen yksinkertaiset ja sanoisin suoraan tyhmat ihmiset (...), jotka eivät ole missään korkeammassa asemassa, koska eivät kertakaikkiaan osaa ajatella muuta kuin koira että mitä silmissä valittomasti näkyy ja mitä valittomaan elämään juuri nyt kuuluu (...) on taysi mahdottomuus, että ihmiset jotka jo opiskelujensa, ja tehtaviensa puolesta ajattelevat laajemmin, ovat kiinnostuneita laajemmin asioista ja ilmoista ylipaataan, seka omaavat ylipaataan kyvyn visioida asioita, että he rajoittuisivat niihin raameihin jotka riittävät ihmisille joiden ajattelunmalli on jotenkin lokeroitunut aarimmaisen pieneen elämään		
HS143: Raadollisessa työelämässä ei ole tietyn tason saavuttamisen jälkeen mitään mahdollisuutta hyviin ystävyyssuhteisiin, (...)ja muodostuneiden kantojensa ja mielipiteidensä esittämiseen, kasittelemiseen, vaan kaikessa on semmoinen luonnoton abstraktiin normiin pakottamisen maku (...) Ilman vastuuta ei ole niin imagoriskejakaan, sen kun elää kuten sattuu huvittaa, oli normeissa tai ei.(...)Katsoisin että nuo perhesurmatyypiset umpikujat johtuvat painekattilamaisesta ilmiöstä, jossa mika riittaa koskaan itsenäiseen elämään ja menestykseen heraatomille ei mitenkään riita sitten asiantuntijoille ja johtajille. (...)Yhteiskunnasta mekanismeineen tietoisemmat ihmiset eivät paase edes puhumaan ja juttelemaan ja keskustelemaan missään mistään asioista, vaan kaikki asiat on kasiteltava omien korvien valissa. Jos ilmio ilmenee perheen sisälläkin, varmaankin voi painekattilaan muodostua epastabiili tilanne, jossa mika tahansa tarahdys sitten rajayttää koko pannun.		
Kaleval44: järkytyimme varmasti siitäkin, että ns. "normaali" hyvätuloinen akateeminen perheenisä tekee tällaista		
HS145: Niin kauan kuin alempien yhteiskuntaluokkien agressio purkautuu omassa piirissä vertaisiinsa se passaa eliitille. Todellinen tahto asiantilan korjaamiseksi vaiennetaan.		
HS146: Piilekö tässä se villakoiran valitettava ydin. Että murhenäytelmä tapahtui Bulevardilla? Siellä missä vain hienot asuvat?		
HS147: Entäpä jos mitään järjellä ymmärrettävää motiivia julmalle ja järjettömälle teolle ei löydy. Jospa ihminen on eläin, toiset enemmän, useimmat onneksi hieman vähemmän.	6 kpl	

(...) Stressitilanteessa löytyy ihmisestä eläin ja näin onnettomasti voi käydä jälkikasvulle. Väitöskirja, hieno asema kansainvälisessä firmassa ja muut touhut ovat vain ohutta sivistyksen pintakuonaa.		
	Ammatin yhteys tekoon	
Kaleval48: Velatko ottivat veronsa? Kyllä kahden opettajan palkalla normaalisti selviää melkoisitakin veloista. Ylivarojen elämisestä ei minkäänlaisilla tuloilla. Taustalla on tainnut olla muut syyt. Tutkijat voisivat mennä kokeilemaan opettajan työtä muutamaksi viikoksi, jos hermot kestää niin pitkään...		
HS149: On totta, että apua olisi hankittava ja saatava oireilun alkuvaiheessa. Valitettavan uein oireet nähdään jopa tarpeellisina ominaisuuksina "suuren vastuun" kantajalle.		
HS150: Yritysjohtaja on yksinäinen vastuunkantaja. Ei tarvita paljon lisäpaineita läheisten , alaisten ja luottamusmiesten taholta kun mitta täyttyy. Kakkien yhteinen etu kuitenkin olisi huolehtia myös esimiehen jaksamisesta ja motivaatiosta.		
HS151: Ja on ihan sama onko tekijä yritysjohtaja vai taivaanrannan maalari, tärkeintä on se miksi hankilö on päätenyt tallaiseen ratkaisuun. Todellisia syitä voimme vain spekuloida.		
HS152: Olen itse hieman alle neljäkymppinen, viisivuotiaitten kaksosten isä, johtavassa asemassa erittäin raa'alla ja repivällä alalla. Ja välillä on ollut hetkiä, että olen joutunut käymään s. "kallonkutistajalla" kun meno on yltenyt liian hurjaksi. (...) Rakastan vaimoani ja rakastan lapsiani. Ja rakastan myös, ehkä välillä liiaksikin, työtäni joka myös välillä repii minut henkisesti vereslihalle. Tämä on vaikea yhtälö, mutta itse olen oppinut että itsensä peliin pistämisen hintana on joskus se, että joutuu nöyrytmään ja käymään niin sanotusti "lataamolla". Ei tämä ole mikään häpeän aihe, vaan kylmää realismia	5 kpl	yht. 11 kpl, 7%
	152 kpl	